

Informátor

Archívu Pamiatkového úradu SR

Bratislava

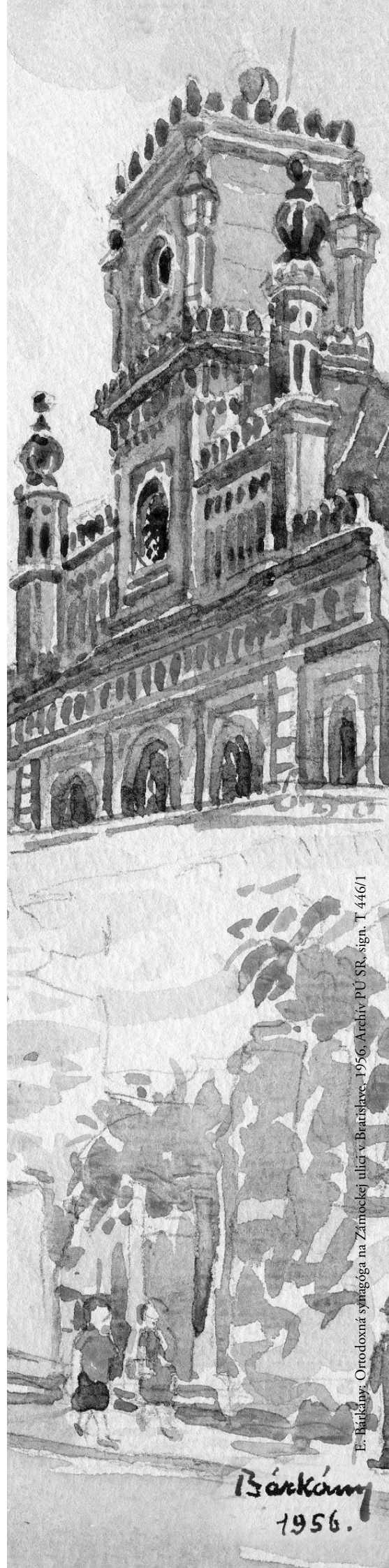
č. 43/2010

„Aby s nákladom čo najmenším sa docielil čo najväčší výťažok“¹

Poštátňovanie umeleckých predmetov z majetku
Židov a ich prevod do štátnych zbierok v období
Slovenskej republiky 1939–1945

Tento príspevok je prvým pokusom o systematické spracovanie problematiky poštátňovania židovských hnuteľností, ich zhromažďovania, znaleckého ohodnocovania a následného prevodu do štátnych umeleckých zbierok. Základné historické dáta vychádzajú z donedávna nespracovaného súboru dokumentov nachádzajúcich sa v Archíve Pamiatkového úradu SR.² Výskum bol zrealizovaný v roku 2009 vďaka podpore a spolupráci SNM-Múzea židovskej kultúry, Pamiatkového úradu SR a Slovenskej národnej galérie. Jedným z mnohých prekvapivých objavov bola účasť dvoch významných osobností slovenských dejín umenia, Dr. Vladimíra Wagnera (1900 – 1955) a Dr. Alžbety Güntherovej-Mayerovej (1905 – 1973) v spomínanom reťazci udalostí. Výskum tak priniesol bližšie poznanie historických súvislostí významných nielen pre objasnenie detailov histórie holokaustu na Slovensku, ale aj pre doplnenie obrazu dejín slovenskej umenovedy v 20. storočí.

Po vzniku prvej Slovenskej republiky dňa 14. 3. 1939 nasledovalo prijatie ochrannej zmluvy, ktorá potvrdzovala spätosť nového štátu s nacistickým Nemeckom. Ako výstižne konštatoval Ivan Kamenec, nebolo tajomstvom, že nepísanou podmienkou úspešnej slovensko-nemeckej spolupráce bude práve uspokojujivé riešenie „židovskej otázky“.³ Slovenská strana z toho mala mať nemalé výhody, nakoľko úspech znamenal získanie židovského majetku. Prvé protižidovské nariadenie bolo vydané už 18. 4. 1939. V nariadení bol pojem „Žid“ definovaný na základe konfesie. Podľa štatistik k dňu 15. 12. 1940 išlo o 88 951 osôb.⁴ Ďalším protiprávnym zásahom do majetkových pomerov židovského obyvateľstva bolo vládne nariadenie č. 203 zo dňa 30. 8. 1940, ktoré nútilo k podaniu výkazu o majetku doma aj v zahraničí.⁵ Na základe súpisu majetku si predstavitelia Slovenskej republiky vytvorili predstavu o množstve kapitálu, ktorý mal následne prepadnúť v prospech štátu. Osobám židovského pôvodu boli postupne s mocou zákona odobrané podniky, živnosti, pôda a nehnuteľnosti. V konečnom dôsledku došlo aj na kontrolu viazaných účtov, úschov a osobných cenností podľa vládneho nariadenia č. 271 zo dňa 18. 10. 1940.⁶ Najväčší zlom však predstavovalo prijatie zákona č. 198 dňa 9. 9. 1941, tzv. židovského kódexu. Jeho 270 paragrafov pojednávalo o právnom postavení Židov, ktorí už neboli posudzovaní z náboženského, ale z rasového hľadiska. Riešenie tzv. židovskej otázky v Slovenskej republike sa začalo uberať cestou uplatňovania zásad biologického rasizmu a vyššie spomínaný zákon sa zaradil medzi najtvrdšie protižidovské zákony v Európe. Spočiatku protižidovské opatrenia prevádzali do praxe rôzne župné úrady, ministerstvo vnútra a hospodárstva. Hlavný dozor pri riešení tzv. židovskej otázky mal predseda vlády, ktorý riadil všetky aspekty jej realizácie. Postupom času sa však ukázalo, že je nutné pre tento účel zriadiť samostatný úrad. Prvým krokom bolo utvorenie Hospodárskej úradovne predsedníctva vlády, ktorá vznikla dňa 31. 1. 1940 a ktorej agendu následne prebral dňa 16. 9. 1940 novovzniknutý Ústredný hospodársky úrad (ďalej ÚHÚ).

E. Bárkány. Ortoodoxná synagoga na Zámockej ulici v Bratislave, 1956. Archív PÚ SR, sign. T 446/1

Druhým výkonným orgánom, ktorý sa podieľal na manipulácii s umelecky hodnotným huteľným židovským majetkom, bolo Ministerstvo školstva a národnej osvety (ďalej MŠANO). Riešilo všetky záležitosti školstva na Slovensku, organizácie múzejníctva a archívniectva, záležitosti všetkých druhov umení a štátneho nakladateľstva. Ministerstvu zároveň pribudla agenda zrušeného Vládneho komisariátu pre ochranu pamiatok na Slovensku, kde pracoval Dr. Vladimír Wagner.⁷ Ochrane pamiatok sa V. Wagner profesionálne venoval od roku 1927, keď začal pracovať v Štátnom referáte na ochranu pamiatok spolu s Dr. Janom Hofmanom (1833 – 1944) a Dr. Ing. arch. Václavom Menclom (1905 – 1978). Vzhľadom na politiku Slovenskej republiky zameranú proti Čechom, boli Hofman aj Mencl z jeho územia ako nežiaduci vyhostení. Týmto prišiel štát o odborníkov v odbore pamiatkovej starostlivosti. Vladimír Wagner, rodák z Viedne a absolvent dejín umenia na Karlovej univerzite v Prahe, ktorého diplomová aj dizertačná práca pojednávali o slovenských témach, tak vo svojom odbore ostal prakticky bez konkurencie. V rámci MŠANO stál Wagner na čele jedného zo šiestich referátov Kul-

túrno-osvetového oddelenia ministerstva, išlo o Referát pre ochranu pamiatok, múzeí a výtvarného umenia. Po reorganizácii MŠANO v júli 1944 bol Wagner povýšený, stal sa prednostom V. oddelenia, ktoré malo šesť špecializácií: Veda a literatúra, Divadelníctvo a rozhlas, Hudobné oddelenie, Výtvarné oddelenie, Národopisný výskum a Ochrana pamiatok.⁸ Z uvedeného vyplýva, že administrovanie umeleckých predmetov z pôvodného židovského majetku bolo pridanou, nepísanou, kompetenciou Referátu pre ochranu pamiatok.

Z dokumentov z Archívu PÚ SR je však zrejmé, že iniciatíva prevodu hodnotného židovského majetku do štátnych zbierok prišla priamo z MŠANO. V odpise oficiálneho listu zo dňa 20. 11. 1941 adresovaného Predsedníctvu vlády sa píše: *Podľa správ Židia údajne v krátkom čase odovzdajú štátu celý svoj*

*huteľný majetok (nábytok, obrazy, sochy, koberce a iné náradie), ktorý sa predá árijcom. Nakoľko je isté, že v majetku mnohých Židov boli i cenné starožitné predmety, najmä cenné obrazy, sochy, zlaté a strieborné náčinie, niekedy zbierky starých mincí alebo kníh a keramiky, dovoľujem si na to upozorniť tým, aby starožitné predmety vyňaté boli zo všeobecného prevodu a umožnené, aby po zistení muzeálnej a galerijnej hodnoty týchto objektov, čo by spravil zástupca MŠANO ako odborník, urobil by sa výber pre štátne muzeálne a galerijné zbierky. Takéto predmety prešli by bez výkupnej ceny do majetku štátu a doplnili by doterajšie zbierky slovenského štátu.*⁹ ÚHÚ následne dňa 23. 4. 1942 rozhodol, aby umelecky a pamiatkovo hodnotné židovské huteľnosti boli zaistené osobitným spôsobom. O tom svedčí aj fakt, že dňa 8. 7. 1942 vydala vláda nariadenie č. 151 pojednávajúce o otázkach majetku Židov prepadnutého v prospech štátu, ktorého § 7 ods. 3 znie: *Predmety pamiatkové, umelecky alebo vedecky hodnotné, ako aj predmety, ktoré Ministerstvo financií podľa povahy uzná za potrebné vylúčiť z hromadného odpredaja, treba ponechať, kým o naložení s nimi nerozhodne Ministerstvo financií po dohode s príslušným ministerstvom.*¹⁰ V tomto prípade

išlo práve o MŠANO, vzhľadom na to, že zákon požadoval, aby zo zhromaždených umeleckých predmetov Židov boli vybrané umelecky a vedecky hodnotné kusy. Táto agenda sa tak dostala s definitívnou platnosťou do právomoci MŠANO, ktoré disponovalo odborným personálom. Huteľný umelecký majetok židovských obyvateľov bol v konečnom dôsledku hromadne zväzaný a zaistený na daňových úradoch. Následne prišli na rad odborníci, Dr. Vladimír Wagner a Dr. Alžbeta Güntherová-Mayerová, ktorí z poverenia ministerstva financií (MF) vykonali finančné ohodnotenie a určili predmety vhodné na prevod do štátnych zbierok. Ostatné diela boli následne prostredníctvom daňových úradov predané na verejných dražbách prípadne z voľnej ruky. V máji 1943 bol Vladimír Wagner poverený, aby prezrel a ohodnotil umelecké predmety v mestách Nitra, Trnava a Banská Bystrica.¹¹ Ďalšími pracovnými cestami do Martina, Ružomberka, Liptovského Mikuláša, Spišskej Novej Vsi a Levoče bol poverený v októbri toho istého roku.¹² Güntherová-Mayerová sa odhadom venovala v období máj – júl 1943 a október 1943. V tomto období spracovala predmety zo siedmich lokalít, a sice Bratislavy, Žiliny, Čadce, Považskej Bystrice, Trenčína, Nového Mesta nad Váhom

Meulener, Pieter: Jazdecká bitka / Súboj, značené vpravo dolu: P MEULENER | 1651, medený plech, 55,7 × 72,7 cm, SNG O 282. Foto: SNG

a Piešťan. V priebehu mája až júla 1943 vypracovala tri zoznamy predmetov umeleckej a muzeálnej hodnoty z majetku Židov v Bratislave.¹³ Z nekompletne dochovaných znaleckých posudkov V. Wagnera a A. Güntherovej-Mayerovej sa dozvedáme, že 1 216 kusom obrazov, sôch, nábytku, keramiky a skla bolo ako finančná protihodnota stanovená suma 617 171 Ks.¹⁴ Počet predmetov ako aj výsledná hodnota boli však v realite niekoľkonásobne vyššie. Akonáhle na verejnosť prenikli správy o odpredaji židovského majetku, viaceré inštitúcie prejavili záujem o konkrétne umelecké predmety, ktoré chceli prednostne získať ešte pred predajom na verejnej dražbe. Popri Slovenskom krajskom zväze a Nemocenskej poisťovni verejných zamestnancov¹⁵ prejavili eminentný záujem o dva obrazy s baníckou tematikou mestá Gelnica a Banská Štiavnica. V nedatovanom liste starostu mesta Gelnica adresovanom ÚHÚ sa spomínalo aj meno pôvodného vlastníka: *Dozvedeli sme sa, že v Prešove pri zaistení židovských huteľností boli policajným riaditeľstvom vzaté do úschovy 2 obrazy (olejomalby) od žida Bárkanyiho. Autorom obrazov je rodák a obyvateľ mesta Gelnica Július Szentistvány. Úctivo prosíme v mene obe-*

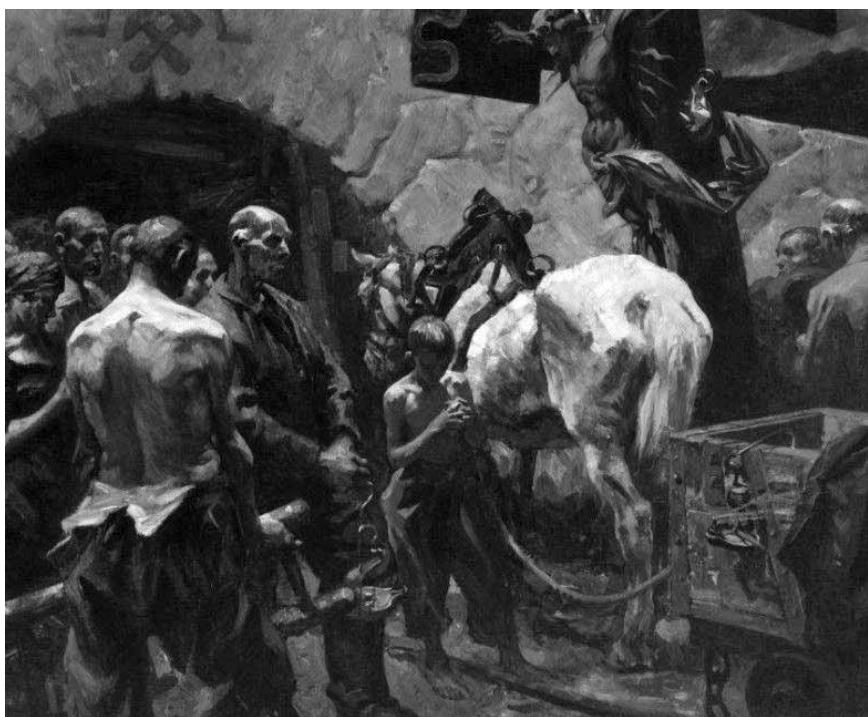
censtva mesta Gelnica pána predsedu, aby tieto dva obrazy pre mestské múzeum čo štátny dar venovať ráčil. Našu skromnú, ale oprávnenú žiadosť medzi iným odôvodňujeme aj tým, že maľby zobrazujú banské témy, a to 1. modliacich sa baníkov, 2. smrť baníka. Mesto Gelnica ako jedno z najstarších banských miest by rád umiestnilo tieto obrazy v mestskom múzeu tým viac, keďže úkol mestského múzea je zadovážiť a uschovať všetky predmety svojich rodákov a tak zabezpečiť pre verejnosť a budúcu generáciu.¹⁶ Diela Júliusa Szent-Istványa (1881 – 1930) nakoniec získalo mesto Gelnica. Obraz *Smrť baníka* sa dodnes nachádza v Gelnici, v zbierkach Banického múzea a je súčasťou stálej expozície. Druhý obraz bol pôvodne tiež v majetku mesta, ale v júni roku 1955 ho mesto predalo Slovenskej národnej galérii. V súčasnosti je tento obraz zachytávajúci modliacich sa baníkov evidovaný pod názvom *Baníci pred sfáraním*. Ide o jediné diela, ktorých pôvodného majiteľa vieme s určitosťou identifikovať. Pôvodným majiteľom obrazov bol Eugen Bárkány (1885 – 1967), ktorý sa s maliarom osobne poznal.¹⁷ A hoci E. Bárkány vojnu prežil, nie je známe, že by kedykoľvek pátral po osude svojich obrazov.

Spomedzi všetkých dodnes známych zaevidovaných predmetov bolo pre verejnú zbierku vybraných 180 diel z 15 známych miest v celkovej hodnote 382 897 Ks. MŠANO od začiatku predpokladalo, že tieto predmety prešli by bez výkupnej ceny do majetku štátu.¹⁸ Na základe analogickej situácie v Nemeckej ríši a Protektoráte Čechy a Morava žiadalo MŠANO vládu o uznesenie, aby muzeálne významné predmety z bývalého židovského majetku boli bezplatne prevedené do štátnych zbierok.¹⁹ Tejto žiadosti sa však nevyhovelo. Základnou komplikáciou bezproblémového prevodu sa stal ods. 2, § 6 zákona č. 151/1942, kde sa uvádza, že *Bezplatné prenechanie majetku je neprípustné. To platí i ohľadom jednotlivých rezortov štátnej správy, štátnych podnikov a ústavov, ako aj ohľadom verejnoprávných korporácií.*²⁰ MŠANO bolo s vývojom situácie nespokojné, keďže si pôvodne myslelo, že tieto predmety bude môcť získať zdarma. *Veď predsa ide o štátny majetok.*²¹ MŠANO v liste zo dňa 28. 1. 1944 skonštatovalo, že nemôže z rozpočtu uvoľniť stanovenú sumu. V priebehu februára 1944 preto MŠANO urobilo nový výber len z predmetov zo židovského majetku v Bratislave. Išlo o 14 obrazov v hodnote 211 900 Ks a 433 starožitných mincí v hodnote 6 849 Ks. Koncom marca 1944 však ešte stále nebolo isté, či takéto riešenie bude prijateľné.²² V priebehu mesiacov jún až december prebiehala čulá korešpondencia medzi MŠANO, MF a Daňovým úradom v Bratislave ohľadom vyplatenia kúpnej ceny a príslušných poplatkov. Transakcia bola úspešne ukončená až dňa 15. 12. 1944, keď MŠANO adresovalo MF list s informáciou, že vyplatilo sumu 223 124 Ks na ťarchu štátneho rozpočtu na rok 1944.²³ Obrazy aj mince sa stali oficiálne majetkom Slovenského múzea v Bratislave.

Zo štrnástich obrazov, ktoré pôvodne patrili židovským občanom Bratislavy, sa v priebehu výskumu podarilo s istotou lokalizovať sedem. Všetky sa v súčasnosti nachádzajú v majetku SNG, kam prešli prevodom zo Slovenského múzea v Bratislave. Práve 481 diel prevedených zo Slovenského múzea v roku 1950 predstavovalo základ zbierkového fondu SNG, ktorá bola Slovenskou národnou radou uzákonená dňa 29. 7. 1948. Dovtedy existovala malá zbierka výtvarného umenia v Slovenskom národnom múzeu v Martine a oddelenie galérie v Slovenskom múzeu v Bratislave. Šesť obrazov bolo do SNG prevedených v priebehu päťdesiatych rokov 20. storočia. Išlo o olejomalbu Ľudovíta Kubányia *Zastávka pred krčmou/Krčma na pustatine*, olejomalby od neznámych nemeckých maliarov *Romantická kra-*

Rembrandt van Rijn: V orientálnom tábore, signované vľavo dole Rembrandt 1641, lept, papier žltý, 21,5 x 18 cm, SNG G 2426. Foto: SNG

Július/Gyula Szent-Istvány: Baníci pred sfáraním, 1914, olej, plátno, 235,5 x 289 cm, SNG O 931. Foto: SNG

jina so štafážou/Krajina s figurálnou štafážou, Krajina so zručaninou a Jazdecká bitka/ Vojnová scéna, ďalej obraz *Jazdecká bitka/ Súboj* od Pietera Meulenera a *Artemis a Aktaion/ Diana a Anteus* od Fransa Woutersa. V roku 1951 bola zbierka SNG obohatená aj o lept *V orientálnom tábore* z roku 1641 od Rembrandta van Rijn.²⁴

Osudy ďalších obrazov s menej špecifickými názvami sa doteraz nepodarilo vypátrať. Vyhľadávanie v Centrálnom katalógu SNG a ani prostredníctvom databázy CEMUZ SNM nateraz neprinieslo výsledky. Okrem spomínaných štrnástich sú tu ešte desiatky ďalších obrazov. Tie sa približne od roku 1942 nachádzajú

Nemecký maliar: Krajina so zrúcaninou, nesignované, 1640 – 1650, dub, olej, 35,5 x 48 cm, SNG O 242. Foto: SNG

v našich štátnych a súkromných zbierkach. A hoci sme o minulosti týchto obrazov doteraz nevedeli, *tie obrazy sú medzi nami*, ako mrazivo skonštatoval Stefan Koldehoff.²⁵

Jana Švantnerová
Masarykova univerzita, Filozofická fakulta,
Katedra teórie a dejín umenia, Brno
janasvantnerova@yahoo.com

a jeho hodnotu. Len v malom množstve prípadov nebola schopná určiť autora. Okrem zrejmeého prehľadu v stredoeurópskom umení prejavila aj schopnosť bližšie identifikovať japonské drevoryty. Hárky vyplňala nielen veľmi svedomite, ale zároveň aj čitateľným písmom. Okrem obvyklých údajov si však miestami neodpustila poznámky ako „*hodne gýčovité*“, či „*diletant*“.

¹⁵ Archív PÚ SR, Pamiatkové orgány na Slovensku, Dodatok 3469 V. 1942, Dodatok 3589 I. 1944. Z dostupných dokumentov nie je zjavné, či došlo k predaju.

¹⁶ Archív PÚ SR, Pamiatkové orgány na Slovensku, Dodatok 3450 V. 1942.

¹⁷ E. Bárkány vyštudoval architektúru na Vysokej škole technickej v Budapešti a po návrate do rodného Prešova si zriadil spolu s bratom Hugom stavebnú firmu. V Prešove a jeho okolí bol však známy nielen ako stavebný inžinier, ale aj ako zberateľ starožitností a milovník umenia. Táto záľuba ho v roku 1928 priviedla k založeniu Židovského múzea v Prešove, ktoré bolo aktívne do roku 1938. V rokoch 1940 – 1942 bol predsedom neologickej židovskej náboženskej obce v Prešove a zvyšok vojny prežil, ukrývajú sa spolu v manželkou Oľgou, v Budapešti. Po vojne sa obaja usadili v Bratislave a venovali sa zbieraniu údajov o zničených židovských náboženských obciach na území Slovenska. Jeho poznámky a skice sa neskôr stali základom publikácie poskytujúcej obraz o živote židovskej menšiny na území Slovenska s názvom *Židovské náboženské obce na Slovensku*.

SNM-MŽK, Archív – Voľná zložka Prešov-expozícia a Ing. Bárkány.

SNM-Archív Fond L. Dojča, krabica č. 1/8.

BARKÁNY, Eugen – DOJČ, Ľudovít. *Židovské náboženské obce na Slovensku*. Bratislava : Vesna. 1991.

VÁROSS, Marian. *Vysokoškolské učebné texty – Výtvarný život na Slovensku začiatkom 20. storočia. Maliarstvo a grafika 1900 – 1918*. Bratislava, 1971. s. 77 a 121.

BEZÁK, Miroslav – KUBÍKOVÁ, Klára. *Július Szent István: Banici prd farním (Banická modlitba), 1914* : skladačka pri príležitosti výstavy v SNG v Bratislave roku 1999. Bratislava : SNG, 2000.

¹⁸ Archív PÚ SR, Pamiatkové orgány na Slovensku, Dodatok 3410 XI. 1941; Dodatok 3514 VII. 1943.

¹⁹ V Nemeckej ríši a Protektoráte sa však vyvíjala situácia úplne inak. Pre komparáciu uvádzam stručné údaje o Protektoráte, kde bola kurátorským spracovaním židovských hnutelností poverená ŽNO v Prahe, ktorá v októbri 1941 zriadila na tento účel organizáciu Treuhandstelle. Špeciálne pracovné skupiny triedili, ohodnocovali a uskladňovali inventár z bytov osôb vysídlených z pražského okresu, či poslaných do getta. Treuhandstelle uskladňovalo predmety v 23 skladoch a o všetkých predmetoch boli vedené presné protokoly. Tento majetok sa stal židovským konfiškátom nacistickej Ústredne pre vysťahovanie Židov. Jednotlivé predmety si mohli systému naklonení jednotlivci odkúpiť. Viaceré umelecké predmety prešli do majetku pražských múzeí za asistencie Dr. Ellen Redlofsenovej, blízkej spolupracovníčky K. M. Swobodu. K téme pozri: KREJČOVÁ, H. a kol. *Židé v Protektoráte - Hlásení židovské náboženské obce v roce 1942*. Dokumenty. Praha, 1997; KREJČOVÁ, H. – VLČEK, M. *Návraty paměti. Deponáty židovského majetku v Uměleckoprůmyslovém muzeu v Praze*. Praha, 2007; DANÍČEK, J. *Židovské zlato, ostatní drahé kovy, drahé kameny a předměty z nich v českých zemích 1939 – 1945*. Protiprávní zásahy do majetkových práv, jejich rozsah a následné osudy tohoto majetku. Zpráva expertního týmu zřízeného Smíšenou pracovní komisí na základě usnesení vlády České republiky č. 773 ze dne 25. 11. 1998. Praha, 2001.

O situácii v Nemeckej ríši a krajinách v jej područí pojednávajú tieto novšie publikácie: BARESEL-BRAND, A. *Entehrt. Ausgeplündert. Arierst. Entrechtung und Enteignung der Juden*. Band 3. Magdeburg, 2005; DEAN, M. *Robbing the Jews. The confiscation of Jewish property in the Holocaust, 1933 – 1945*. Cambridge University Press, 2008; KOLDEHOFF, Stefan. *Die Bilder sind unter uns. Das Geschäft mit der NS-Raubkunst*. Frankfurt am Main, 2009.

²⁰ Slovenský zákonník 1942. Bratislava : Kníhtlačiareň Andrej. s. 678.

²¹ Archív PÚ SR, Pamiatkové orgány na Slovensku, Dodatok 3585 I. 1944.

²² Archív PÚ SR, Pamiatkové orgány na Slovensku, Dodatok 3603 III. 1944, list zo dňa 24. 3. 1944.

²³ Archív PÚ SR, Pamiatkové orgány na Slovensku, Dodatok 3633 VIII. 1944, 3637 VIII. 1944, 3640 VIII. 1944, 3645 X. 1944, 3649 XI. 1944.

²⁴ BAJCUROVÁ, Katarína a kolektív. *60 rokov otvorené*. Bratislava : SNG, 2008. s. 29, 30.

²⁵ KOLDEHOFF 2009, c. d. (v pozn. 19).

¹ Zákon č. 151/1942 zo dňa 8. 7. 1942 § 6 ods. 1. Zákonník 1942. Bratislava : Kníhtlačiareň Andrej. s. 678.

² Predkladaný článok je sumariáciou poznatkov prezentovaných v rigoróznjej práci obhájenej na Katedre dejín umenia a kultúry na Trnavskej univerzite v Trnave v júni 2010.

³ KAMENEC, Ivan: *Po stopách tragédie*. Bratislava, 1991. s. 47.

⁴ Pozri aj LACKO, Martin: *Slovenská republika 1939 – 1945*. Bratislava, 2000. s. 65.

⁵ LIPSCHER, Ladislav: *Židia v Slovenskom štáte 1939 – 1945*. Banská Bystrica, 1992. s. 139

⁶ Slovenský zákonník 1940. Bratislava : Kníhtlačiareň Andrej. s. 333.

⁷ Slovenský zákonník 1940. Bratislava : Kníhtlačiareň Andrej. s. 426, 427.

⁸ Vládne nariadenie č. 29/1939 Sl. z. Slovenský národný archív (SNA), Dočasný inventár Ministerstvo školstva a národnej osvety 1938 – 1945, Bratislava, 1992, s. 2.

⁹ SNA, Fond MŠANO, kartón: 4, spis 3.458/41, spis 2.158/44.

¹⁰ Archív PÚ SR, Pamiatkové orgány na Slovensku, Dodatok 3410 XI. 1941.

¹¹ Slovenský zákonník 1942. Bratislava : Kníhtlačiareň Andrej. s. 678.

¹² Archív PÚ SR, Pamiatkové orgány na Slovensku, Dodatok 3504 V. 1943.

¹³ Archív PÚ SR, Pamiatkové orgány na Slovensku, Dodatok 3554 X. 1943.

¹⁴ Prvý zoznam „M“ zahŕňal obrazy a sochy, druhý zoznam „MK“ určoval sklo a porcelán, zatiaľ čo tretí zoznam „G“ obsahoval grafické práce. V rámci zoznamu „MK“ boli zapísané aj predmety nachádzajúce sa v synagógach na Rybnom námestí, Zámockej a Heydukovej ulici. Ostatné predmety boli deponované na daňovom úrade na Štefánikovej ulici. Archív PÚ SR, Pamiatkové orgány na Slovensku, Dodatok 3538 X. 1943.

¹⁵ Na rozdiel od Vladimíra Wagnera sa prístup Alžbety Güntherovej-Mayerovej k vypracováaniu zoznamov javil ako oveľa zodpovednejší. Zoznamy, ktoré vypracovala, obsahujú: podrobnú charakteristiku diel zahrňujúcu meno autora, v niektorých prípadoch aj jeho/jej dátum narodenia, prípadne úmrtia, miesto jeho/jej pôsobenia, prípadne príslušnosť k maliarskej škole, následne názov diela, signovanie, techniku, médium, rozmery, v prípade rámu a pasparty aj tie, stav diela

Eugen Bárkány (1885 – 1967) v archíve PÚ SR

V tomto roku si pripomíname 125 rokov od narodenia popredného slovenského kultúrneho historika, stavebného inžiniera, reštaurátora a maliara Eugena Bárkányu.

Eugen Bárkány sa narodil 28. 8. 1885 v Prešove. Po ukončení evanjelického kolégia v rodnom meste pokračoval vo vysokoškolskom štúdiu v Budapešti na Vysokej škole technickej, kde v roku 1908 získal titul stavebného inžiniera. Po skončení školy pracoval hlavne na projektoch železničných budov a mostov. Počas prvej svetovej vojny odišiel na front a v roku 1916 sa dostal do ruského zajatia. Pobyť v sibirských zajateckých táboroch mu poskytol množstvo námetov na jeho umeleckú tvorbu. Bohatý materiál kresieb, skíc, drevorytov, článkov v táborových novinách ako aj iné umelecké práce sú uložené v Historickom múzeu najnovších dejín v Budapešti. Po ukončení prvej svetovej vojny mu dva a pol mesiaca trval návrat domov cez Hongkong, Singapur, Colombo, Káhiru a Terst.

Po návrate do Prešova si založil projekčnú kanceláriu. Začal stavať a projektovať súkromné a verejné stavby – kiná, kultúrne domy, školy, mestské domy, staničné budovy, kostoly, synagógy, kúpele. Bol známy aj ako maliar-portrétista. Z medzivojnového obdobia sa zachovali akvarely výrazných podobizní východoslovenských židovských typov. V roku 1928 založil v Prešove židovské múzeum. Zásluhou svojej veľkej zberateľskej činnosti zhromaždil v múzeu do 3 200 predmetov súvisiacich so židovskou tradíciou. V roku 1938, po mníchovskom diktáte, poslal časť predmetov do Prahy. V tom istom roku bol presťahovaný župný archív z Košíc do Prešova. Umiestnili ho v priestoroch židov-

ského múzea, a tým sa zachránili aj vzácne židovské exponáty múzea. Keďže po druhej svetovej vojne židovské múzeum zaniklo, zbierku premiestnili do nevyhovujúcich priestorov židovskej náboženskej obce. V roku 1952 Eugen Bárkány zorganizoval presun všetkých predmetov do Štátneho židovského múzea v Prahe. Po opätovnom obnovení činnosti židovského múzea v Prešove sa časť zbierky vrátila z Prahy v roku 1993 do Prešova.

V roku 1955 odišiel Eugen Bárkány do starobného dôchodku. Bol prinútený opustiť vlastný dom v Prešove. Usadil sa na západnom Slovensku, neskôr v Bratislave. Zamestnal sa v Slovenskej akadémii vied. Pre Národopisný ústav SAV podrobne zakresľoval objekty ľudovej architektúry na Slovensku. Táto etnografic-

Eugen Bárkány

ko-architektonická dokumentácia k mnohým objektom je uložená v archíve Ústavu etnológie SAV v Bratislave v Zbierke kresieb pod inventárnymi číslami 719 – 747, 919 – 1020, 3037 – 3121, 3706 – 3713, 4780 – 4865.

Pri svojich cestách po Slovensku sa zamerával aj na výskum židovskej kultúry. Spolu so svojou manželkou zbierali, zachraňovali, dokumentovali – kreslili a spisovali všetko židovské, čo sa ešte zachovalo po veľkej tragédii, ktorá sa prehnala Európou počas druhej svetovej vojny. Navštevovali archívy na Slovensku aj v Maďarsku, vyhľadávali a študovali archívne dokumenty k dejinám Židov. Podarilo sa im zozbierať nemalé množstvo židovských kultových predmetov, zdokumentovať veľký počet modlitební, synagóg, cintorínov, náhrobníkov a bohatý písomný materiál k dejinám Židov. Zbierku kultových predmetov uložili v neologickej synagóge na Rybnom námestí

v Bratislave. Po asanácii synagógy v roku 1968, rok po smrti Eugena Bárkányu, ju umiestnili v Historickom ústave Slovenského národného múzea na Bratislavskom hrade, neskôr v Múzeu židovskej kultúry. V roku 2002 si zbierku prevzala židovská náboženská obec a uložila do svojich priestorov.

V 60. rokoch minulého storočia riaditeľ Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Bratislave Ing. arch. Ján Hraško požiadal Eugena Bárkányu o výskumný písomný a kresbový materiál zo zdokumentovania prejavov hmotnej židovskej kultúry. Eugen Bárkány ho odovzdal 29. decembra 1965 vedúcej oddelenia dokumentácie PhDr. Soni Kovačevičovej. Elaborát sa nachádza v Archíve Pamiatkového úradu SR v Zbierke výskumných správ pod signatúrou T 446/1 – 121.

Budova Židovského múzea v Prešove, Archív PÚ SR, sign. T 446/56

Obsahuje materiál zo 121 obcí na Slovensku. Materiál z každej obce je uložený v samostatnom obale. Obsahuje stručnú písomnú zmienku k dejinám Židov v obci, situačný plán synagógy a cintorína, kresby náhrobníkov a synagóg. Text je autorom signovaný. Najrozsiahlejší je spis mesta Bratislavy a Prešova. Spis o Bratislave (T 446/1) obsahuje stručné dejiny bratislavských Židov, historické situačné plány sídlisk zo stredoveku a z roku 1753, tri akvarely z roku 1956 – pohľad do Židovskej ulice, pohľad na neologickú synagógu na Rybnom námestí a pohľad na ortodoxnú synagógu na Zámockej ulici. Obsahuje aj orientačný plán Židov pochovaných v mauzóleu, fotodokumentáciu exhumácie hrobov na starom židovskom cintoríne v roku 1942, pohľady na hroby

rabínov v mauzóleu, skice náhrobných kameňov v mauzóleu a na cintoríne, kresbovú dokumentáciu o neologickej a ortodoxnej synagóge.

V elaboráte Prešov – židovské múzeum (T 446/56) sa podrobne venuje založeniu židovského múzea v Prešove 29. apríla 1928 ako aj obnove budovy múzea a zveľaďovaniu zbierkových pred-

v Bratislave v osobnom fonde Eugena Bárkányu možno nájsť xerokópie vyššie uvedeného elaborátu T 446. V osobnom fonde Ľudovíta Dojča, škatuľa č. 3 je uložený strojom písaný text k dejinám Židov niektorých obcí na Slovensku od Eugena Bárkányu z roku 1953. Jednotlivé texty obcí sú autorom signované. Bohatý písomný materiál k dejinám Židov na Slovensku od E. Bárkányu spracoval do knižnej podoby Ľudovít Dojč. Publikácia Židovské náboženské obce na Slovensku vyšla vo vydavateľstve Vesna v roku 1991. Ľudovít Dojč v roku 1976 spomínal:

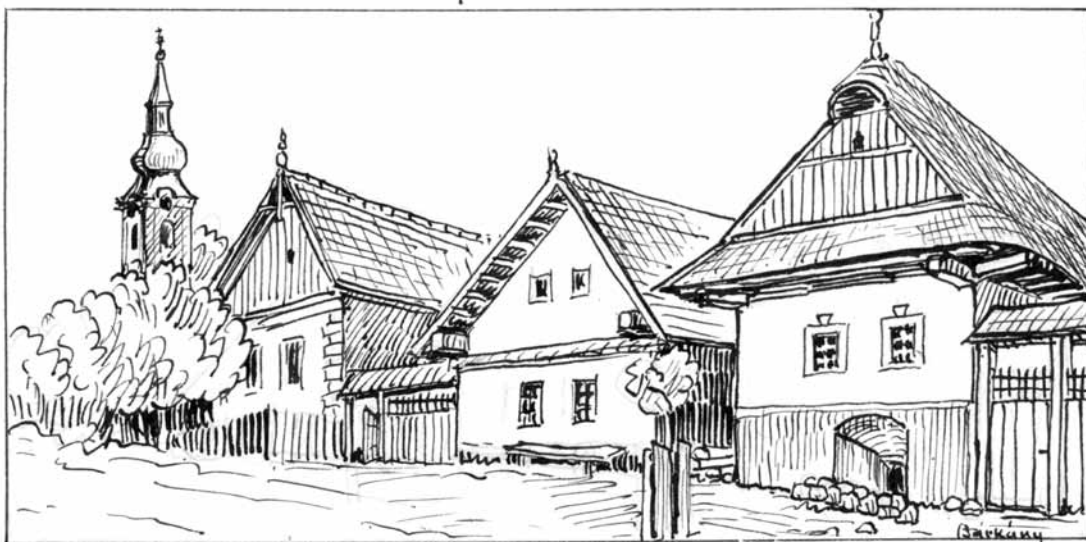
Pred 15 rokmi ma poveril riaditeľ Historického ústavu SNM, pán Ladislav Šášky usporiadať, evidovať, popísať a konservované uložiť rozsiahlu zbierku židovských kultových predmetov, ktoré boli prevezené z bývalej neologickej synagógy.... Počas tejto práce som často navštevoval pani Bárkányovú. Jedného dňa ma požiadala, aby som z vešiaka v predsieni zobral aktovku, ktorej sa ona nikdy nedotkla. Otvoril som ju. V aktovke som našiel ručne napísané dejiny 184 židovských náboženských obcí s podrobným popisom synagóg a cintorínov. V historickom ústave som potom našiel v 12. zošitoch aj ceruzou popísané dejiny uvedených obcí so šikami synagóg a náhrobných kameňov. Na naliehanie p. Bárkányovej som tento materiál spracoval, upravil a doplnil a výsledok tejto práce je kniha o dejinách ŽNO na Slovensku. Strojom napísaný text ku knihe je uložený v škatuli č. 4 v osobnom fonde Ľudovíta Dojča.

Súčasťou tohto príspevku je inventár archívnych dokumentov k židovskej kultúre na Slovensku uverejnený v prílohe Informátora na strane 34. Ide o dokumenty nachádzajúce sa v zbierkach Archívu PÚ SR: výskumné správy, plány a projekty, schematické zamerania. Za ním nasleduje abecedný zoznam obcí, ku ktorým sa nachádza písomný a kresbový materiál v elaboráte T 446.

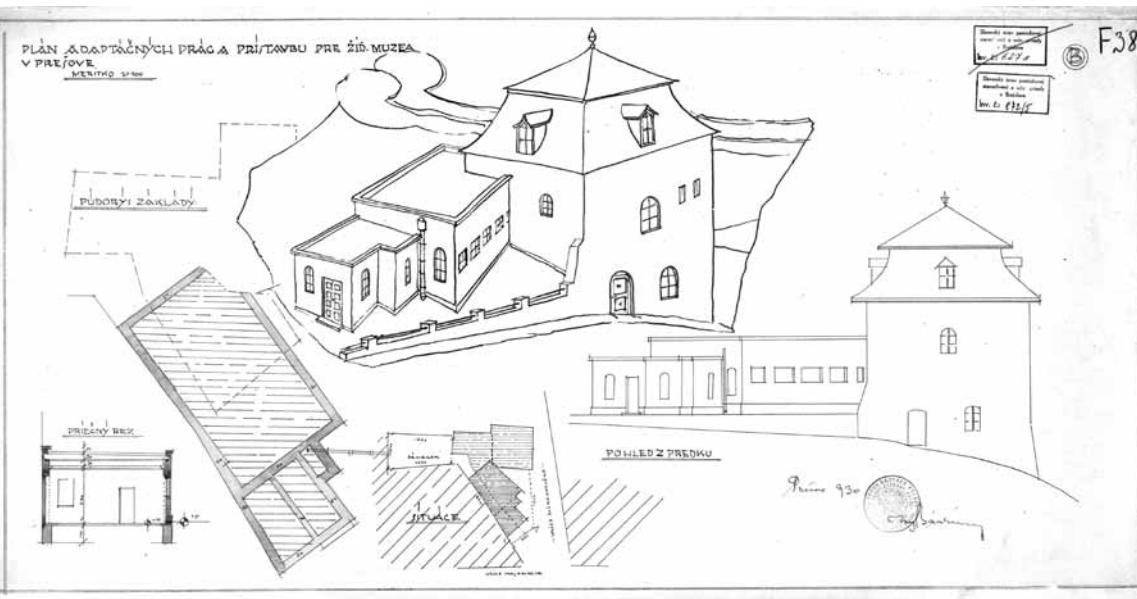
☞

Viera Plávková
Archív PÚ SR Bratislava

Ulica v Helpe

E. Bárkány: Kresba ulice v Helpe. Ústav etnológie SAV, Zbierka kresieb, sign. 4783

E. Bárkány: Plán prístavby Židovského múzea v Prešove. Archív PÚ SR, Zbierka projektov a plánov, sign. A 872

metov. Spis obsahuje aj niekoľko starých fotiek budovy múzea a zbierkových predmetov. Nachádza sa tu aj opis listu adresovaný riaditeľke Štátneho židovského múzea v Prahe Dr. Volavkovej zo 17. novembra 1952, v ktorom ponúka uložiť celú prešovskú zbierku do depozitu v Prahe.

V archíve sa nachádza ešte jeden materiál od Eugena Bárkányu. Ide o *plán adaptačných prác a prístavby* budovy židovského múzea z roku 1930, ktorý je uložený pod signatúrou A 872/1-6. Autor odovzdal zameranie – návrh na obnovu Štátnemu referátu na ochranu pamiatok na Slovensku v 30. rokoch minulého storočia.

V Archíve Slovenského národného múzea na Žižkovej ulici

Literatúra a pramene:

Archív Slovenského národného múzea v Bratislave, osobný fond Ľudovíta Dojča.
Archív Slovenského národného múzea v Bratislave, osobný fond Eugen Bárkány.
Ústav etnológie SAV Bratislava, archív kresieb, E. Bárkány, inv. č. 719 – 747, 919 – 1020, 3037 – 3121, 3706 – 3713, 4780 – 4865.
BÁRKÁNY, Eugen – DOJČ, Ľudovít. *Židovské náboženské obce na Slovensku*. Bratislava : Vesna, 1991.

Monumentorum tutela – Ochrana pamiatok 22

Výskum a obnova ranostredovekej sakrálnjej architektúry

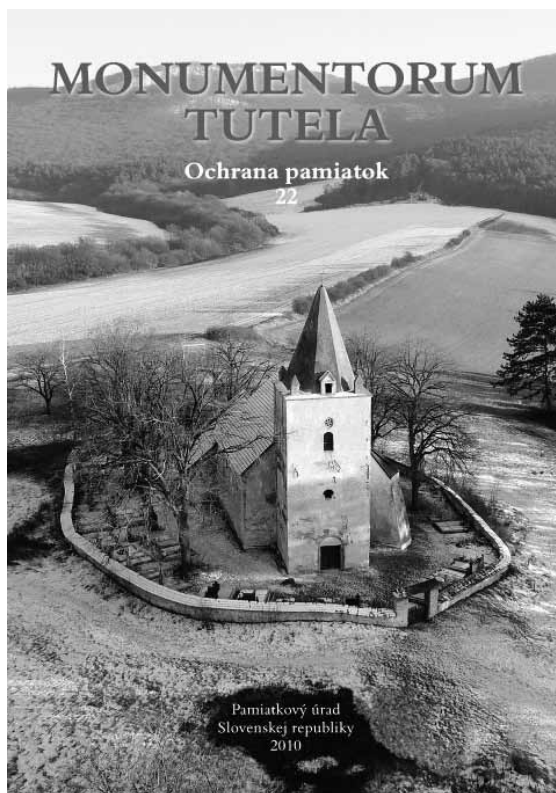
Bratislava : Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, 2010. 488 s. ISBN 978-80-89175-44-4.

Najnovší zborník Monumentorum tutela je zostavený z príspevkov, ktoré odzneli na seminári Výskum o obnove ranostredovekej sakrálnnej architektúry, uskutočnenom v dňoch 11. – 12. 11. 2009 v Centre vedeckotechnických informácií SR v Bratislave, pričom názov seminára tvorí zároveň podtitul celého zborníka. (Pozri: Informátor Archívu PÚ SR, č. 41/2009, s. 22 – 23.)

Cieľom seminára bolo vytvoriť priestor na interdisciplinárne oboznámenie sa so stavom výskumu predovšetkým ranostredovekej sakrálnnej architektúry. Ďalšími z hlavných otázok, ktorým bola venovaná pozornosť, boli prístupy k metodike prezentácie pamiatkových hodnôt tejto architektúry a realizáciám jej obnovy, uskutočnených zhruba v období predchádzajúceho desaťročia. V snahe o priblíženie čo najširšieho spektra súčasných prístupov pri riešení otázok výskumu a obnovy boli na seminári predstavené sčasti aj sakrálnne pamiatky z mladšieho gotického obdobia. V zborníku sa preto odráža široké spektrum tém venovaných stredovekej architektúre na Slovensku, ktoré boli doplnené vďaka účasti našich susediacich kolegov aj o zaujímavé príspevky z Česka.

Príspevky sú v zborníku radené podľa príslušných objektov a súvisiaceho tematického zamerania s cieľom poukázať predovšetkým na dôležitosť interdisciplinárneho prístupu. Komplexne, z pohľadu výsledkov architektonicko-historického, archeologického, historického či reštaurátorského výskumu, je tu venovaná pozornosť napr. Katedrále sv. Emeráma v Nitre (P. Bednár, Z. Poláková, M. Šimkovic), Kostolu sv. Margity v Kopčanoch (A. Botek, P. Barta, M. Hajnalová, A. Barta, I. Puškár), kostolom v Klátovej Novej Vsi – Sádke (J. Urminský, J. Lukačka, M. Bóna, M. Mikuláš), Boleticiach (J. Havlice, M. Lavička), Šindliari (D. Sabol, P. Glos), Veľkej Tíni (J. Krcho, P. Gomboš), či Kaplnke sv. Michala v Košiciach (M. Ďurišová, P. Gomboš, K. Markušová).

Iné sakrálnne pamiatky sú tu predstavené z pohľadu jedného druhu výskumu, napr. archeologického: kostol v Tasove (P. Kryl, J. Unger), karner v Trnave (K. Kuz-

mová, E. Hrnčiarik); či architektonicko-historického: kostol v Sedmerovci-Pominovci (S. Paulusová, M. Kalinová), Domaníži (S. Paulusová, I. Gojdič), či katedrála v Spišskej Kapitule (M. Janovská); alebo reštaurátorského: kostol v Žiline-Dolných Rudinách (J. Dorica).

Špecifickú problematiku prezentácií a následnej údržby archeologicky odkrytých torz sakrálnych pamiatok v Prahe približuje príspevok M. Trymla. Tematicky na seba nadväzujú príspevky venujúce sa kláštornej architektúre (M. Samuel, M. Miňo, I. Gojdič, S. Paulusová, Š. Oriško) alebo regionálnym, či architektonicko-dispozičným súvislostiam najmä vidieckej architektúry (L. Kürthy, B. Glocková, P. Tajkov). Na dôležitosť poznania historických súvislostí poukázali príspevky venujúce sa interpretácii historických prameňov (H. Žažová, R. Ragač, M. Skalská).

Prínosnými sú informácie o rôznych technologických prístupoch a analýzach, napr. o analýze drevnej hmoty (P. Barta, M. Bóna) či pigmentoch (J. Želinská) alebo o možnostiach identifikovania kameného materiálu (D. Pivko), ktoré môžu okrem iného napomôcť objasniť otázky

datovania. Dôležité je aj poznanie typológie stredovekých krovových konštrukcií (L. Suchý). Pre obnovu je zaujímavé oboznámenie sa so skúsenosťami, ktoré vyplynuli z realizácie stabilizácie mikroklimy v kostole v Žehre (P. Ižvolt). Zaujímavá a pre zachovanie architektonických pamiatok mimoriadne dôležitá je problematika ich statického zabezpečenia z pohľadu prevencie, napr. nový spôsob merania trhlín (K. Ďurian, P. Krušínský, P. Pisca, M. Brodňan) alebo analýza príčin statickej deštrukcie (J. Vinař, Z. Vybíhalová).

Zborník ako publikovaný výstup z pracovného seminára poskytuje predovšetkým prehľad o súčasnom stave výskumu stredovekej sakrálnnej architektúry, pričom pre jej obnovu je dôležité efektívne fungovanie premysleného systému spolupráce a spolufinancovania jednotlivých zložiek podieľajúcich sa na tomto procese. Pamiatkové výskumy realizované v značnej miere prostredníctvom existujúceho grantového systému s finančnou podporou Ministerstva kultúry SR, prinášajú v podobe návrhu na obnovu, ktorý je ich súčasťou, základný a nevyhnutný podklad pre kvalitnú obnovu rešpektujúcu zachovanie pamiatkových hodnôt danej pamiatky. No úspešné prevedenie obnovy nie je a ani nebude možné bez príslušnej spolupráce metodika krajského pamiatkového úradu, vlastníka, resp. investora a dodávateľa stavebných prác. Ukazuje sa, že ide o náročný proces, na ktorom je do budúcnosti ešte čo vylepšovať.

Michaela Kalinová
Odbor národných kultúrnych
pamiatok PÚ SR Bratislava

Rod Révai v slovenských dejinách

KOVAČKA, Miloš – AUGUSTÍNOVÁ, Eva – MAČUHA, Maroš (ed.) *Rod Révai v slovenských dejinách* : zborník prác z interdisciplinárnej konferencie. Martin : Slovenská národná knižnica v Martine, 2010. 431 s. ISBN 978-80-89301-46-1.

Tematike jednotlivých aristokratických rodov sa v slovenskej vedeckej literatúre venuje zatiaľ okrajová pozornosť. Mnohé štúdie sú roztrúsené vo viacerých odborných periodikách a monografiách či zborníkoch o jednom aristokratickom rode je minimum. Súhrnnejšie údaje k jednému rodu boli publikované len v dvoch zborníkoch, ktoré vznikli zverejnením štúdií z dvoch vedeckých konferencií, venovaných rodu Pálfi a Révai. Obe tieto publikácie tak nateraz ostávajú osamotené.

Zborník o rode Révai nepochybne obohatil poznatky slovenskej historio-

onálne poznatky na 20 stranách, literárno-historické na 58 stranách, heraldické na 15 stranách a umeleckohistorické na 82 stranách.

Odpovede na viaceré historické otázky súvisiace s jednotlivými členmi rodu Révai prinieslo niekoľko autorov. Ján Lukačka priblížil málo známe stredoveké obdobie v dejinách rodu a pripojil k textu genealogickú tabuľku. Géza Pálffy poukázal na osobitú cestu Františka I. Révaia medzi uhorskú aristokraciu, ktorý si ne zvolil vojenskú, ale úradnícku kariéru. Ivan Mrva v jednej štúdii spracoval osudy bečovských Révaiovcov a v druhej biografii Šimona Révaia, ktorý sa politicky angažoval aj pri memorandovej akcii Slovákov v roku 1861. Politické poslanstvo vzniku známeho diela Petra I. Révaia o svätošefanskej korune odhalil Kees Teszelszky. Martin Zborovjan upriamil pozornosť na súvislosti medzi turčianskou kapitulou a rodom Révai. V druhej časti upozornil na možnosti využitia protokolov zmienenej inštitúcie pri výskume osudov jednotlivých členov rodu na príklade Františka V. Révaia. Obraz o štúdiu synov Františka I. Révaia na bardejovskej škole u rektora Leonarda Stöckela predostrel Daniel Škoviera. Gabriela Žibritová upozornila na možnosti výskumu tém zo života Kataríny Sidónie Révaiovej, ktoré ponúka slovenskými historikmi takmer nevyužitá edovaná korešpondencia tejto významnej ženskej predstaviteľky rodu svojmu manželovi. Tristné osudy majetkov a barbarský prístup k zariadeniu rodových kaštieľov po druhej svetovej vojne vykreslila Martina Orosová.

Z historických štúdií treba vyčleniť nasledujúce, ktoré svojím obsahom nereflektovali nadpis. Ambiciózny zámer Maroša Mačuhu, ktorý chcel predstaviť najvýznamnejších Révaiovcov v období 16. až 19. storočia, vyznel rozpačito. Bližšie údaje priniesol len pri členoch rodu v 16. a 17. storočí s dôrazom na Františka I. Révaia a Petra I. Révaia. Zvyšok textu predstavuje do veľkej miery komentovaný popis genealogických tabuliek. Navyše sa autor opieral len o dielo Ivána Nagya a maľovaný rodostrom, pričom vôbec nevyužil podrobnejšie genealogické tabuľky Mártona Szluhu. Štúdia Richarda Lacka sa pokúsila načrtnúť majetkové pomery rodu v Turčianskej stolici v období 16. až 19. storočia bez citovania prameňov z rodové-

ho archívu. Výsledná práca preto pôsobí ako súbor chronologicky zoradených, ale vzájomne nenadväzujúcich faktov. Taký rozsiahly historický záber spôsobil, že viaceré periódy boli popísané veľmi lakonicke alebo skoro vôbec.

Z konfesijných otázok bola pozornosť venovaná len vzťahu Révaiovcov k evanjelickej cirkvi. Maroš Mačuha osvetlil podporu evanjelických škôl a kostolov. Najväčšiu pozornosť sústredil na vzdelancov v službách jednotlivých členov rodu a možnosti ich kariérneho postupu. Miloš Kovačka sa zamerával na úlohu piatich aktívnych révaiovských žien pri podpore evanjelických vzdelancov a vydávaní protestantskej náboženskej literatúry.

Literárno-historické poznatky sprostredkovali niekoľko pohľadov na viaceré problémy. Viliam Čičaj hľadal paralely literárneho diela Petra I. Révaia s prácami nemeckých autorov. Obsahový rozbor Rozpravy o uhorskej svätej korune Petra I. Révaia a zaradenie tejto práce do širšieho kontextu urobila Eva Frimmová. Obsah a význam pohrebnej reči za tohto významného predstaviteľa rodu sprostredkovala Klára Komorová. Tá istá autorka spracovávala literárny mecenáš rodu v 16. a 17. storočí. Na túto štúdiu nadviazala Eva Augustínová pohľadom na mecenáš v 18. a 19. storočí, pričom svoj uhol pohľadu rozšírila aj o výskum literárne činných členov rodu. Ľubomír Jankovič zacičil svoj výskum na vývoj exlibrisov jednotlivých Révaiovcov, ktoré sa zachovali vo fondoch Slovenskej národnej knižnice. V texte načrtol aj vzťah rodu k budovaniu vlastných knižníc.

Problémy heraldiky boli rozpracované v štúdiu Frederika Federmayera. Na príklade erbov viacerých členov rodu poukázal na premeny podoby rodového znamenia, ktoré súviseli s titulárnym postupom Révaiovcov a celouhorským heraldickým vývojom.

Z oblasti dejín umenia bolo zodpovedaných niekoľko otázok vo vzťahu k skúmanému rodu. Barbora Pekariková prezentovala vznik zbierky révaiovských predmetov v rámci fondov SNM – Múzea v Martine. V druhej časti priblížila jednotlivé zbierkové predmety. Stavebné aktivity Révaiovcov v Turčianskej stolici na príklade hradov, kaštieľov, kúrií, kostolov, mauzóleí a záhradnej architektúry zmapovala Kristína Zvedelová. Ingrid Štibraná sa na základe zachovaného súboru portré-

SLOVENSKÁ NÁRODNÁ KNIŽNICA V MARTINE

ROD RÉVAI V SLOVENSKÝCH DEJINÁCH

Zborník prác z interdisciplinárnej konferencie

16. – 17. september 2008, Martin
Studia historico-bibliographica Turociensia
Zväzok 3.

Ed. Miloš Kovačka, Eva Augustínová, Maroš Mačuha
Martin, 2010

grafie, ale ako kolektívne dielo obsahuje štúdie a články rôznej historickej výpovednej hodnoty. Publikované rozšírené konferenčné autorské výstupy neboli zoradené podľa chronologického hľadiska, ale podľa tematických okruhov. Do knihy bolo zahrnutých 26 vedeckých príspevkov od 24 autorov. Poradie príspevkov, tak ako zazneli na konferencii, bolo do veľkej miery ponechané aj v zborníku. Publikované články možno rozdeliť do viacerých tematických celkov. Historické poznatky sú spracované na 167 stranách, konfesi-

tov vyslovila k otázkam kvality a budovania portrétnych zbierok jednotlivými vetvami rodu v kontexte celouhorského vývoja. Radoslav Ragač oboznámil čitateľa s neznámym súpisom strieborného pokladu Františka I. Révaia z roku 1551. Zaniknutými i existujúcimi náhrobnými pamiatkami Révaiovcov sa zaoberala Zuzana Ludiaková. Pripomenula jedinečnosť náhrobnej dosky Františka I. Révaia v kontexte vtedajšieho vývoja pohrebných pamiatok.

S istými výhradami treba prijať spoločný článok Augustína Maťovčíka a Veroniky Maťovčíkovej, ktorí chceli priniesť poznatky o kaštieli v Turčianskej Štiavničke a priľahlom anglickom parku. Bez

akéhokoľvek archívneho výskumu v rodovom archíve článok neprináša žiadne nové a relevantné informácie, ktoré sú prevzaté iba z literatúry a periodík.

Celkovo možno zhodnotiť vydaný zborník ako veľmi podnetný pre ďalší výskum, nakoľko je prvým slovensky písaným dielom o rode Révai. Veľká časť štúdií sa zaoberala obdobím 16. a 17. storočia, čo je pochopiteľné, nakoľko v tom čase bol význam rodu najväčší. Doplnenie si vyžadujú údaje o menej známych členoch rodu, nakoľko pozornosť sa sústredila hlavne na Františka I. Révaia a Petra I. Révaia. Do budúcnosti čaká bádateľov úloha spracovať 18. a 19. storočie, aby bol

obraz o rode kompletnejší.

V zborníku sa vyskytlo niekoľko drobných chýb, ktoré by bolo možné veľmi ľahko napraviť. V štúdiu Miloša Kovačku chýbajú poznámky pod čiarou, čo zbytočne znižuje úroveň textu, na ktorého konci je zaradený bohatý zoznam bibliografických odkazov a použitej literatúry. Nedostatkom obrazovej prílohy príspevkov Ľubomíra Jankoviča a Barbory Pekarikovej je to, že jednotlivé obrázky sú popísané len číslom svojho poradia. Čitateľ tak musí údaje k danému obrázku hľadať v textovej časti.

Tomáš Janura
Historický ústav SAV

Glosy z časopisu Die Denkmalpflege

Wissenschaftliche Zeitschrift der Vereinigung der Landesdenkmalpfleger in der Bundesrepublik Deutschland

(Pamiatková starostlivosť. Vedecký časopis Združenia krajinských pamiatkarov v Spolkovej republike Nemecko) ISSN 0947-031-X, roč. 68, 2010, Heft 1

Témou časopisu je zaevidovať a vyskúmať.

Dieter Büchner v článku Pamiatková ochrana kultúrnych hodnôt a archívov národného významu porovnáva zákon o pamiatkovej ochrane v jednotlivých spolkových krajinách v Nemecku. Jedným, čo ich spája je to, že druhy hnutelných pamiatok, a tým aj predmety pamiatkovej hodnoty národného významu sú len obmedzene zaevidované a niekedy horšie chránené, než iné druhy pamiatok. Z hľadiska ochrany kultúrnych hodnôt poukazuje na nevyhnutnosť prepracovať zákon o pamiatkovej ochrane.

Angus Fowler v stati Ochrana a evidencia pamiatok a stavieb mimoriadneho architektonického a historického záujmu v Anglicku – urýchlená evidencia pre úradné zoznamy od roku 1982 uvádza detailný prehľad o evidencii pamiatok vo Veľkej Británii od najstarších čias až do súčasnosti. V porovnaní s inými západoeurópskymi štátmi bol zákon o ochrane pamiatok schválený neskoršie v 19. a začiatkom 20. storočia. Veľkým medzníkom bola evidencia, ktorá sa uskutočnila v 80. rokoch. V súčasnosti je možné vyhľadávať pamiatky v databanke sprístupnenej na internete.

Stavby Novoapoštolskej cirkvi v Dortmunde od Martina Turcka detailne popisujú a podávajú prehľad o stavbách z rokov 1950 – 1990, ako aj historické súvislosti založenia Novoapoštolskej cirkvi v Dortmunde.

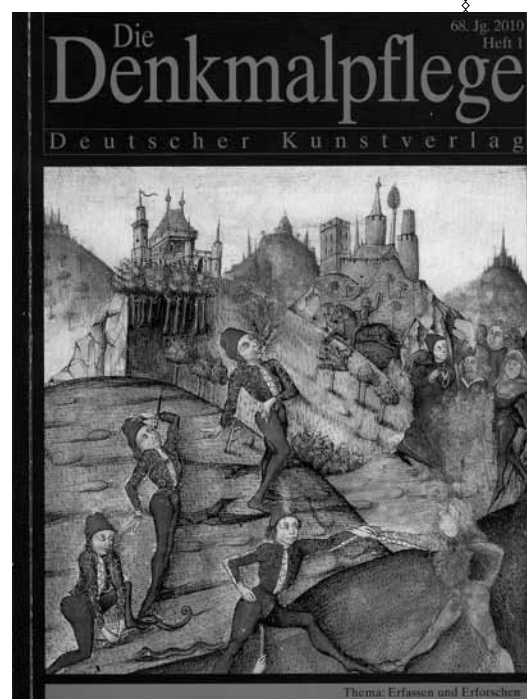
Uwe Schwarz v príspevku Inventarizácia pamiatok nabieha na digitalizáciu

popisuje metódy a nástroje pamiatkovej starostlivosti v období rozmachu digitalizácie. Veľkú úlohu tu zohráva digitálna fotografia. Popri internete, on-line katalógoch knižníc, periodík, vydavateľstiev, zostáva databanka základom vyčerpávajúcich informácií o pamiatkach.

Článok 25 rokov pamiatkovej topografie v Porýní-Falcku od autorov Michaela Huyera, Dietra Krienkeho a Ulrike Weberovej detailne rozoberá históriu evidencie pamiatok. Pamiatková topografia sa presadila ako základný nástroj evidencie pamiatok. Vďaka svojej metodike pokrýva vzrastajúce informačné potreby verejnosti ako aj vlastníkov pamiatok.

Ulrich Krinos v stati Takzvaný Riphahnov súbor na Offenbachovom námestí v Kolíne – kronika jedného úspešného príbehu? detailne opisuje úspešný boj o zachovanie a obnovu komplexu stavieb, pozostávajúceho z budovy opery, terasovitého pavilónu a činoherného divadla od architekta Riphahna a jeho spolupracovníkov.

Martin Bredenbeck vo svojom príspevku Dejiny umenia a pamiatková ochrana celkom prakticky – „Iniciatíva Beethovenova hala“ v Inštitúte dejín umenia Univerzity v Bonne rozoberá zápas o zachovanie 50-ročnej Beethovenovej haly. Vďaka pracovníkom a študentom inštitútu sa podarilo zastaviť už schválený projekt vybudovania novej haly na úkor starej, pamiatkovo chránenej. Aby vzbudili záujem širokej verejnosti, zorganizovali výstavu fotografií z obdobia jej výstavby, prehliadku jej

priestorov. Až kolokvium a konštruktívna diskusia využívajúca argumenty z odboru dejín umenia, vlastná internetová stránka a spolupráca s pamiatkovými inštitúciami napomohla zmeniť rozhodnutie kompetentných úradov, a tak zachovať halu.

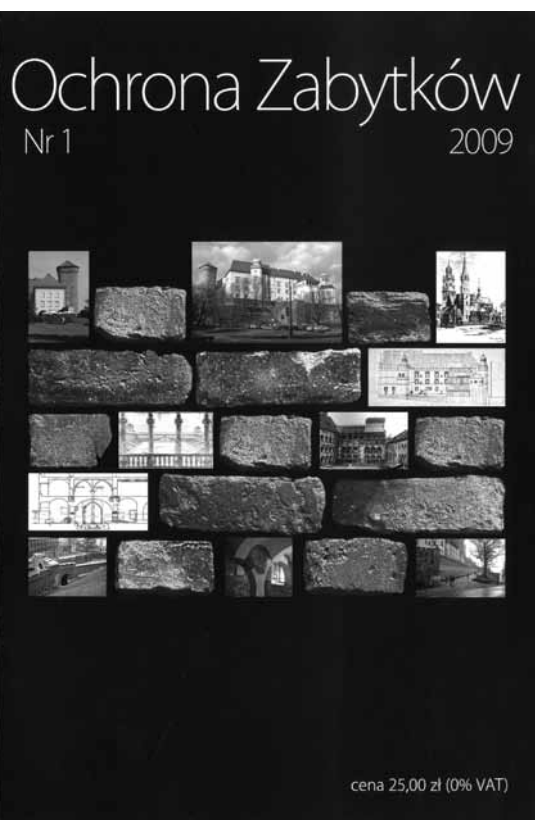
V poslednej časti časopisu nájdeme aktuálne informácie o pamiatkach z jednotlivých spolkových krajín Nemecka, ako aj recenzie publikácií.

Juliana Reichardtová
Archív PÚ SR Bratislava

Glosy z časopisu Ochrona Zabytków

(Ochrona pamiatok)

ISSN 0029-8247, 2009, roč. LXII

Číslo 1

OBRUŚNIK, Efrem: Konserwacja XVII-wiecznych malowideł w celach nowiejackich klasztoru Ojców Bernardynów w Leżajsku. s. 12 – 37. (Konzervácia nástennej maľby zo 17. storočia v celách pre novícov kláštora rádu bernardínov v Ležajsku.)

Autor popisuje nález a následné reštaurovanie nástenných malieb, ktoré boli objavené v kláštore počas stavebných úprav. Podrobne rozoberá ikonografiu zachovaných kresieb, ktoré sú figurálne a textové. Štúdia obsahuje hlavne komplexný popis zrealizovaného reštaurovania objavenej pamiatky.

FILIPOWICZ, Paweł: Próba zastosowania młotka Schmidta do badań architektonicznych ceglanych murów. s. 38 – 42. (Pokus o použitie Schmidtovho kladivka pri architektonickom výskume tehlových múrov.)

Prezentácia použitia kladivka bola vykonaná na historickom objekte. Prístroj umožňuje zistenie trvanlivosti a pevnosti tehál. Podľa vopred preskúmaného zloženia materiálu použitého na ich výrobu, umožňuje tiež určiť ich pôvod a datovanie. Pamiatkari plánujú vykonať obdobné merania aj v prípade kamenných múrov.

TUCHOLSKI, Zbigniew: Paraboliczny wiadukt sklepiony drogi żelaznej warszawsko-kaliskiej przy ul. Armatniej w Warszawie – jedna z dwóch najstarszych na terenie Warszawy budowli inżynierskich o konstrukcji betonowej. s. 43 – 52. (Parabolický oblúkovitý viadukt varšavsko-kaliskej železničnej trate na Armatnej ulici vo Varšave – jedna z dvoch najstarších inžinierskych stavieb betónovej konštrukcie vo Varšave.)

Článok je prezentáciou vykonaného stavebno-historického výskumu pamiatky vrátane zhodnotenia jej technického stavu. Po podrobnom zameraní viaduktu bude spracovaný návrh na jeho obnovu.

AFFELT, Waldemar J.: Dziedzictwo techniki jako początek kultury. Część II. W stronę dziedzictwa zrównowazonego. s. 53 – 82. (Technické dedičstvo ako začiatok kultúry. II. časť. Smerom ku vyváženému dedičstvu.)

Obsiahla teoretická štúdia na tému

významu a nutnosti ochrany priemyselného dedičstva. V Poľsku sa tieto pamiatky pomenovali ako pamiatky techniky. Autor uvádza viacero argumentov, prečo by mali byť začlenené medzi ostatné skupiny kultúrneho dedičstva.

Číslo 2

SAKOWICZ, Joanna: Miasto Tkaczy w Zgierzu : Park kulturowy jako instrument ochrony i rewitalizacji krajobrazu kulturowego. s. 8 – 20. (Mesto tkáčov v Zgierzu : kultúrny park (pamiatková zóna) ako spôsob ochrany a obnovy historickej krajiny.)

V malom stredovekom mestečku lodzského vojvodstva bola zrealizovaná obnova pamiatkovej zóny. Nachádza sa tam ucelený urbanistický komplex asi 300 drevených remeselníckych tkáčskych domov, ktoré boli postavené v 20. rokoch 18. storočia. Pamiatková obnova chráneného priestoru si vyžadovala citlivý prístup k jednotlivým objektom, ale aj zohľadnenie zvyšnej urbanizácie mestečka.

SKARZYŃSKA-WAWRYKIEWICZ, Magdalena: Wspomnienie o palacu Skarzyńskich w Studzieńcu koło Plocka. Omówienie jego przemian budowlanych i ocena wartości. s. 21 – 48. (Spomienky na palác Skarzyńskich v Sudzienci pri Plocku. Zhodnotenie jeho stavebných premien.)

Článok je krátkym zhrnutím diplomovej práce, ktorá bola obhájená v roku 2004 na Univerzite Mikuláša Kopernika v Toruni. Autorka popisuje zvyšky klasicistického paláca rodiny Skarzyńských a jeho zdevastované okolie vrátane historického parku. Prezentuje výsledky vykonaného historického a stavebného výskumu objektu. Uvádza zachované plány a fotografické pramene. Zámok má byť obnovený a plánuje sa jeho nové využitie.

WARCHOL, Maciej: Rozpoznanie stopnia zachowania historycznych wieżb dachowych w zabytkach sakralnych na terenie Mazowsza. s. 49 – 60. (Diagnostika a zhodnotenie stavu historických strešných konštrukcií na sakrálnych objektoch Mazovša.)

Štúdia je výsledkom výskumov vykonaných v rokoch 2007 – 2008 na sakrálnych objektoch (murované a drevené kos-

toly, kláštory, kaplnky). Cieľom výskumu bolo určiť počet dochovaných historických strešných konštrukcií, zistiť údaje o type konštrukcie a pokúsiť sa o predbežné datovanie. Podarilo sa preskúmať vyše päťsto historických strešných konštrukcií.

KRAWCZYK, Janusz: Kompromis i metoda – wybrane aspekty teorii konserwatorskich Aloisa Riegla i Cesare Brandiego. s. 64 – 74. (Kompromis a metoda – niektoré aspekty konzervátorských teórií Aloisa Riegla a Cesare Brandiho.)

Autor prezentuje a porovnáva stanoviská dvoch predstaviteľov teórie a metodiky ochrany a obnovy kultúrneho dedičstva Aloisa Riegla (1858 – 1905) a Cesare Brandiho (1906 – 1988). Porovnáva ich názory hlavne v oblasti nutnosti kompromisného riešenia reálnych konzervátorských situácií. Obaja vo svojich teóriách kladú zvláštny význam na schopnosť rozpoznávania a riešenia konfliktov, ktoré často sprevádzajú reštaurátorské a konzervátorské práce. Napriek odlišnosti kultúrnych kontextov, v ktorých Riegl a Brandi hodnotili problém reliktov minulosti, ako aj napriek názorovým rozdielom na to „čo?“ a „ako?“ zachrániť pre budúcnosť, obaja smerovali k spracovaniu pomocných me-

tód v hľadaní kompromisných riešení. Obaja tiež podporovali názor, že dospieť k dohode názorovo odlišných strán, garantuje neskorší kompromisný výber prostriedkov a metód práce. Tieto názorové strety umožnili vznik teórie zmierovacieho, vyjednávacieho konania. Rozdiely, ktoré sa medzi nimi vytvorili sú iba odzrkadlením zmien svetovej konzervátorskej vedy za prvých 60 rokov 20. storočia.

KALICKI, Piotr: Ochrona dziedzictwa archeologicznego w Peru. s. 75 – 90. (Ochrana archeologických pamiatok v Peru.)

Právne aspekty ochrany kultúrneho dedičstva v Peru popisuje študent práva a archeológie Jagellonskej univerzity v Krakove. Porovnáva tamajší systém ochrany s poľskými pravidlami. Zamýšľa sa nad prílišnou centralizáciou právomocí a kompetencií, ktorá odsúva od tejto problematiky lokálnu a regionálnu samosprávu. Autor pozitívne hodnotí systém registrácie kultúrnych pamiatok, ktorý zaručuje kontrolu nad ich evidenciou, konzerváciou a ochranou. Podľa autorovej mienky sú užitočné peruánske zákony týkajúce sa udeľovania koncesíí na vykonávanie stavebných a údržbových prác. V Peru právne ošetrujú aj archeologické pamiatky,

nelegálnymi archeologickými výskumami počínajúc. Právne chránia tiež obchod s kultúrnymi pamiatkami a ich vývoz do cudziny. Ako všade na zemeguli, aj v Peru bojujú s problémom porušovania a nedorozúvania platných právnych predpisov ale tiež z dlhotrvajúcimi administratívnymi ťahanicami. To je niekedy, podľa slov autora, hlavná príčina chátrania a ničenia kultúrneho dedičstva.

ANDRES, Boguslaw – GIERASIMUK, Ewa: Wyniki wstepnych badan nad wplywem grzybow pleśniowych na pigmenty stosowane w XV w. w malopolskim malarstwie tablicowym. s. 91 – 95. (Výsledky počiatočných výskumov pôsobenia plesní na pigmenty používané v XV. storočí v malopolskej tabuľovej maľbe.)

Štúdia je výsledkom chemických výskumov 14 vybraných pigmentov meniacich farbu a odtieň, používaných v 15. storočí v tabuľovej maľbe na území Malopolska. Skúmané obrazy boli najčastejšie skladované vo vlhkých priestoroch, kde ich napadala pleseň.

Halina Mojžišová
Archív PÚ SR Bratislava

Zlatý vek cisárskej rezidencie v Holíči v období Františka Štefana I. Lotrinského

RAGAČ, Radoslav a kol. *Zlatý vek cisárskej rezidencie v Holíči v období Františka Štefana I. Lotrinského*. Regionálna rozvojová agentúra Skalica, 2010. 135 s. + DVD. ISBN 978-80-970317-0-1.

A reál holičsko-kopčianskej rezidencie Habsburgovcov zaradujeme k vrcholným dielam barokovej architektúry a kultúrnej krajiny na Slovensku. Slovenský národný archív spolu s Pamiatkovým úradom SR a Regionálnou rozvojovou agentúrou Skalica vydal monografiu venovanú historickým objektom niekdajšieho Holičsko-šaštínskeho panstva. Kľúčovým predmetom záujmu autorského kolektívu Radoslav Ragač, Ivana Fialová, Janka Hričovská, Martina Orosová, Katarína Kosová bol jedinečný zväzok kolorovaných rukopisných plánov budov panstva Holíč z roku 1762. Autorstvo súboru plánov sa pripisuje staviteľovi Tadeášovi Adamovi Karnerovi. Plány vyhotovil pravdepodobne v roku 1762 a za-

chytávajú stavebné aktivity Františka Štefana I. Lotrinského (1708 – 1765) na Holičskom panstve od 30. rokov 18. storočia do začiatku 60. rokov 18. storočia. Jadro publikácie tvoria katalogové heslá o jednotlivých objektoch na panstve sprevádzané farebnými reprodukciami plánov. DVD nosič, ktorý je prílohou, obsahuje knihu v elektronickej podobe, súbor plánov a máp a prezentáciu holičského zámku.

Henrieta Žažová
Archív PÚ SR Bratislava

Glosy z časopisu Österreichische Zeitschrift für Kunst und Denkmalpflege

(Rakúsky časopis pre umenie a pamiatkovú starostlivosť)

ISBN AUT 0029-9626, roč. LXIII, 2009, Heft 3-4

Úvodný článok „Zlatá kaplnka“ Panny Márie a náhrobný pomník univerzitného donátora biskupa Wilhelma z biskupského paláca v Pécsi od Márie Sándorovej je príspevkom k stredoeurópskym dejinám umenia. V roku 1980 archeologický výskum severnej fasády katedrály a stredovekého mestského opevnenia odhalil základy prvej univerzity v Uhorsku, založenej v roku 1367 kráľom Ľudvíkom I. Veľkým z rodu Anjou. Jej správcom a mecenášom bol biskup Wilhelm von Bergzabern. Medzi pozostatkami objavili biskupov náhrobný pomník a zlatú kaplnku, ktorá slúžila ako univerzitná kaplnka.

Rolf E. Keller sa vo svojom príspevku Dve truhlice Božích hrobov (Heiliggrabtruhen) – originál, či replika zaoberá ich porovnávaním. Vznik truhlice z Baaru (Švajčiarsko), ktorá bola vytvorená vo forme gotickej schránky, sa datuje okolo roku 1430. Ďalšia veľmi podobná truhlica pochádzajúca z Lincu bola do roku 2003 súkromným majetkom. Ich porovnaním vyšlo najavo, že truhlica z Lincu je kópiou truhlice z Baaru.

Markus T. Huber a Matthias Weniger v stati Gotické nástenné maľby v Schildt-

hurne, Neumarkt, ako aj v Burgkirche am Wald a maliarstvo Conrada Laiba zo Salzburgu poukazujú na to, že ešte je stále čo objavovať z umeleckého prostredia maliara. V oblasti východného Bavorska historicky pričleneného k Salzburgu a v oblasti rakúskeho pohraničia v okolí rieky Inn sa zachovali nástenné maľby v obdivuhodnej kvalite. Diela vytvorené okolo polovice 15. storočia odrážajú vplyv dielne Conrada Laiba zo Salzburgu.

Johann J. Böker sa vo svojej štúdii Stredoveký stavebný výkres z Zwettlu podrobne venuje jeho popisu. Obsahuje aj prvý projekt Kostola sv. Juraja v Brne od Hansa von Kreuznach. V Štátnej grafickej zbierke v Mníchove sa nachádza gotický stavebný výkres, ktorý napriek tomu, že pozostáva z troch častí, prináleží jednej výkresovej dokumentácii. Pripisuje sa architektovi Hansovi Hammerovi. Autor takto demonštruje obnovený záujem o architektonický štýl z obdobia vrcholnej gotiky v poslednej dekáde 15. storočia.

Význam hornín porfýr a "mandelscheck" je príspevok Karla Neubarth. Obidva patria medzi druhy kameňov, ktoré sa v staršej literatúre popisujú často ako mramor. Z geologického hľadiska sú to veľmi rôznorodé materiály. Purpurovo-červený cisársky porfýr z Egypta v 1. storočí n. l. vo veľkom ťažili Rimania a hlboko si ho uctievali. Do Konštantínopolu sa dovážal z Ríma a bol určený výhradne pre cisára. Ďalšou horninou bol „mandelscheck – lime breccia“. Určeným bol iba pre jednu osobu cisára Fridricha III. na jeho náhrobok.

Christina Wolfová v stati Paul Dax ako maliar a sklomaliar kráľa Ferdinanda I. a jeho pravdepodobný podiel na cisárskych oknách vo Wiener Neustadte predstavuje málo známeho umelca pochádzajúceho z Tirolska. Jeho mnohostranné dielo (maliar, sklomaliar, kartograf, zememerač) je známe predovšetkým z písomných

zdrojov. Dax je autorom nielen malých vitráží s mestskými znakmi a rodovými erbmi, ale aj veľkých okenných vitrážových výplní, ktoré boli v Európe rozšírené v 16. storočí.

O dosiaľ neznámom portréte Denisa Diderota od Jakoba Matthiasa Schmutzera z kabinetu medirytín Viedenskej akadémie píše Cornelia Reiterová. Podobizeň zachytáva črty tváre významného filozofa francúzskeho osvietenstva. V príspevku sa porovnávajú jeho známe portréty, ako aj názory samotného Diderota pri ich tvorbe.

Heinrich Thommen v príspevku Franz Pforr vo „Franzensburgu“. „Cisársky kľúč“ do stredoveku sa zaoberá maliarom Franzom Pforrom, rodákom z Frankfurtu. Svojmu priateľovi Ludwigovi Voglovi zanechal Pforr zbierku kresieb. Medzi nimi sa nachádzajú aj štúdie zobrazujúce sály, portréty, zbrane, ktoré vytvoril za svojho pobytu na zámku Franzensburg v Laxemburgu pri Viedni. Zámok z roku 1801 sa nachádza v parku a obsahuje historické stavebné prvky z obdobia stredoveku a renesancie. Podľa cisára Františka II. to malo byť miesto reflektujúce tradície Habsburgovcov.

Christian Preining v článku Viedenský empírový sekretár z Hofburgu pri Innsbrucku podáva detailnú analýzu empírového písacieho stola a porovnáva ho s podobnými. Uvádza reštaurátorské práce vykonávané v minulosti.

Ernst Czerny sa v príspevku Gustav Klimt a egyptské umenie venuje obrazom na schodišti v Múzeu dejín výtvarného umenia vo Viedni a ich predlohám. Obrazy Egyptské umenie I. a II. sa považujú za jedny z jeho najväčšieho prívotných diel. Ich dôkladná analýza umožnila identifikovať zdroje ich predlôh, ktorými sú farebné a čiernobiele obrázky pochádzajúce z archeologických a umeleckých publikácií z konca 19. storočia.

Ulrike Emberger-Gaisbauerová v stati „Jedna zostala na žive, druhá je mŕtva...“ rozoberá problém, či je otázka dátumu vzniku podstatou pamiatkovej ochrany. Veľkou senzáciou pre zberateľov a expertov bola olejomaľba od Egona Schieleho Matka a dieťa, ktorú na jeseň roku 2008 ponúkali na predaj vo Viedenskej galérii

Wienerroither & Kohlbacher za 9,8 milióna eur. Autorka prezentuje diskusiu o dátume vytvorenia uvedeného diela a o tom, či mu prináleží pamiatková ochrana.

Rainald Franz a Martina Straková v článku „Hohe Warte“ v Brne opisujú projekt umeleckej kolónie Dušana Jurkoviča a históriu a obnovu jeho vily. V roku 1906 ukončil slovenský architekt stavbu svojej vily na okraji mesta Brna. Autori ju porovnávajú s plánmi vilovej kolónie Hohe Warte od J. Hoffmana vo Viedni. Od roku 2006 je Jurkovičova vila majetkom Moravskej galérie v Brne. Prebiehajú výskumné a rekonštrukčné práce s cieľom obnoviť a sprístupniť verejnosti tento objekt pamiatkovej starostlivosti ako kľúčové dielo brnianskej secesie.

Inge Podbreckýová sa v príspevku Katzenhaus zameriava na dosiaľ neznáme dielo Fritza von Herzmanovský-Orlando. Omnoho známejší je umelec ako autor surrealisticko-parodistickej prózy a malieb barokových mýtických svetov, než ako architekt, čo bola jeho skutočná profesia. Uvedený článok prezentuje stavbu vo Viedni, ktorá sa mu pravdepodobne pripisuje ako spoluautorovi.

Ingrid Scheurmannová vo svojej štúdií „V kontakte s verejnou mienkou“ približuje pamiatkovú starostlivosť a občiansku angažovanosť. Podáva analýzu vzťahu medzi odbornými pracoviskami štátnej správy a občianskou angažovanosťou v oblasti pamiatkovej starostlivosti. Zameriava sa na obdobie okolo roku 1900,

keď nastáva obdobie rozvoja vedeckých odborných metód, oddelenie odbornej verejnosti od neodbornej, čo má za následok popularizáciu pojmu pamiatková starostlivosť.

Na záver sa Markus Pescoller, konzervátor z Južného Tirolska (Taliansko) v nemeckej verzii referátu z konferencie Reštaurovanie a turistická poviedka pokúsil o interpretáciu každodenného zaobchádzania s kultúrnym dedičstvom ako procesom získavania. Pri analýze využíva moderné modely filozofie a úmyselne vylučuje tradičné teórie.

Juliana Reichardtová
Archív PÚ SR Bratislava

Vojenské mapovanie na Slovensku 1769 – 1883

JANKÓ, Annamária – PORUBSKÁ, Bronislava. *Vojenské mapovanie na Slovensku 1769 – 1883*. Bratislava : Pamiatkový úrad, 2010. ISBN 978-80-89175-45-1.

z Vojenského historického ústavu a múzea v Budapešti (Hadtörténeti Intézet és Múzeum). Bádateľom sú mapy poskytované na štúdium v tlačenej i elektronickej forme v priestoroch archívu, prípadne sú pre nich vyhotovované výrezy jednotlivých lokalít.

Predkladanú publikáciu sme sa rozhodli vydať ako pomôcku k štúdiu poznatkov obsiahnutých na vojenských mapách. Jej úvodnú časť tvorí stať podrobne charakterizujúca prvé, druhé a tretie vojenské mapovanie, ako aj ďalšie mapové diela zachytávajúce územie historického Uhorska. Autorkou je Annamária Jankó, riaditeľka oddelenia máp a knižnice Vojenského historického ústavu a múzea. Text je skrátenou verziou jej publikácie Magyarországon katonai felmérései 1763 – 1950, ktorú vydal Vojenský historický ústav a múzeum v roku 2007 v spolupráci s vydavateľstvom elektronických publikácií Arcanum.

Hlavnou časťou knihy je legenda vysvetľujúca jednotlivé symboly a ich variácie, ktoré boli použité na zakreslenie rozličných objektov a tiež spôsoby znázornenia rôznych druhov zemského povrchu. Použitie znakov, symbolov a ich farebnosti je potom doložené na viacerých ukážkach zo všetkých troch vojenských mapovaní. Nachádzajú

sa tu tiež mapky so znázorneným kladom mapových listov a farebne rozlíšenými etapami zaznamenávajúcimi dobu mapovania jednotlivých oblastí územia Slovenska.

Súčasťou knihy je aj CD príloha, obsahujúca popri ukážkach vojenských máp v elektronickej forme aj miestny register ku všetkým trom mapovaniam. Register umožňuje jednoduché vyhľadanie konkrétneho mapového listu, na ktorom sa nachádza určitá lokalita a tiež miesto uloženia elektronickej i tlačenej formy danej mapy v zbierke Archívu PÚ SR. Pri spracovávaní registra bola snaha zachytiť v ňom čo najviac pomenovaných sídiel zaznamenaných na vojenských mapách. Ďalšou časťou prílohy sú vojenské opisy krajiny, ktoré boli spracované ako súčasť prvého vojenského mapovania. Z opisov krajiny uvádzame výberovo tú časť, ktorá prislúcha k mapovým listom zachytávajúcim územie dnešného Slovenska. Opisy sú v pôvodnej, teda nemeckej verzii, pre lepšiu orientáciu a vyhľadávanie doplnené o súčasné znenie názvov slovenských lokalít.

Dúfame, že táto publikácia svojimi doplnujúcimi a vysvetľujúcimi údajmi prispeje k efektívnemu skúmaniu a využitiu týchto významných dokladov vývoja nášho územia.

Bronislava Porubská
Archív PÚ SR Bratislava

Prvé, druhé a tretie vojenské mapovanie poskytujú podrobný obraz o podobe a premenách nášho územia v priebehu 18. a 19. storočia a obsahujú tak množstvo neoceniteľných informácií. Zbierku týchto máp z územia dnešného Slovenska získal Archív Pamiatkového úradu SR v priebehu rokov 2004 – 2005

Zemianstvo na Slovensku v novoveku

AUGUSTÍNOVÁ, Eva – MAČUHA, Maroš – KOVAČKA, Miloš (ed.). *Zemianstvo na Slovensku v novoveku. Postavenie a majetky zemianskych rodov*. Martin : Slovenská národná knižnica, 2009. 408 s. ISBN 978-80-89301-50-8.

AUGUSTÍNOVÁ, Eva – MAČUHA, Maroš – KOVAČKA, Miloš (ed.). *Zemianstvo na Slovensku v novoveku. Duchovná a hmotná kultúra*. Martin : Slovenská národná knižnica, 2009. 424 s. ISBN 978-80-89301-51-5.

SLOVENSKÁ NÁRODNÁ KNIŽNICA
ZEMIANSTVO
NA SLOVENSKU V NOVVEKU

ČASŤ I.

Postavenie a majetky zemianskych rodov

Ed.

Miloš Kovačka, Eva Augustínová, Maroš Mačuha

SLOVENSKÁ NÁRODNÁ KNIŽNICA
ZEMIANSTVO
NA SLOVENSKU V NOVVEKU

ČASŤ II.

Duchovná a hmotná kultúra

Ed.

Miloš Kovačka, Eva Augustínová, Maroš Mačuha

Je chvályhodné, ak sa podarí v našich pomeroch zorganizovať vedeckú konferenciu. Je povzbudzujúce, ak je jej téma zaujímavá i aktuálna zároveň a ak príspevky vystupujúcich sa premietnu do kvalitných i obsažných referátov. No za najprínosnejšie možno považovať, ak sa závery a výstupy podarí pretaviť do tlačenej podoby a tie následne ponúknuť širokému spektru odborníkov aj laických záujemcov. Ako nasledovaniahodný príklad možno uviesť interdisciplinárnu konferenciu Zemianstvo na Slovensku v novoveku, ktorá sa uskutočnila 8. až 10. júna 2009 v Martine. Cieľom konferencie, sledovaný neskôr aj samotným zborníkom, bolo priblížiť výsledky medziodborového výskumu, zameraného na jednotlivé aspekty existencie najpočetnejšej skupiny privilegovaného obyvateľstva – zemianstva v období uhorského novoveku. Jednotlivé príspevky, ktorých počet dosiahol číslo štyridsaťšesť, boli editormi M. Kovačkom, E. Augustínovou, M. Mačuhom rozdelené do dvoch tematických častí dvojzväzkového zborníka.

Prvá časť nesie podtitul Postavenie a majetky zemianskych rodov. Ako názov napovedá, snahou bolo vyzdvihnúť a priblížiť strednú i nižšiu šľachtu ako vo všeobecnej rovine, tak aj na príklade kon-

krétnych šľachtických rodov či jednotlivcov z toho-ktorého správneho celku, resp. historického regiónu. V jednotlivých príspevkoch je badateľné úsilie poukázať na ich dôležité pozície v súdobej spoločnosti, ich význam ako nositeľov stoličnej samosprávy, ďalej ako dôležitej súčasti obrany krajiny či úradníctva. Nepovšimnuté nezostali ani vzájomné spoločenské

vzťahy medzi nižšou, strednou a vyššou šľachtou, ktorá do roku 1608 tvorila formálne homogénny celok, či postavenie privilegovaného obyvateľstva, často výrazne schudobneného, voči súvekému prosperujúcemu meštianstvu.

Druhá časť zborníka má podtitul Duchovná a hmotná kultúra. Tento zväzok podchytil ďalšiu z príznačných čŕt zemianstva. To, čo chýbalo zemanom na majetku, sa snažili dobehnúť v oblasti vzdelania. Častokrát to bola jediná cesta umožňujúca kariérny i spoločenský postup. Viaceré príspevky sa zaoberali konkrétnym mecenátom šľachty, určeným na podporu vzdelania, literatúry, vydávania a tlače kníh, ale aj zriaďovania bohatých a často exotických knižníc. K základom vzdelania patrilo ovládať úradnú reč, ktorou bola latinčina a v sledovanom období aj presadzovaná maďarčinu, ktorá slúžila v istých situáciách a prostredí na demonštráciu príslušnosti k zemianskemu stavu.

Vzdelané zemianstvo si pre svoju kariéru nevyberalo len svetskú cestu v podobe štátnych i stoličných úradníkov, správcov majerov bohatších šľachticov, obchodníkov, ale volili aj duchovnú službu v cirkevných štruktúrach. Stredná a drobná šľachta patrila k najvýznamnejším podporovateľom reformácie, čoho dôkazom bola rola, ktorú oravská nižšia či stredná šľachta zohrala pri určovaní miest stavby artikulárnych kostolov. V neposlednom rade nám zborník ponúka pohľad na zemianstvo vo svetle a ponímaní výtvarného umenia a umeleckej literatúry. Napríklad novela Jána Kalinčiaka Reštaurácia sa stala neraz vyhľadávaným zdrojom k úsmevným motívom ilustrácií, dokresľujúcich „kultúru“ voľby predstaviteľov šľachtickej pospolitosti. K typickým architektonickým a kultúrnym pamiatkam prezrádzajúcim súčasnému človeku existenciu a pôsobenie zemianstva v danom geografickom prostredí, patria nepochybne kaštiele a zemianske kúrie, nachádzajúce sa v prípade Slovenska takpovediac v každej druhej dedine a mestečku. Ich vzhľad, hoci aj ošarpaný, dáva ešte aj v súčasnosti najavo, že nešlo o obyčajný príbytok prostého ľudu. Tak ako sa zemianstvo snažilo odlišiť v oblasti staviteľstva od podobne bohatých, ale nepriviligovaných statkárov, tak rovnakou mierou nemohlo zaostať v oblasti svojho ošatenia. Charakteristická bola v prípade mužov výzbroj, ktorú ako šľachtici mali právo nosiť.

Ako svoj zámer si tvorcovia zborníka Zemianstvo na Slovensku v novoveku stanovili poukázať na významné miesto tejto privilegovanej spoločenskej skupiny v našej histórii a podnietiť ďalší rozvoj bádania v tejto oblasti. Treba uznať, že cieľ sa tvorcom zborníka podarilo naplniť. Svetlo sveta uzrelo ucelené dielo, ktoré po rozsahovej, no najmä obsahovej stránke tvorí cenný zdroj poznania, vhodný nielen pre záujemcov o problematiku strednej a nižšej šľachty, ale aj o reálie novovekého života, ktorého neoddeliteľnou súčasťou bolo aj urodzené zemianstvo.

Lukáš Svěchota
Archív PÚ SR Bratislava

Pripomenuli sme si hodnoty kultúrneho dedičstva

Podujatia usporiadané Krajským pamiatkovým úradom v Trenčíne pri príležitosti 19. ročníka Dní európskeho kultúrneho dedičstva (DEKD) sú už v týchto dňoch minulosťou. K spoločnej myšlienke DEKD sa po prvýkrát v tomto roku pripojila Rímskokatolícka cirkev v Novom Meste nad Váhom zastúpená jej dekanom Mgr. Ľ. Malým a v spolupráci s Krajským pamiatkovým úradom v Trenčíne a mestom Nové Mesto nad Váhom usporiadala dňa 19. septembra 2010 Deň otvorených dverí v areáli Prepoštvstva Panny Márie v Novom Meste nad Váhom.

Počas celodenného bohatého programu, ktorý začal slávnostnou svätou omšou, takmer tisícika návštevníkov absolvovala prehliadku priestorov kostola, vrátane veže a krypty spojenú s odborným výkla-

bolo možné prispieť na súčasnú výmenu strešnej krytiny. Výnimočnosť tejto akcie podčiarkol koncert speváckej skupiny Lúčnice v kostole. Mnohí návštevníci využili príležitosť prevziať si v pastoračnom centre informačný bulletin vydaný v spolupráci s Krajským pamiatkovým úradom Trenčín a príspevkom ŠFK Obnovme si svoj dom, ktorý bol v tento deň uvedený do života. Vzhľadom na pozitívne ohlasy účastníkov podujatia je predpoklad, že boli položené základy novej tradície a v jednom z najvzácnejších pamiatkových areálov trenčianskeho kraja budú otvorené dvere pri príležitosti DEKD každoročne.

Naopak, už tradičnou akciou trenčianskych pamiatkarov je pracovné podujatie OBNOVA HRADU LEDNICA, nesúce sa stále v duchu hesla „Lepšie ako byť dôležitým je byť užitočným!“ V tomto roku to bolo už po tretíkrát, čo si vysúkali rukávy a pomohli pri obnove hradu, o záchranu ktorého usiluje Občianske združenie Historicko-astronomická spoločnosť zastúpená Mgr. Petrom Martiniskom spolu s Obcou Lednica reprezentovanou jej starostom Milanom Barkom. Popri čistení hradu a hradného brala od náletov pomohli i pri triedení materiálu. V tomto roku prijali dňa 22. septembra 2010 pozvanie aj kolegovia z Krajského pamiatkového úradu v Bratislave, a tak oceňujeme ich pracovné nasadenie. Pri tejto príležitosti nebola núdza o výmenu skúseností z obnovy hradných ruín a starostlivosti o zrúcaniny, ktorá má svoje špecifiká.

Posledné septembrové dni boli obohatené podujatím, ktoré sa konalo dňa 24. septembra 2010 v Handlovej. Keďže témou DEKD boli technické a industriálne pamiatky, bola v Dome kultúry Handlová otvorená výstava prezentujúca technické dedičstvo, ktoré je potrebné chrániť

a uchovávať pre ďalšie generácie. Ide o 17 technických stavieb a zariadení, medzi ktorými nechýba banský triedič, Šodronka alebo Halda, železničná trať Handlová – Horná Štubňa a mnohé ďalšie. Komisia pamätihodností mesta Handlová pripravila o nich aj brožúrku, spolu s mapou a popisom jednotlivých pamiatok. Spomienkou na tento deň je príležitostná poštová pečiatka z autorskej dielne akademického maliara Rudolfa Cigánika a pamätný list.

Súčasťou tohto slávnostného dňa bolo aj vyhlásenie pamätníka obetiam banských nešťastí, diela Handlovčana – rezbára Jána Procnera, situovanom na miestnom cintoríne, za národnú kultúrnu pamiatku. Rozhodnutie o vyhlásení odovzdal mestu Handlová a autorovi pri pamätníku za Pamiatkový úrad SR jeho námestník Slavomír Katkin.

Tohtoročné podujatia DEKD ukončil benefičný koncert, ktorý sa konal po sv. omši v nedeľu 26. septembra 2010 v románskom Kostole sv. Kozmu a Damiána v Kšínnej v réžii Juraja Sarvaša. Koncert pripravil Rímskokatolícky farský úrad v Uhrovci a jeho cieľom bolo priblížiť význam pamiatkových hodnôt daného objektu jeho návštevníkom a tiež získať chýbajúce finančné prostriedky na obnovu strešnej krytiny, ktorá je financovaná s príspevkom ŠFK Obnovme si svoj dom. ☼

Náš vedecký život

Kostol Narodenia Panny Márie v Novom Meste nad Váhom

Pamiatkari pri obnove hradu Lednica

dom pracovníčok KPÚ Trenčín. Po prvýkrát bola pre verejnosť otvorená „Haškova“ krypta, kaplnka, refektár prepoštského paláca s vystavenými liturgickými predmetmi. S procesom reštaurovania nástenných exteriérových malieb na západnej a východnej fasáde nádvorja prepoštského paláca oboznámili návštevníkov reštauratori Pavlovský, Šturdík a Kožár.

Do podujatia sa zapojili aj deti výrobou malých tehličiek, ktorých zakúpením

Eva Gazdíková
KPÚ Trenčín

Workshop Průzkum a dokumentace historických staveb

V dňoch 23. a 24. septembra 2010 sa v obci Roztoky u Křivoklátku (okr. Rakovník, ČR) konal workshop organizovaný Národním památkovým ústavem, ú. o. p. středních Čech v Praze pod názvom Průzkum a dokumentace historických staveb – současný stav, organizace, postavení ve společnosti, výhledy. Príspevky sa venovali témam pamiatkového výskumu a ochrany pamiatok v Česku aj zahraničí.

Oltár v kaplnke hradu Křivoklát

Prvý deň konania workshopu boli po úvodnom slove PhDr. V. Razíma prednesené príspevky týkajúce sa výskumu a dokumentácie historickej architektúry v Českej republike, ich vývoja, súčasných metód a praktického vykonávania ako aj potrieb vzdelávania v tomto odbore. Posledná prednáška predstavila spôsoby realizácie stavebno-historických výskumov v Bavorsku v komparácii s Českou republikou.

Popoludní sa účastníci workshopu zúčastnili exkurzie na kráľovský stredoveký hrad Křivoklát. Hrad je dnes vo vlastníctve štátu a v správe Národného památkového ústavu, ú. o. p. středních Čech. PhDr. V. Razím predstavil nielen históriu hradu ako takého, ale aj históriu jeho obnovy. Prvé významné prestavby podstúpil hrad, o ktorom pochádza prvá písomná zmienka z roku 1100, už koncom 14. storočia a neskôr, v 15. storočí, sa kráľ Vladislav Jagelonský pokúsil obnoviť jeho gotický vzhľad. Neskoršie renesančné a barokové úpravy areálu nezmenili

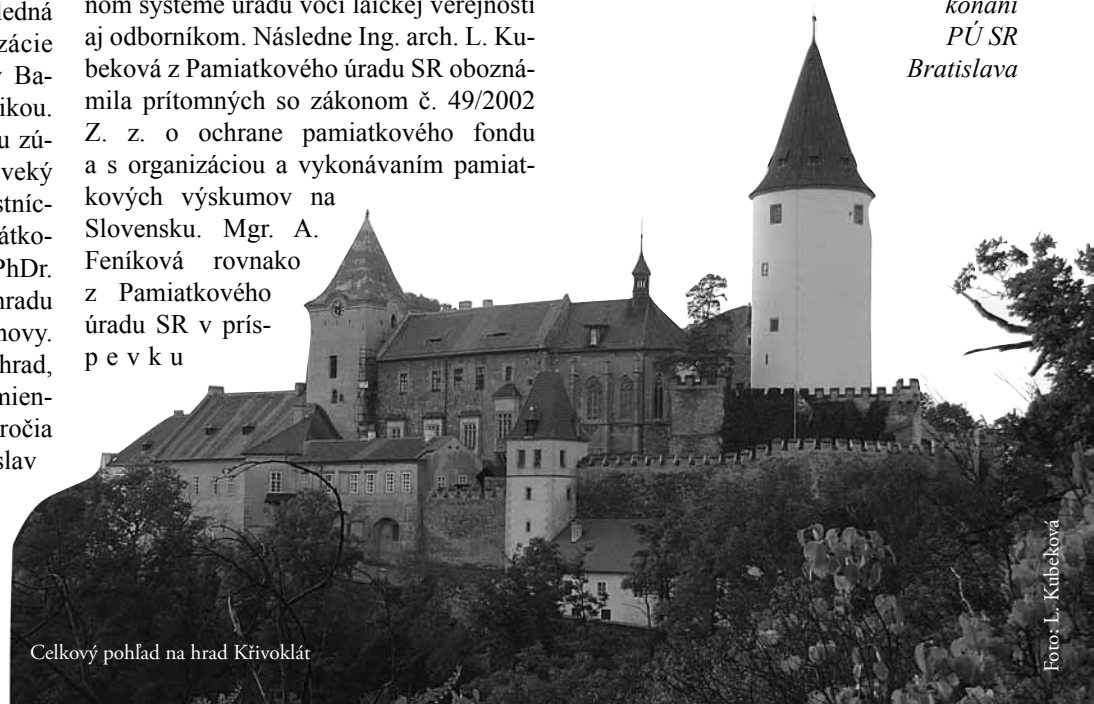
podstatne jeho podobu a od polovice 17. storočia po niekoľkých požiaroch hrad postupne pustol. Od tohto obdobia hrad viackrát zmenil šľachtických majiteľov a bol tu zriadený pivovar, ktorý bol v prevádzke až do polovice 20. storočia. Od polovice 19. storočia do 1. tretiny 20. storočia tu prebiehala obnova a reštaurátorské práce, s plánom zmeniť hrad na obytný priestor. Po prechode vlastníctva na Československú republiku sa ďalšie akcie pamiatkovej obnovy začali v 70. rokoch a trvajú dodnes. Pri prehliadke hradu boli návštevníci oboznámení s viacerými významnými zachovanými stavebnými prvkami, ktoré dokladajú nielen románsky pôvod hradu, ale poukazujú aj na neskoršie dostavby a prestavby, novoveké aj moderné. Zároveň si prezreli výstavu Přemyslovské Křivoklátsko, zostavenú k 900. výročiu prvej písomnej zmienky o hrade. Tu sa oboznámili s postavením hradu v krajinnom kontexte povodia Berounky a s dejinami hradu doloženými tak výskumom archeologickým, ako aj architektonicko-historickým, archívnym a historickým.

Ďalší deň workshopu bol venovaný predovšetkým zahraničným prednášateľom. Dr. R. Němec z bavorského pamiatkového úradu informoval účastníkov o činnosti tejto inštitúcie na poli prezentácie kultúrneho dedičstva prostredníctvom internetu a tiež o elektronickom informačnom systéme úradu voči laickej verejnosti aj odborníkom. Následne Ing. arch. L. Kubeková z Pamiatkového úradu SR oboznámila prítomných so zákonom č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu a s organizáciou a vykonávaním pamiatkových výskumov na Slovensku. Mgr. A. Feníková rovnako z Pamiatkového úradu SR v príspevku

v spoluautorstve s Mgr. R. Glaser-Opitzovou rozvinula túto tému na konkrétnu problematiku ochrany a výskumu archeologického kultúrneho dedičstva. Mgr. R. Široký zo Západočeského Institutu na ochranu a dokumentáciu pamiatok, o. p. s. predstavil pohľad na výskum, archeologický aj architektonicko-historický, z aspektu súkromnej výskumnej spoločnosti. V poslednom príspevku Ing. J. Sommer (Národní památkový ústav, ústřední pracoviště) vzniesol kritiku voči kvalite dokumentácie stavebno-historických výskumov, tak dokumentácie vykonanej v teréne ako aj dokumentácie spracovania výskumu.

Popoludní sa rozvinula diskusia o spôsobe vykonávania ochrany pamiatok v Českej republike v porovnaní so Slovenskom. Pamiatkový úrad SR a krajské pamiatkové úrady sú orgánmi štátnej správy s rozhodovacou právomocou v protiklade k činnosti Národného památkového ústavu a jeho územných pracovísk ako odborných organizácií štátnej pamiatkovej ochrany, pričom rozhodovaciu právomoc si udržali orgány verejnej správy.

Andrea Feníková
Odbor pamiatkových území
Lýdia Kubeková
Odbor preskúvania rozhodnutí
v správnom
konaní
PÚ SR
Bratislava

Celkový pohľad na hrad Křivoklát

Umenie na Slovensku v historických a kultúrnych súvislostiach 2010

V dňoch 27. a 28. októbra sa na pôde Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity konal ďalší ročník konferencie Umenie na Slovensku v historických a kultúrnych súvislostiach, ktorú už tradične organizuje Katedra dejín a teórie umenia. Podujatie bolo tentoraz venované 375. výročiu založenia Trnavskej univerzity.

Úvodný príspevok reflektujúci toto jubileum predniesol profesor Milan Hamaďa, ktorý sa zameriaval na pôsobenie jezuitov ako zakladateľov univerzity a ich postavenie v protireformácii prostredníctvom výkladu románu Martina Rázusa Odkaz mŕtvych a prezentácie názorov V. Jankoviča či J. Kútnika-Šmálova na toto literárne dielo. Historickéj architektúre bol venovaný príspevok Henriety Žažovej o prvých zmienkach o sakrálnych architektúrach v písomných prameňoch vo vybraných lokalitách na území Šariša a E. Križanovej, ktorá charakterizovala stavebno-historický vývoj meštianskeho domu č. 96 na Hlavnom námestí v Kežmarku. Problematiku výtvarných námetov sa venoval Martin Tribula v príspevku Náboženská sila stredovekých zobrazení sv. Krištofa z perspektívy religionistiky, kde priblížil význam a funkcie zobrazení sv. Krištofa v stredoveku a aspekty uctievania týchto diel. Patrícia Synčáková interpretovala štyri emblémové zobrazenia tvoriace súčasť freskovej výzdoby Kaplnky svätej Trojice na kalvárii v Ban-

skej Štiavici, ktorých predlohou bol emblémový spis jezuitu Antonia Vanossiho z roku 1724.

Jana Pohaničová v príspevku s názvom Rozmanité odtiene historizmov v sakrálnych architektúrach na Slovensku demonštrovala túto tému predovšetkým na diele architekta Ignáca Feiglera mladšieho a jeho významných stavbách realizovaných na území Bratislavy ako Kostol kapucínov, Blumentálsky kostol, či dnes už zaniknutá synagoga ortodoxných na Zámockej ulici. Na oblasť historizujúcej architektúry nadviazala aj Adriana Récka, ktorá vo svojom príspevku priblížila stavebno-

historický vývoj a historizujúce a secesné prvky mestského hotela Lev v Leviciach postaveného v roku 1910 podľa projektu architektov Józsefa Vasa a Nándora Morbitzera. Peter Buday predstavil postupne,

Vinársky komplex Elesko, Modra

žiaľ, zanikajúce objekty – domy smútku a historizujúce náhrobníky komárňanských cintorínov. Na priemyselnú architektúru sa zameriaval Nina Bartošová, ktorá vo svojom príspevku načrtla vznik a význam bratislavskej továrne Dynamit-Nobel.

Ďalšie dva príspevky sa z rozličných aspektov zameriaval na architektúru 20. storočia. Mária Vanková priblížila poslucháčom problematiku urbanistických súborov socialistického realizmu na Slovensku a Barbora Tribulová riešila otázku pojmu organickej architektúry a jeho rozličné ponímanie v slovenskej architektonickej spisbe. Zaujímavou prezentáciou bol príspevok Ingrid Belčákovskej o špecifikách a kritériách hodnotenia krajinného rázu na príklade zachovaných fragmentov historických vinohradníckych krajinných štruktúr v oblasti Svätého Jura.

Posledný blok príspevkov bol venovaný modernému slovenskému umeniu. Zsófia Kiss-Szemán predstavila fenomén svetla v slovenskom umení 20. a 21. storočia bližšie na dielach Zoltána Palugyaya Golgota z rokov 1926 – 1928 a Ladislava Čarného Salvator mundi (1990). Ján Kráľovič prezentoval akčné umenie v mestskom priestore na Slovensku v 60. a 70. rokoch, v zastúpení odznel aj referát Petra Takáča z rozporuplným názvom Škaredé v súčasnej slovenskej maľbe, v ktorom sa zameriaval na estetickú kategóriu škaredosti prejavujúcu sa prostredníctvom diel mladšej generácie slovenských

maliarov Borisa Sirku, Lucie Dovičákovskej či Juraja Puchovského. Dianie na súčasnej košickej výtvarnej scéne a vplyv multimédií na jej tvorbu predstavil Oliver Tomáš a na záver Silvia Klimáčková prezentovala problematiku výtvarnej interpretácie, teda tvorivé rozvíjanie podnetov prevzatých zo skorších výtvarných prejavov v dielach výtvarníkov Rudolfa Filu a Stana Masára.

Bohatý a rôznorodý program prvého dňa konferencie doplnila exkurzia, ktorá bola zahájená v Trnave prezentáciou nových zistení a konečnej úpravy karnera pri Kostole sv. Mikuláša. Nasledovala prehliadka zámku v Smoleniciach doplnená výkladom Petra Budaya o prestavbe zámku na prelome 19. a 20. storočia. Poslednou zastávkou bola Modra, kde si účastníci exkurzie prezreli renesančnú vínnu pivnicu U richtára a tiež modernú architektúru vinárskeho komplexu Elesko, ktorý okrem reštaurácie poskytuje návštevníkom aj možnosť prehliadky procesu výroby vína. Jeho súčasťou je aj galéria Zoya Museum so stálou výstavou súboru diel svetoznámeho predstaviteľa pop-artu Andyho Warhola a prezentujúca súčasné svetové umenie.

Bronislava Porubská
Archív PÚ SR Bratislava

Interiér zámku Smolenice

Ranostredoveká sakrálna architektúra Nitrianskeho kraja

Aula Malého seminára v Nitre sa 7. októbra 2010 stala dejiskom konferencie s názvom Ranostredoveká architektúra Nitrianskeho kraja. Podujatie, ktoré bolo súčasťou 19. ročníka Dní európskeho kultúrneho dedičstva (DEKD) organizačne zastrešil Krajský pamiatkový úrad v Nitre v spolupráci s Biskupským úradom a Mestom Nitra. Kým konferencia prezentovala aktuálne výsledky pamiatkových výskumov najmä smerom k odbornému publiku, súbežne prebiehajúca výstava Najstaršia sakrálna architektúra Nitrianskeho kraja inštalovaná v priestoroch neologickej synagógy (10. 9. – 13. 10. 2010) ponúkla verejnosti prehľad typovej rôznorodosti tohto segmentu pamiatkového fondu.

Voľbu tematiky výstavy ako aj konferencie tvoriacej symbolickú bodku za tohtoročnými DEKD predurčila skutočnosť, že rok 2010 bol vyhlásený za Rok kresťanskej kultúry. Množstvo nových poznatkov získaných výskumom v danej oblasti prispelo k aktuálnosti nitrianskej akcie. Úvodná prednáška približujúca spiritualitu románskej Európy patrila diecéznemu biskupovi Viliamovi Judákovi. V prvom bloku referátov nasledoval príspevok Alexandra Ruttkaya načrtávajúci archeologickú mapu kraja s dôrazom na sakrálnu architektúru. Región stojí na prvom mieste, čo sa týka počtu preskúmaných objektov z obdobia pred 12. storočím. Prednáška v chronologickom slede predstavila najzávažnejšie výskumy uplynulých dekád v Nitre, Nitrianskej Blatnici, Bojnej, Kostolňanoch pod Tribečom, Bíni, Leviciach-Bratke a Podhoranoch-Sokolníkoch. Zuzana Poláková (AÚ SAV) prezentovala vyhodnotenie archeologického výskumu Dolného kostola nitrianskej Katedrály sv. Emeráma a hypotetickú rekonštrukciu románskeho jednolodia situovaného vo východnej časti tzv. Dolného kostola. Jeho súčasťou mohlo byť na základe analógií aj tzv. confessio pre ostatky svätých patrónov. Martin Ruttkay hovoril o výsledkoch revízneho archeologického výskumu na Martinskom vrchu v Nitre. V rámci neho sa podarilo zistiť rozmery najstaršej etapy stavebného vývoja kostola. Samotné nálezisko bolo v priebehu posledných desaťročí značne zdevastované. Jeho význam by mal oživiť archeoskazen v komplexe bývalých kasární, ktorého idea už nadobúda konkrétne črty. Práve jemu bola venovaná druhá časť referátu.

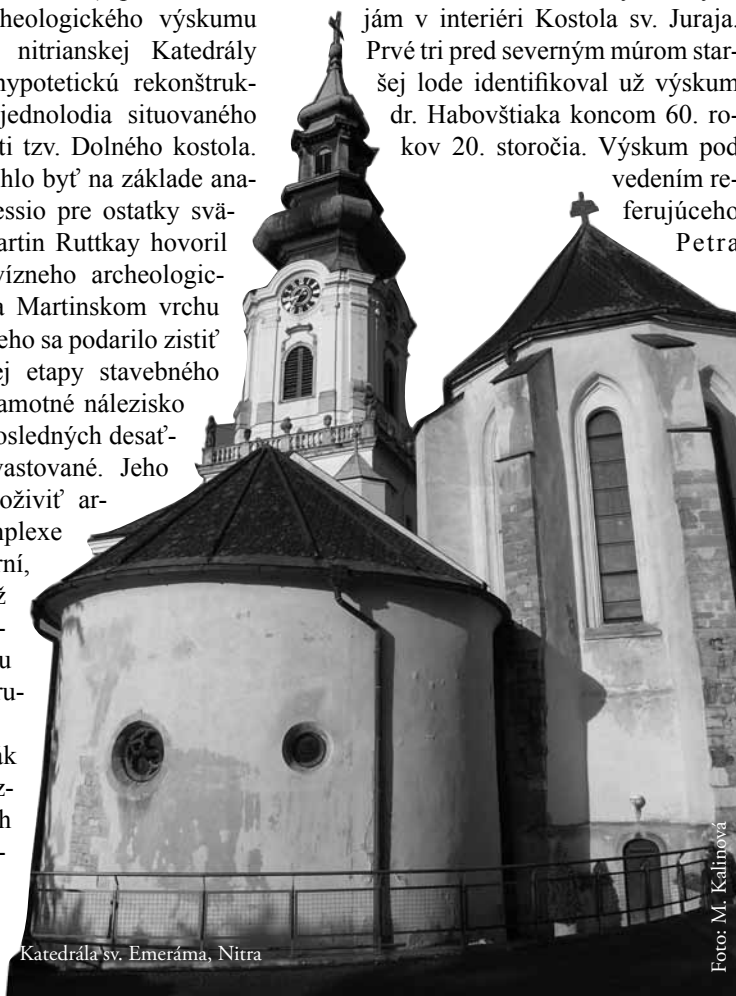
Peter Bisták (KPÚ Nitra) oboznámil prítomných s prínosmi arche-

ologického bádania v Kostole sv. Juraja v Kostolňanoch pod Tribečom. Celoplošný odkryv realizovaný v interiéri pamiatky sa v prvom rade zamerlal na úpravu podláh, s cieľom identifikovať najstarší typ dlážky. Ich fragmenty boli zistené v zásypoch skorších sond. Sivé a biele kamienky zachované na povrchu hladkej, maltovej dlážky označenej č. 1 naznačujú existenciu mozaikovej úpravy. Zvyšky červenej farby na liatej dlážke č. 3 datovanej do neskorého stredoveku možno interpretovať aj ako istý spôsob označenia hrobov. V prípade dlážky č. 2 bol doložený iba jej odtlačok na päťke piliera. „Blok“ venovaný Kostolňanom pokračoval krátkou prezentáciou výskumov sústredených na osídlenie obce a jej najbližšieho okolia. Okolo samotného kostola máme poznatky o piatich archeologických polohách. Medzi najpozoruhodnejšie objavy posledného obdobia sa zaradili nálezy kolových jám v interiéri Kostola sv. Juraja.

Prvé tri pred severným múrom staršej lode identifikoval už výskum dr. Habovštiaka koncom 60. rokov 20. storočia. Výskum pod vedením referujúceho Petra

Baxu doplnil počet týchto jám na sedem, po celom vnútornom obvode starej lode. V ďalšom príspevku Jana Maříková-Kubová predostrela – vychádzajúc z európskych príkladov – možnosť toho, že kolové jamy mohli mať súvis s dreveným sakrálnym objektom, predchádzajúcim murovanému kostolu.

Reštaurátorský výskum vedený Jozefom Doricom v Rotunde sv. Juraja v Nitrianskej Blatnici priniesol prekvapujúci nález azda predrománskeho okna s pôvodnými omietkami a odtlačkami debnenia na špalete. Ako sa ukázalo, tvar okna má paralelu v inej často diskutovanej predrománskej stavbe – Kostole sv. Margity v Kopčanoch. Záklenok otvoru v Blatnici vytvorený archaickou technikou vysúvania kameňov však naznačuje ešte skorší pôvod. Archeologický výskum v Bíni, v interiéri a v bezprostrednej blízkosti Rotundy dvanástich apoštolov korigoval podľa Roberta Daňa závery staršieho Habovštiakovho výskumu. Podarilo sa tiež doložiť historickú niveletu exteriéru a pôvodnú úroveň podlahy v objekte. Marián Havlík, spoluautor architektonicko-historického výskumu rotundy sa pokúsil o ikonografickú interpretáciu stavby. Predpokladaná funkcia baptistéria, ktorú referujúci doložil na západoeurópskych príkladoch analogickým riešením interiéru (rad ník členiacich obvod steny) je nateraz značne diskutabilná. Pamiatkový výskum Kostola sv. Štefana kráľa v Kuzmiciach-Vítkovciach bol predmetom príspevku Martina Bónu. Stavebný vývoj kostola zhrnul do šiestich etáp, pričom najstaršiu – románsku zastupujú obvodové múry západnej časti lode z lomového vápenca. Hlbšie zmeny priniesla neskororenesančná etapa. Počas nej zanikla románska svätyňa, predĺžená loď bola uzavretá polygonálnou svätyňou. Výsledky archeologického bádania zameraného na doskúmanie románskej etapy kostola v Závade prezentoval Karel Prášek. Odkryté základové murivo polkruhovej apsidy tvoril kameň bez pojiva. Napojenie na románsku loď sa

Katedrála sv. Emeráma, Nitra

Foto: M. Kalinová

výskumom nepodarilo doložiť.

Posledný blok začal referát Štefana Rácza. Stavebný vývoj kostolov v Podhoranoch-Sokolníkoch a Koliňanoch objasnil na základe štúdia pramenných materiálov. Revízný archeologický výskum zaniknutého Kostola sv. Michala v Podhoranoch-Sokolníkoch bol témou prednášky Pavla Paterku. Len prednedávnom ukončená akcia priniesla odkrytie novovekých krýpt v lodi a nález nárožia bližšie neznámej kamennej stavby. Po zhodnotení prínosov historického a archeologického bádania vo

vzťahu ku Kostolu sv. Michala nasledovalo vystúpenie Michala Šimkovica ohľadom výsledkov architektonicko-historického výskumu. Obsažná prezentácia Martina Hanuša o archeologickom výskume Kláštora sv. Kozmu a Damiána v Ludaniciach bola záverečným bodom programu nitrianskej konferencie. Prednášajúci sa detailne venovali najmä nálezu torza vykurovacieho zariadenia a hypotetickej rekonštrukcii pôdorysu objektu kláštora.

To, aký význam má komplexný pohľad na vývoj našej najstaršej architektúry

netreba obzvlášť zdôrazňovať. Výsledky tohto jednoznačne kladného posunu v dostatočnej miere doložilo októbrové podujatie v Nitre. Dúfajme, že komplexnosť, zjednocujúca škálu historických výskumov sa v budúcnosti stane pravidlom nielen vo vzťahu k pamiatkam stredoveku, ale aj neskorších epoch. ✎

Peter Buday
Odbor štátneho
informačného systému
PÚ SR Bratislava

Stredoevropská šlechta v konfrontaci s totalitními režimy 20. století

20. storočie prinieslo šľachte zánik de facto i de iure, čo však neznamená, že šľachta prestala byť spoločensko-historickým fenoménom. Zmapovať osudy šľachty v stredoeurópskom priestore a vytvoriť medzinárodné a medziodborové diskusné prostredie v rámci moderných dejín Európy si položili za cieľ organizátori konferencie *Stredoevropská šlechta v konfrontaci s totalitními režimy 20. století*. Filozofická fakulta Karlovej univerzity a Ústav pre štúdium totalitných režimov. Medzinárodná vedecká konferencia s účasťou odborníkov z Čiech, Slovenska, Lichtenštajnska, Nemecka, Rakúska, Rumunska a Poľska sa konala v dňoch 19. – 20. októbra 2010 v Prahe pod záštitou ministra zahraničných vecí ČR Karla Schwarzenberga. Úvodná recepcia sa konala v Pantheon Národného múzea.

Problematika hľadania novej identity aristokracie v modernom svete, ktorý šľachte uprel jej staré práva, zahodil tradície a siahol na majetok, je stále málo prebádanou oblasťou, a v našich krajinách sa tento výskum v podstate len rozbieha. Podujatie umožnilo konfrontovať výsledky najnovšieho bádania o skúsenostiach šľachty ako stavu i osudy rodín a jednotlivcov v nástupníckych štátoch rakúsko-uhorskej monarchie. Prednášky ukázali, že ani vývoj v Československu, ktoré malo spoločné zákony, sa neuberal úplne rovnakým smerom v oboch častiach republiky. Koniec šľachtického sveta bezprostredne po skončení prvej svetovej vojny a odmietnutie parlamentného režimu donútil šľachtu opustiť staré rodové sídla, čo často viedlo k zmenám vo vlastníckych vzťahoch najmä v Československu. Majetkové vyrovnanie za stratu pozemkového vlastníctva ostalo v niektorých prípadoch dodnes nedoriešené (viď Lichtenštajnsko). Zaujímavé bolo tiež porovnanie vývoja v demokratických krajinách a v štátoch, ktoré v rôznych etapách 20. storočia ovládli

totalitné režimy. Upútali najmä rôzne postoje predstaviteľov šľachty k týmto politickým zriadeniam. Nacizmus pochopili

vou“. Nástup komunizmu dovŕšil osudy šľachty často krutým spôsobom a úplným skonfiškovaním jej majetkov vymazal

Šľachtická spoločnosť počas jesennej pôľovačky na diviaky v okolí Betliara roku 1927. SNM + Múzeum Betliar, fotoarchív, album č. 4

mnohí rakúski, maďarskí, nemeckí i českí šľachtici ako prostriedok opätovného uchopenia moci, napriek tomu, že s ideológiou rasizmu sa všetci vnútorne nestotožňovali. V prípade židovského pôvodu niektorých rodinných príslušníkov nacizmus nerozlišoval medzi aristokraciou a inými občanmi. Prezentované príklady dokázali, že aj v protifašistickom odboji pôsobili mnohí príslušníci s „modrou kr-

šľachtu zo svojich súčasných dejín. Z nabitého programu vyberáme aspoň niekoľko prezentovaných šľachtických rodov a osobností: František princ Schwarzenberg, kniežatá z Lichtenštajnska, Boos-Waldeck z Vizovic, Erich Bach-Zelewski, Daublebský, Henrich Thun-Hohenstein, Colloredo-Mansfeld, excár Ferdinand Coburg, Heinrich Haugwitz, František Schönborn, rytier Bauer a Chlumecký-Bauer, grófka Jacqueline Pillet-Will. Príspevky budú zaradené do monografie, ktorej publikovanie je naplánované na rok

2011. Ku kompletnému obrazu osudov stredoeurópskej šľachty a jej postojov k totalitným režimom chýbal pohľad na maďarskú šľachtu z pera maďarských historikov. Veríme, že budúcnosť prinesie do nášho poznania aj tento rozmer. ✎

Martina Orosová
Archív PÚ SR Bratislava

Metodický deň k otázkam obnovy nehnuteľných NKP – asanovanie fasád a odvlhčovanie

V dňoch 21. – 22. októbra 2010 sa uskutočnil v priestoroch národnej kultúrnej pamiatky Červený Kláštor odborný pracovný seminár pre zamestnancov Krajských pamiatkových úradov (KPÚ) z celého Slovenska. Seminár zorganizoval Odbor pamiatkových území (OPÚ) Pamiatkového úradu SR v Bratislave v spolupráci s Chemicko-technologickým oddelením (CHTO) uvedeného úradu. Cieľom seminára bolo informovať a oboznámiť odborných pracovníkov jednotlivých KPÚ o možných príčinách a dôsledkoch zavlhnutia a zasolenia muriva a stavieb, o používaných postupoch a spôsoboch ich vysušenia, odsolenia a prípadnej sanácie, ako aj o vyskytujúcich sa nedostatkoch a chybách v používaných postupoch a pri realizačných prácach.

Seminár otvorila v popoludňajších hodinách prvého dňa úvodným príhovorom Viera Dvořáková z OPÚ, privítala všetkých zúčastnených a krátko ich oboznámila s cieľmi seminára a ďalším programom.

Odbornú časť zahájila svojím príspevkom o zdrojoch vlhkosti a jej pôsobení v murive Jana Želinská, vedúca CHTO. Uviedla možné zdroje vlhkosti v stavbách, typy zavlhnutia a vlhkosťné profily a v záverečnej časti aj negatívne vplyvy pôsobenia vody a vlhkosti na stavebné materiály až po zasolenie muriva vodorozpustnými soľami. Na prednesené informácie nadviazali nasledujúci vystupujúci a vo svojich príspevkoch sa detailnejšie zamerali na načrtnuté problémy so zavlhnutím jednotlivých stavebných konštrukcií a na metódy ich odvlhčenia v praxi.

Oto Makýš zo Stavebnej fakulty STU vo svojom príspevku podrobnejšie rozobral hodnotenie pôsobenia iónov soli v murive z pohľadu najpoužívanejších noriem a predpisov (normy ČSN, Önorm, WTA) zároveň s ukážkou laboratórneho vyhodnotenia

zasolenia na konkrétnom projekte. V druhom príspevku sa zamerail na výskum vlhkosti v murivách nedeštruktívnymi a deštruktívnymi metódami, zdrojom vodorozpustných solí a požiadavkám rakúskej normy na odber vzoriek pri prieskume objektu.

Pavel Šťastný sa vo svojom vystúpení podrobne venoval jednotlivým zdrojom vlhkosti v stavbách, mechanizmom prieniku vlhkosti a vody do muriva ako aj možným príčinám zavlhnutia stavieb. V ďalšom príspevku sa zamerail na možné postupy a spôsoby odvlhčenia a odsolenia poškodených stavieb a metódy sanácie. Oba príspevky doplnil bohatou obrazovou dokumentáciou poškodených objektov a skutočne realizovaných sanačných projektov.

Marta Pichová upozornila na možné chyby pri sanácii zavlhnutých murív vo všetkých etapách realizácie projektu od predprojektovej dokumentácie, cez výber realizačnej firmy až po ukončovacie práce, priamo na vytypovaných už ukončených akciách. Samostatnú kapitolu otvorila návrhom sanácie Kostola sv. Jakuba v Levoči

s problémom natekania dažďovej vody na skalný povrch, jej neodtekaním a zamáčaním základového muriva z nasiakavého pieskovca. K nastolenému problému s Kostolom sv. Jakuba sa pripojila aj Magdaléna Janovská s návrhom na odstránenie ďalších nedostatkov a porúch strechy, dažďovej kanalizácie, drenáže a odvetrávacieho kanála okolo kostola.

Druhý deň zahájil cyklus odborných príspevkov Pavel Makový témou o základných typoch mált a omietok v stavebnej histórii na Slovensku. Oto Makýš doplnil predchádzajúce informácie o používaných materiáloch, spôsoboch a postupoch murovania a omietania o konkrétne príklady zistené pri výskumoch na našom území, rozšíril poznatky o moderné murovacíe materiály a materiály na opravy murív i povrchov, ako aj súčasné technológie murovania.

Marta Pichová ukázala na príklade konkrétnych historických objektov možnosti použitia drenážnych systémov na zachytávanie stekajúcej povrchovej a podpovrchovej vody a jej odvedenie od objektu. V ďalšej časti sa zameraila na zvislé izolácie, opodstatnenosť a spôsoby jej použitia, správny spôsob jej ukončenia a vyskytujúce sa chyby pri realizačných prácach. Potrebu komplexného riešenia sanácie historických sakrálnych objektov z pohľadu vykurovania, vetrania, odvlhčenia a mikrobiálneho poškodenia prezentovala na prípadovej štúdii sanácie Kostola sv. Mikuláša v Porube pri Prievidzi.

Na záver seminára Jana Želinská predstavila možnosti výskumu CHTO Pamiatkového úradu SR týkajúce sa stavebnej pamiatkovej obnovy ako aj samotného reštaurovania. V príspevku boli stručne predstavené jednotlivé inštrumentálne a iné analytické metódy používané v súčasnosti, vzhľadom na ich využitie v praxi.

Jana Želinská
Chemicko-technologické oddelenie
PÚ SR Bratislava

Dejiny Slovenska v archívnych prameňoch

Vedecká konferencia Dejiny Slovenska v archívnych prameňoch sa uskutočnila v dňoch 24. – 25. novembra 2010 v Prešove pri príležitosti dvadsiateho výročia založenia štúdia archívnickva na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove. Hlavným organizátorom podujatia bola samotná Katedra archívnickva a pomocných vied historických (PVH) na čele s Mgr. Marcelou Domenovou, PhD.

Prvý blok príspevkov bol venovaný spomienkam na prvé roky štúdia archívnickva v Prešove, okolnostiam, za ktorých došlo v roku 1990 k jeho založeniu, súčasnému stavu výučby a perspektívam do budúcnosti. Pozdravné príhovory zazneli z úst vedúcich predstaviteľov Prešovskej univerzity, ktorí pri tejto príležitosti odovzdali Katedre archívnickva a PVH pamätnú medailu. Hlavnou zakladajúcou osobnosťou prešovského štúdia archívnickva bol známy slovenský historik a archivár profesor Ferdinand Uličný. V jeho šľapajach kráča aj Ferdinand Uličný ml., jeden zo súčasných učiteľov na oslavujúcej katedre. Zaujímavé bolo porovnanie štúdia archívnickva na iných univerzitách. Prešovský vzor, bratislavskú Katedru archívnickva a PVH na FF UK, predstavil profesor Leon Sokolovský. Prehľad o formách a zameraniach výučby budúcich archivárov v Čechách a na Morave priniesli zahraniční hostia David Valúšek a Jiří Smitka. Klasické centrá v Prahe a Brne sú zamerané podobne ako bratislavská katedra viac na pomocné vedy historické a vo výučbe archívnickva ako historickej vedy vychádzajú zo vzorov starej viedenskej archívnej školy. „Vidiecke“ univerzity v Českých Budejoviciach, Hradci Králové, Pardubiciach, Ústí nad Labem, Olomouci reagujú pohotovejšie na aktuálne požiadavky archivárskej praxe a zaraďujú do štúdia viac hodín informatiky. Prekvapujúca bola informácia, že aj českým kolegom chýbajú nové metodiky a práce z archívnej teórie.

Najnovšie poznatky z dejín slovenského archívnickva, archivov a jednotlivých osobností v prvej a druhej polovici 20. storočia boli prezentované v prednáškach Marty Dobrotkovej (Vendelín Jankovič), Kataríny Matavovej (Július Barták), Zuzany Kollárovej (Spoločnosť slovenských archivárov), Jany Žumárovej (Matica slovenská), Martiny Orosovej (Štátny inšpektorát archivov a knižníc), Daniely Fukasovej (Pôdohospodársky archív), Miloslavy Bodnárovej (Prešovské archívy) a Richar-

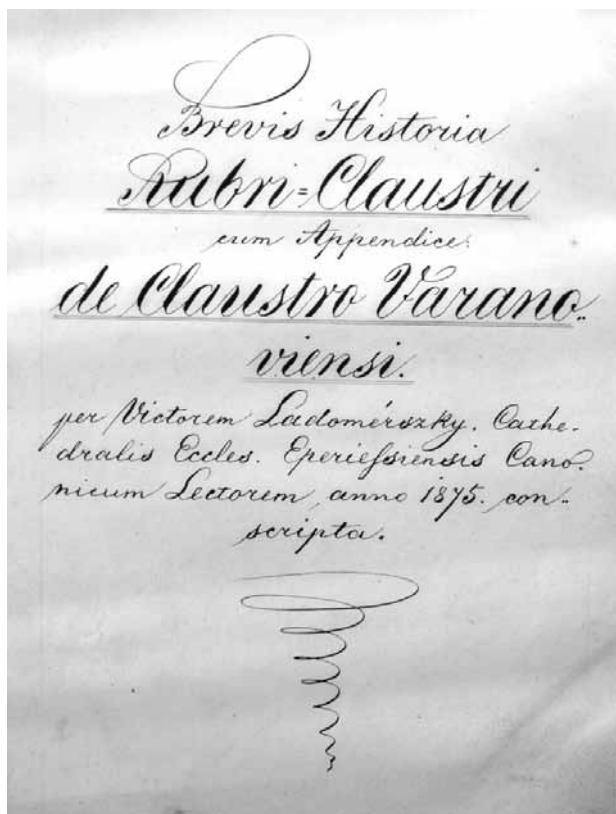
da Pavloviča (Archív vo Svidníku). Rôzne druhy a typy archívnych dokumentov, ktoré dokážu významne obohatiť poznanie našich dejín, boli predstavené v populárnejšom bloku referátov. Po prestávke nastúpili so svojimi príspevkami z oblasti analýzy barokových hudobných prameňov z územia Šariša Janka Petőczová a Eva

šarišských slobodných kráľovských miest. Norbert Novosád demonštroval pečatenie listín Šarišskej stolice, Gabriel Szeghy porovnával obecné a mestské pečate Abovskej a Turnianskej župy. Zaujímavý a ojedinelý výskum filigránov prezentovala Zuzana Forraiová. Sprístupňovaniu digitálnych archívnych prameňov v Čechách a na Slovensku sa venoval Krasimír Damjanov z firmy Bach systems. Právne postavenie mesta Kežmarok v stredoveku predstavila Karin Fábrová, Mária Petrovičová sa zaoberala otázkou slobodnej voľby dedičného richtára a mestského farára v listinách mesta Bardejov, Drahoslav Magdoško oboznámil prítomných s kongregačným protokolom Abovskej župy z rokov 1564 – 1573 a na záver Františka Marcínová poukázala na využitie pomocných vied historických v prameni Kniha testamentov Starej Ľubovne z rokov 1660 – 1747.

Prešovskej Katedre archívnickva a PVH sa podarilo usporiadať kvalitnú konferenciu, ktorá sa zaradila medzi najvýznamnejšie podujatia tohto roka. O zaujímavosti príspevkov svedčila aj živá diskusia, ktorá sa rozprúdila po jednotlivých blokoch. Želáme jubilujúcej katedre, aby aj naďalej vychovávala kvalitných absolventov, ktorí obohatia samotnú katedru i iné odborné inštitúcie o skutočných špecialistov. Na záver sa vrátime k úvodnému príhovoru profesora Petra Švorca, ktorý na archívnickvo priliehavo aplikoval citát Jacoba Burckhardta – *Barbarstvo barbarov je v tom, že nemajú dejiny*. Pre civilizovanú krajinu je barbarstvom nemať archívy, ktoré sú pamäťou národa a jeho dejín. Kiež by si tento fakt uvedomili aj naši vládni predstavitelia, ktorí sú zodpovední za súčasný neperspektívny stav slovenského archívnickva.

Martina Orosová
Archív PÚ SR Bratislava
Martina Snaková

Štátny archív Prešov, pobočka Svidník

Rukopis Viktora Ladomerského, Diecézna knižnica Prešov, sign. Ep. 3169

Veselovská. Martina Snaková predstavila archívne pramene františkánskej a minoritskej rehole na území Šariša uložené v Župnom archíve v Miškolci. Mária Novosádová sa zamerala na pramene pre štúdium dejín školskej správy a Marcela Domenová analyzovala neznámy rukopis Viktora Ladomerského Krátka história Červeného Kláštora s dodatkom o kláštore vo Vranove nad Topľou.

Druhý deň konferencie bol venovaný pomocným vedám historickým a špecifickým témam z dejín východného Slovenska. Výsledky svojich bádání predstavila najmä mladšia generácia historikov a archivárov. Miroslav Čovan sa zamerával na epigrafické pramene a ich prínos pre dejiny

Trnavská univerzita vo svetle dejín

Mestské zastupiteľstvo mesta Trnava uznesením v decembri 2009 vyhlásilo rok 2010 za Rok Trnavskej univerzity v Trnave. Akademická obec Trnavskej univerzity (TU) si pripomenula v roku 2010 už 375. výročie založenia starobylej Trnavskej univerzity. Záštitu nad oslavami založenia pôvodnej Trnavskej univerzity prevzal predseda vlády Slovenskej republiky, predseda Trnavského samosprávneho kraja a primátor mesta Trnava. Jedným z kľúčových podujatí, ktorého organizátorom bol Ústav dejín Trnavskej univerzity, bola medzinárodná vedecká konferencia Trnavská univerzita vo svetle dejín. Konala sa v dňoch 29. septembra – 1. októbra 2010 v priestoroch Pázmanea Fakulty zdravotníctva a sociálnej práce TU v Trnave.

Konferenciu otvorila dekanka Filozofickej fakulty TU Marta Dobrotková. Po zdravotné príhovory predniesli rektor TU Martin Mišút, predseda Trnavského samosprávneho kraja Tibor Mikuš a primátor Trnavy Štefan Bošnják. Jediným univerzitným mestom na Slovensku, ktoré sa môže pýšiť 160-ročnou tradíciou (1635 – 1777, 1992 – 2010) je Trnava. Udalosti a celkovú politickú situáciu, ktoré predchádzali založeniu univerzity v "malom Ríme" objasnila Mária Kohútová. Jozef Šimončič v krátkosti predstavil pôvodnú Trnavskú univerzitu, ktorú do zoštátnenia v roku 1773 viedli jezuiti.

Po úvodnom bloku nasledovali prednášky o jednotlivých fakultách. Filozofickej fakulte sa venoval Richard Marsina. Po 2-ročnom štúdiu filozofie a prírodných vied získali absolventi bakalársky titul, len najlepší postúpili do 3. ročníka na štúdium metafyziky a skončili ako magistri. Po skončení štúdia na Filozofickej fakulte mohli magistri študovať na Teologickej fakulte. Doktorát mohli získať po 4-ročnom štúdiu a 2-ročnej dušpastierskej službe. O štúdiu teológie prednášal Juraj Dolinský. Právnická fakulta bola založená až v roku 1667 a okrem domáceho a kanonického práva sa na nej prednášali aj politické a štátne vedy. O originálnom obsahu štúdia na fakulte, ktoré nekopírovalo iné fakulty práva, referovala Adriana Švecová. Anna Falisová hodnotila sedemročnú činnosť Lekárskej fakulty v Trnave (1770 – 1777). Lekárov bolo v Uhorsku málo, na jedného lekára pripadalo až 75 000 obyvateľov. Od polovice 18. storočia v rámci stoličných orgánov pôsobili aj diplomovaní lekári, mnohí absolventi štúdia medicíny v Trnave našli uplatnenie práve ako stoliční lekári alebo v mestách.

V rámci konferencie sa uskutočnila aj prezentácia slovenského prekladu životopisu zakladateľa Trnavskej univerzity od Istvána Bitskeya *Petrus cardinalis Pazmany, archiepiscopus Strigoniensis*. Autor knihy, pedagóg na Debrecínskej univerzite, audióriu predstavil Petra Pázmáňa

(4. 10. 1570 – 19. 3. 1637) ako všestrannú osobnosť podporujúcu vedu a umenie štedrým mecenášstvom. Ferec Szabó sa zamýšľal nad jeho teologickým dielom. O okolnostiach odkrytia a identifikácie hrobu P. Pázmaňa v Katedrále sv. Martina v Bratislave informoval Jozef Halčko. Zakladaciu listinu pôvodnej Trnavskej univerzity priblížil Emil Hargitay

a posledná prednáška
venovaná za-
kladateľovi
P. Pázma-

Univerzitný Kostol sv. Jána Krstiteľa v Trnave

ňovi odznela z pera Istvána Käfera o presťahovaní Ostrihomskej kapituly do Trnavy v roku 1543, význame jej účinkovania v meste a poklese dôležitosti Ostrihomu napriek návratu kapituly v roku 1820. Po prednáškach sa účastníci konferencie premiestnili do priestorov trnavskej radnice, kde sa konala vernisáž výstavy Trnavská univerzita v dokumentoch.

Druhý deň vystúpili na konferencii odborníci zo zahraničia. Z Univerzity Eötvösa Loránd z Budapešti, ktorá sa tiež považuje na nástupkyňu starobylej Trnavskej

univerzity po jej presťahovaní do Budína, vystúpil riaditeľ archívu László Szögi s referátom o národnostnom a stavovskom zložení študentov na Trnavskej univerzite. Rektor spomínanej budapeštianskej univerzity Barna Mezey prezentoval výsledky svojho výskumu o začiatkoch vyučovania práva. Jacob Márza z Univerzity 1. Decembrie 1918 v Albe Julii poskytol prehľad o rumunských študentoch a Eva Márza o trnavských tlačiarňach v sedmohradských knižniciach, pričom sa zamerala na knihy z rokov 1679 – 1877 uložené v knižnici Kláštora sv. Trojice v Blaži. Marek Inglot, riaditeľ Archívu Spoločnosti Ježišovej v Ríme predstavil generála jezuitov v rokoch 1802 – 1805 Gabriela Grúbera, ktorý študoval na univerzite v Trnave.

K poznaniu výučby prírodných vied na univerzite prispeli niekoľkí prednášatelia. Botanickú záhradu Lekárskej fakulty predstavil Martin Zborovjan, astronómiou sa zaoberal Ladislav Druga a o prameňoch k dejinám univerzitného observatória informovala Henrieta Žažová. Úroveň vyučovania chémie bola predmetom záujmu Márie Linkešovej, kým Miroslav Tibor Morovics osvetlil problematiku prednášok z matematiky a fyziky. Život a dielo najbližšieho spolupracovníka P. Pázmaňa, prvého rektora pôvodnej Trnavskej univerzity Juraja Dobronockého (1588 – 1649) analyzovala Klára Mészárosová, epigramy jezuitskeho básnika Františka Babaia (1742 – 1777) o významných osobnostiach univerzity Katarína Karabová a odborné, beletristické a oslavné diela Akademickej tlačiarne o Trnavskej univerzite Erika Juríková. Marián Zervan v spolupráci s Ivanom Rusinom pripravil prednášku o význame diela *Ungaricae Sanctitatis Indicae* o živote svätých s ich vyobrazeniami pre barokovú ikonografiu v Uhorsku. Počas druhého rokovacieho dňa sa uskutočnila prehliadka univerzitného kostola a budov pôvodnej univerzity, v ktorej dnes sídli Vojenský archív a Arcibiskupský úrad.

Posledný deň vystúpili s referátmi aj hostia z Čiech. Cyril Měšic priblížil osob-

nosť Johanna Gilga z Budišovic na Morave. V roku 1770 sa stal mestským chirurgom v Trnave a jeho knižnica sa v súčasnosti nachádza v Arcidiecéznom múzeu v Kroměříži. Leoš Mlčák, podobne ako C. Měsíc pracovník Arcidiecézneho múzea v Kroměříži, poukázal na úzke kontakty medzi jezuitskými univerzitami v Trnave a Olomouci, čoho príkladom bolo aj pôsobenie ryta Johanna Zikmunda Schotta a grafika Justusa van den Nypoorta pred príchodom na Moravu v 80. rokoch 18. storočia v Trnave. Údajmi o 11 kusoch dosiaľ známych vydavateľsko-tlačiarenských katalógov Akademickéj tlačiarne v Trnave obohatila poslucháčova Eva Augustínová a Helena Saktorová príspevkom o analýze

ze trnavských tlačí 16. a 17. storočia vo fondoch Slovenskej národnej knižnice v Martine. Rozborom slovenského prekladu 3-dielnej gramatiky latinského jazyka Emanuela Alvareza zaujala Zita Pappová a Bohuslav Chmelík analýzou apoteózy univerzity v básni poslucháča Právnickej fakulty Štefana Seleckého *Obráz panej krásnej perem malovaný*. S prednáškou o Lekárskej fakulte vystúpil Štefan Kopecný. Záver konferencie patril pracovníkom Ústavu dejín TU. Študentov a profesorov bývalej Trnavskej univerzity predstavila Zuzana Droběnová, archív a zbierky Alžbeta Hološová a s vývojom obnovennej TU prítomných oboznámil Maroš Manák.

Usporiadatelia – zamestnanci Ústa-

vu dejín TU A. Hološová, M. Manák, Z. Droběnová spolu s G. Kleimanovou – pripravili pri príležitosti jubilea starobylej Trnavskej univerzity úspešnú medzinárodnú konferenciu. Príspevky, ktoré tu odznali, budú publikované v zborníku. Okrem toho, ústav medzičasom vydal aj reprezentačnú monografiu *Dejiny Trnavskej univerzity 1635 – 1777, 1992 – 2010*, ktorá mapuje významnú vzdelávaciu inštitúciu od čias jej založenia po preloženie do Budína a od znovuoživenia v roku 1992 po dnešok.

Henrieta Žažová
Archív PÚ SR Bratislava

Fenomén Bratislava

Ústav pamäti národa v spolupráci s občianskym združením Pamäť národa, hlavným mestom Slovenskej republiky Bratislavou, Európskou sieťou pamäť a solidarita a Inštitútom Nordost usporiadal v dňoch 21. – 22. 9. 2010 konferenciu Fenomén Bratislava, ktorá sa konala v Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca v Bratislave. Multietnicita a multikultúrnosť Bratislavy, v ktorej vedľa seba žili Slováci, Nemci, Maďari a Židia, poskytuje dostatok materiálu na sledovanie rôznorodosti sociálnych, demografických, náboženských a kultúrnych štruktúr. Cieľom konferencie bolo z rôznych hľadísk popísať udalosti, ktoré ovplyvňovali charakter mesta v minulom storočí.

Takmer tridsať príspevkov bolo rozdelených do šiestich blokov, v ktorých vystúpili odborníci zo slovenských, nemeckých, rakúskych, japonských a amerických inštitúcií. Prvý blok sa sústredil na medzníky politických dejín Bratislavy od jej ustanovenia za hlavné mesto Slovenska v roku 1919 až po augustové udalosti 1968 (I. Engemann, N. Kosaka, O. Podolec, K. Méryová). Etnické a náboženské rozvrstvenie obyvateľstva a kultúrne dopady tejto rôznorodosti skúmali referáty v druhom bloku, v ktorom dominovala téma evanjelikov a. v. a židov (P. Račko, M. Sokolová, P. Salner, D. Luther, J. Benická). Urbanistický vývoj Bratislavy, ničenie starých budov na jednej strane a expanzia novostavieb na druhej, analyzovali referáty tretieho bloku (J. Pohaničová, K. Kubík, L. Kermietová, T. Gális, L. Hallon, M. Sabol). Ďalší prednášajúci sa venovali niektorým totalitným javom, ktoré neobišli ani Bratislavu – koncentračné stredisko Patrónka, protizidovské výtržnosti, ruská a ukrajinská emigrácia, komunizmus a cirkevné zbory (M. Fiamová, J. Rogovij, M. Šmigel, N. Kmet). Na vytváranie národnej identity v umení a architektúre mesta reagovali príspevky B. Vargu-Kuna, P. Szalaya, E. Mannovej, V. Jablonického. Všetdný život v meste vo veku meniacich sa režimov si všímali Z. Nemcová, R. Klein-Pejšová, J. Jakubík,

A. Falisová, D. Heřmannová a Z. Škovierová.

Konferencia v mnohom pripomínala minulo-ročnú konferenciu venovanú 90. výročiu Bratislavy ako hlavného mesta Slovenska, aj keď organizátori sa pochopiteľne viac sústredili na konfrontáciu našej metropoly s totalitnými režimami 20. storočia. Podujatie ukázalo, že Bratislava je skutočne fenoménom, ktorý si zasluhuje väčšiu pozornosť odborníkov rôznych vedných disciplín. Vývoj provinčného maďarsko-nemeckého mesta na slovenskú metropolu európskeho významu prináša množstvo nezodpovedaných otázok, ktoré nevyrieši jedna-dve akcie. Bohatá história Bratislavy by dokázala hodnotne naplniť program viacerých konferencií a obsah každoročných publikácií. Popri množstve pamäťových a vzdelávacích inštitúcií národného významu sústredených

v našom hlavnom meste akoby chýbala vyslovene mestská inštitúcia, ktorá by sa ujala vedúcej úlohy v poznávaní a prezentovaní Bratislavy. Pritom vieme, že takéto inštitúcie existujú (mestské múze-

Panoráma Bratislavy z veže Dómu sv. Martina

um, archív mesta, mestský ústav ochrany pamiatok, okrašľovací spolok atď.), len možno nevedia spojiť svoje sily za spoločný cieľ.

Martina Orosová
Archív PÚ SR Bratislava

Výskum a obnova hradnej architektúry

V dňoch 22. - 24. novembra 2010 sa v Centre vedecko-technických informácií v Bratislave uskutočnila medzinárodná konferencia Výskum a obnova hradnej architektúry. Organizoval ju Pamiatkový úrad SR v spolupráci s Ministerstvom kultúry SR a Archeologickým ústavom SAV Nitra. Témou konferencie bola interdisciplinárna prezentácia stavu pamiatkovej ochrany, výskumu a obnovy hradnej architektúry na Slovensku od roku 2002, t. j. od platnosti zákona o ochrane pamiatkového fondu.

Konferencia bola zameraná na prezentáciu pamiatkových, archívnych a prírodovedných výskumov, ktorých výsledky boli pretavené do metodiky obnovy. Súčasťou konferencie bolo zhodnotenie technického stavu torzálny hradnej architektúry a technologických postupov použitých pri konzervovaní hradných ruín. Nie je možné na tomto mieste referovať o všetkých konferenčných príspevkoch a spomenúť každého autora – preto sa obmedzíme na zostrúžený obsah.

Podujatie otvoril minister kultúry Daniel Krajcer. V obsažnom úvodnom príspevku vyzdvihol hodnoty hradov ako významnej súčasti kultúrneho dedičstva a upozornil na ich veľký potenciál z hľadiska turizmu. Prisľúbil podporu prevodu vlastníctva hradných ruín zo štátu na obce alebo vyššie územné celky s cieľom uľahčiť čerpanie finančných zdrojov z európskych fondov. Dlhodobým zámerom rezortu je tiež postupne zamerať a zdigitalizovať torzálnu architektúru všetkých hradov v SR. V súvislosti s obnovou minister kultúry vyzdvihol záslužnú prácu občianskych združení, ktoré sa významnou mierou podieľajú na záchrane hradov. Po príhovoroch organizátorov konferencie nasledoval blok prednášok, ktoré sa zaoberali najmä stavebno-technologickými témami. Najviac ohlasov vzbudil príspevok Milana Poliaka o využívaní dažďovej vody na hradoch. Príspevky v nasledujúcom tematicky rôznorodom bloku boli venované dendrochronológii, problematike písomných prameňov, nálezom mincí z hradov a archeologicko-historickému prieskumu pohraničného pevnostného systému Jablunkovského priesmyku. Záver prvého konferenčného dňa patril prezentácii Petra Hercega, ktorá kládla mnohé otázky z oblasti manažmentu záchran a „prevádzky“ torzálny architektúry, s bohatou ilustráciou jednotlivých problémov na príkladoch konkrétnych hradov a občianskych združení. Bohatá výmena názorov na túto tému pokračovala večer v panelovej diskusii v zasadačke PÚ SR, v rámci ktorej prezentovalo vý-

sledky svojej práce na hradoch 9 občianskych združení a 7 bádateľských tímov. Voľná debata pokračovala do neskorých večerných hodín.

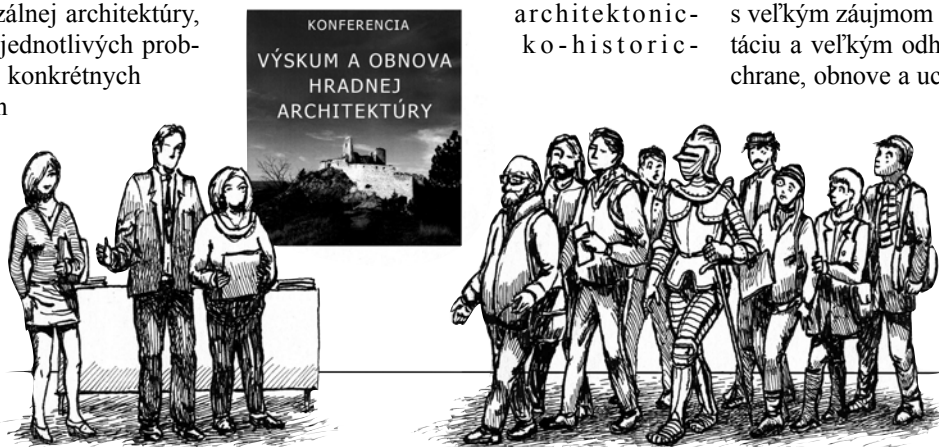
Program druhého dňa začínal exkurziou na Bratislavský hrad. Výsledky rozsiahlej obnovy predstavil Ing. arch. Ivan Staník, ktorý previedol takmer sto účastníkov exkurzie rozsiahlymi a pozoruhodnými priestormi dosiaľ nespístupného suterénu, rekonštruovanou rytierskou sieňou, ako aj interiéromi s novými imitáciami pôvodnej barokovej štukovej výzdoby. S výsledkami rozsiahleho archeologického výskumu nádvorí a severnej terasy hradu, ktorý priniesol nové, nesmierne významné objavy v podobe zvyškov kamennej architektúry honosného keltského kniežacieho sídla z neskorého laténskeho, oboznámili v popoludňajšom bloku pracovníci Mestského ústavu ochrany pamiatok v Bratislave. Blok venovaný Bratislavskému hradu doplnili výsledky architektonicko-historického výskumu Korunnej veže a príspevok o zdrojoch kamenného materiálu. V rámci bloku zahraničných referátov predstavil Dieter Barz dlhoročný výskum zrúcaniny hradu Schlössel pri Klingenstein (Nemecko). Úspešnú interdisciplinárnu spoluprácu na výskume zrúcaniny hradu Rottenburg v Tirolsku, do ktorej sú ako dobrovoľníci zapojení žiaci miestneho gymnázia, predstavil kolektív rakúskych bádateľov. V zahraničnej sekcii odzneli aj referáty českých kolegov, ktorých obsahom boli výsledky výskumov na hradoch Kamýk nad Vltavou, Zubštejn, Bezděz, Hamrštejn a Tumbek. Druhý konferenčný deň bol ukončený spoločenským večerom, opäť v zasadačke PÚ SR.

Záverečný deň konferencie patril opäť domácim bádateľom a prezentáciám archeologických, architektonicko-historic-

kých i umeleckohistorických výskumov na Pustom hrade, Uhrovci, Budatínskom zámku, Starom zámku v Banskej Štiavnici, Topoľčianskom hrade, Lietave, Blatnici, Spišskom hrade, Ľubovni, Fiľakove a Oravskom hrade. Nové a prekvapivé zistenia priniesol výskum Viktora Ferusa, ktorý identifikoval v hmote stavby kostola v Rusovciach ranogotickú vežu. Veľkú pozornosť i polemiku vzbudil blok prezentujúci kontroverzne prijímanú obnovu hradu Vígľaš. V následnej diskusii poukázal Tomáš Durdík na potrebu citlivejšieho prístupu k pamiatkam takéhoto významu už v projektovej fáze, pričom by sa mal prispôbiť pamiatke účel jej využitia, a nie naopak pamiatku násilne prispôbovať novému účelu. Do záverov konferencie bolo v tejto súvislosti zahrnuté aj varovanie, že hradom môže uškodiť rovnako ako nedostatok finančných zdrojov aj príliš veľký objem investícií v krátkom časovom úseku, vedúci k nadmernému tlaku na rýchly postup, ktorý sa často negatívne odzrkadlí v kvalite vykonaných prác a nedostatku priestoru pre výskum.

Celkovo na konferencii odznelo 48 prednášok, na ktorých sa podieľalo vyše 70 autorov z 5 krajín; v rámci panelovej diskusie bolo prezentovaných 16 posterov. Svojím rozsahom a interdisciplinárnym záberom sa táto konferencia stala najväčším odborným podujatím venovaným téme hradov v SR od pádu komunizmu. Podľa množstva priaznivých ohlasov možno skonštatovať, že popri hlavnom ciele – prezentovať súčasný stav hradov a výsledky výskumov – konferencia prispela aj k širokému dialógu medzi odbornou verejnosťou, predstaviteľmi štátnej správy a občianskymi aktivistami. Potešujúce je, že sa potvrdilo, že sme nielen krajina s vysokým počtom hradov, ale zároveň krajina s veľkým záujmom o ich históriu a prezentáciu a veľkým odhodlaním prispieť k záchrane, obnove a uchovaniu pamiatkových hodnôt hradov pre ďalšie generácie. ☼

Filip Jaško
Referát
archeológie OPÚ
PÚ SR
Bratislava

Pracovný seminár Monitoring a manažment svetového kultúrneho dedičstva so zameraním na zlepšenie riadenia turizmu v lokalitách SKD

Jednou z nezastupiteľných činností pre zabezpečenie ochrany a zachovania jedinečných hodnôt lokalít svetového kultúrneho dedičstva UNESCO je pravidelný monitoring, v rámci ktorého sa podrobne sleduje a vyhodnocuje jednak stavebno-technický stav objektov národných kultúrnych pamiatok, ako aj celkový stav zachovania hodnôt v územiach lokalít svetového kultúrneho dedičstva (SKD).

Terénny prieskum a zber údajov pre monitoring je úlohou spracovateľov z jednotlivých územne príslušných krajských pamiatkových úradov. Ich každoročné pracovné stretnutia za účelom vyhodnotenia monitoringu v uplynulom roku sa už stali dobrou tradíciou a hlavne užitočným priestorom pre diskusiu k aktuálnym problémom i pre výmenu skúseností. V roku 2010 sa seminár pre spracovateľov monitoringu uskutočnil v rozpätí troch dní, od 12. do 14. októbra, a hosťiteľskou lokalitou bola tentoraz Banská Štiavnica.

Program seminára bol tematicky rozdelený do dvoch rovnocenných blokov. Prvý blok tvorilo vyhodnotenie monitoringu a prezentácie správ o stave zachovania území jednotlivých lokalít za rok 2010, ktoré pripravili spracovatelia monitoringu z krajských pamiatkových úradov. Druhý blok, venovaný každoročne inému aspektu ochrany SKD, pozostával z prezentácií prizvaných odborníkov k problematike priemetu ochrany svetového dedičstva do manažment plánov obcí a lokalít, so špecifickým dôrazom na riadenie cestovného ruchu.

Pozvanie na seminár prijali aj zástupcovia Ministerstva kultúry SR a Pamiatkovej inšpekcie, ktorí vystúpili v úvode podujatia a informovali o aktuálne riešených problematikách prípadoch v lokalite Banská Štiavnica, ako aj o využívaní výsledkov monitoringu pri posudzovaní žiadostí o finančnú podporu z programu MK SR Obnovme si svoj dom. Význam a fungovanie tohto systému, ktorý by mal prispieť k zvýšeniu adresnosti a lepšiemu prehľadu o účelnosti použitia poskytnutých finančných príspevkov, priblížila vo svojom príspevku aj Ľ. Pinčíková z Referátu svetového kultúrneho dedičstva Pamiatkového úradu SR. Následne sa sústredila na objasnenie zmien a doplnkov v štruktúre správy z monitoringu zachovania hodnôt území SKD. Úprava správy a rozšírenie sledovaných indikátorov monitoringu aj na oblasti ako je financovanie, turizmus, vzdelávanie odborných kapacít, či propa-

gácia lokality (a ďalšie) súvisí s prípravou na spracovanie tzv. periodických správ II. Tieto správy, za každú lokalitu SKD osobitne, sa odovzdávajú Výboru svetového dedičstva UNESCO v šesťročných cykloch a najbližšie ich bude Slovenská republika predkladať už v roku 2012. Keďže musia obsahovať komplexné vyhodnotenie ochrany a stavu zachovania hodnôt svetového dedičstva, je potrebné získať čo najširšiu informačnú bázu pre posúdenie množstva faktorov, ktoré môžu či už pozitívne alebo negatívne ovplyvňovať zachovanie týchto hodnôt.

Prvý deň seminára uzatvorili prezentácie z monitoringu území lokalít SKD k roku 2010. Spracovatelia monitoringu v nich informovali o dianí (obnovy, stavebné aktivity, riešenia problémov s dopravou a infraštruktúrou, nové investičné zámery) v jednotlivých lokalitách v uplynulých dvoch rokoch a zhodnotili jeho dopad na jedinečnú svetovú hodnotu lokalít. Problematické prípady v každej lokalite a vhodné postupy na prevenciu negatívnych vplyvov boli diskutované v rámci pléna.

Druhý deň otvorila prednáška čestného hosťa seminára, Gioru Solara – experta ICOMOS z Izraela. Vo svojom obsiahlom príspevku sa zamerával na teoretické východiská a náležitosti pre spracovanie funkčného manažment plánu. Ako uviedol, k základným princípom patrí participatívnosť, teda zapojenie širokého spektra dotknutých aktérov do prípravy manažment plánu a akčnosť, znamenajúca v tomto prípade uvedenie konkrétnych krokov, ktoré je potrebné vykonať, ich hierarchizácia a podrobný harmonogram realizácie (tzv. akčný plán). Kvalitný manažment plán musí tiež obsahovať mechanizmus pre pravidelné prehodnotenie a aktualizáciu (ideálne v 5-ročných cykloch).

V nasledujúcich prednáškach sa účastníci seminára mohli oboznámiť s praktickými príkladmi spracovávaného manažment plánov. Zo slovenských lokalít bol predstavený manažment plán pre Spišský hrad a okolie (J. Kilián, E. Horanská – AINO-

va) a rozpracované manažment plány pre Levoču (M. Janovská) a Banskú Štiavnicu a technické pamiatky okolia (Ľ. Paučulová a J. Gregorová). Súčasťou programu seminára bola aj terénna obhliadka v meste Banská Štiavnica, počas ktorej poskytli autorky návrhu manažment plánu a pracovníci KPÚ Banská Bystrica, pracovisko Banská Štiavnica (I. Chovanová, L. Santoris) podrobnejšie informácie o tejto lokalite a jej špecifických problémoch, ale aj viaceré inšpiratívne ukážky obnovy a adekvátneho využitia pamiatkových objektov.

Príklady manažmentu lokalít SKD v Českej republike predstavil D. Šnejd z Národného památkového ústavu, ú. o. p. České Budějovice, ktorý vo svojej prezentácii priblížil manažment plány dvoch výrazne odlišných lokalít – vidieckej pamiatkovej rezervácie Holašovice a mestskej pamiatkovej rezervácie Český Krumlov. Ďalší zahraniční hostia, kolegovia z Kultúralis Örökséggvédelmi Hivatal v Budapešti, sa seminára zúčastnili v súvislosti s realizáciou medzinárodného projektu „Dunajský Limes – svetové dedičstvo UNESCO“, na ktorom spolupracuje Pamiatkový úrad SR s viacerými zahraničnými partnermi a ktorého cieľom je spracovanie nominácie pre zápis lokality do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. Z. Máté a A. Frankó prezentovali stratégiu ochrany maďarskej časti hraničného pevnostného systému Rímskej ríše, tzv. Limesu. V rámci tohto projektu bol spracovaný aj návrh manažment plánu pre vybrané lokality slovenskej časti Limesu. Proces jeho spracovania, akútne otázky, ktoré bolo potrebné vyriešiť a výslednú podobu návrhu na seminári prezentovala jeho autorka M. Janovská.

Program seminára ukončila diskusia, počas ktorej sa účastníci zhodli na formulovaní nasledovných záverov a odporúčaní do budúcnosti:

1. Iniciovať prostredníctvom medzirezortnej komisie pre lokality SKD:
 - vytvorenie mechanizmu riadenia lo-

- kalít SKD,
 - riešenie pozície a spôsobu financovania manažérov lokalít SKD,
 - riešenie postavenia manažment plánu lokalít SKD v právnom systéme.
2. Pri spracovaní manažment plánov sa sústrediť na to, aby obsahovali konkrétny akčný plán so stanovením priorít a definovaním krátkodobých, strednodobých a dlhodobých cieľov.

3. Do pripravovaných manažment plánov zakomponovať mechanizmus, ktorý v budúcnosti umožní spätné prehodnotenie a doplnenie manažment plánu, v pravidelných intervaloch, napr. 5 rokov.
4. Zlepšiť komunikáciu medzi grantovým systémom MK SR „Obnovme si svoj dom“ a krajskými pamiatkovými úradmi pri poskytovaní finančných prostriedkov, perspektívne zaradiť sledovanie financovania jednotlivých národných kultúrnych pamiatok z tohto zdroja do pasportizačných kariet monitoringu SKD.

5. Hľadať riešenie pre podporu pravidelného vzdelávania manažérov lokalít SKD.

✂

Anna Tuhárska

Referát svetového dedičstva

PÚ SR Bratislava

Pamiatky Trnavy a Trnavského kraja

Pamiatkový seminár Pamiatky Trnavy a Trnavského kraja sa uskutočnil 7. 12. 2010 v budove mestského zastupiteľstva v Trnave. Organizátormi podujatia boli Krajský pamiatkový úrad Trnava a Mesto Trnava.

Úvodný blok príspevkov bol venovaný samotnému mestu Trnava. Ako prvá odznela prednáška s názvom K histórii a obnove tzv. Kačeroého majera v Trnave autorov Milana Kazimíra, Zuzany Rábikovej a Adriany Kondlovej z KPÚ Trnava. Prednášajúci oboznámili obecenstvo s vývojom a využitím objektov areálu majera zistených na základe štúdia archívnych prameňov a pamiatkového výskumu. Samotná hlavná obytná budova, ktorá je zapísaná medzi kultúrne pamiatky ako kaštieľ, však napriek svojej porovnateľnej reprezentativnosti nikdy neslúžila ako sídlo šľachty. Na budove, ktorá od svojho vzniku v 18. storočí nezaznamenala až do začiatku 20. storočia zásadnejšie stavebné úpravy, sa pri prieskume našlo množstvo zachovaných architektonických prvkov a detailov i fragmenty interierovej výmaľby. Po ukončení prebiehajúcej rekonštrukcie bude objekt slúžiť ako sídlo KPÚ Trnava.

V nasledujúcom bode programu nastala zmena, keď namiesto avizovanej prezentácie nálezov archeologického výskumu na Kapitulskej ulici v Trnave vystúpil Ján Hunka z Archeologického ústavu SAV, ktorý predstavil nález viedenských fenigov z 13. a 14. storočia. Tento nález uskutočnený v roku 2008 a považovaný za jeden z najvýznamnejších v oblasti Trnavy, obsahoval asi 100 kusov strieborných mincí – viedenských fenigov, ktoré boli v danej dobe veľmi

rozšíreným platidlom.

Dejín trnavského tehliarstva v období novoveku sa týkal ďalší príspevok Jána Čániho z KPÚ Trnava. Prítomných oboznámil s viacerými tehliarskymi podnikmi, ktoré v minulosti fungovali na území Trnavy, ich lokalizáciou, používanými tehliarskymi znakmi i spôsobom výroby. Toto kedysi prosperujúce priemyselné odvetvie však v 20. storočí v Trnave úplne zaniklo.

Po prestávke boli ďalšie dva príspevky venované objektom v areáli kaštieľa v Holiči. Ako prví sa Peter Grznár a Marek Zelina z KPÚ Trnava venovali bastiónovému

pamiatkový výskum objektov Tabačiarne a Koniarne v areáli holičského kaštieľa. Tieto dve, žiaľ, značne schátrané stavby sú umiestnené symetricky po stranách hlavného nádvorja kaštieľa. Slúžili, tak ako to naznačujú aj ich názvy, ustajneniu koní a produkcii tabaku. Napriek tomu sa však v určitých priestoroch koniarne podarilo objaviť, popri inak v minimálnej miere zachovaných pôvodných detailoch, fragmenty nástenných malieb vysokej kvality, odkazujúce na majstrov pracujúcich na výzdobe samotného kaštieľa.

Posledný vstup patril prezentácii výsledkov pamiatkového výskumu Kostola sv. Petra a Pavla v Cíferi-Páci v podaní Kristíny Zvedelovej a Michaely Haviarovej. Výskum prebiehajúci od septembra 2010 doložil najstaršiu románsku stavbu kostola, ktorej vznik autorky kladú približne do polovice 12. storočia. Pozoruhodným nálezom bola sekundárne umiestnená reliéfná doska so znázorneným procesiovým krížom.

Ako súčasť diskusie na záver seminára predniesol Erik Hrnčiarik z Katedry klasickej archeológie Trnavskej univerzity súhrn archeologického výskumu románskeho karnera pri Kostole sv. Mikuláša v Trnave a pokus o hypotetickú rekonštrukciu nadzemnej i podzemnej časti karnera.

✂

Bronislava Porubská
 Archív PÚ SR Bratislava

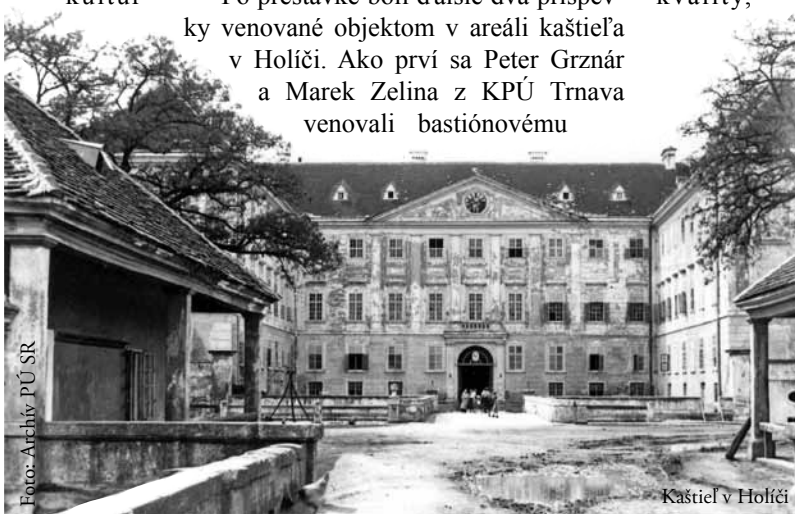

Foto: Archív PÚ SR

Kaštieľ v Holiči

opevneniu kaštieľa v Holiči. Štvorboká pevnosť s nárožnými bastiónmi obklopená vodnou priekopou bola po strate obrannej funkcie zakomponovaná do barokových úprav areálu z tereziánskeho obdobia. Po úvodnej stručnej histórii vývinu areálu zo stredovekého hradu na reprezentačné cisárske sídlo boli prezentované výsledky architektonicko-historického výskumu, slohová analýza objektu, jeho funkčné aspekty i nové nálezy. Ivan Gojdič z Katedry dejín a teórie umenia Trnavskej univerzity predstavil

Prof. akad. mal. Vladimír Úradníček – terénny pracovník reštaurovania a pamiatkového výskumu

Autorizovaný reštaurátor, pamiatkar, výskumník a pedagóg 2. 1. 1931 – 2. 8. 2010

Vladimír Úradníček, popredná osobnosť reštaurátorskej tvorby na Slovensku, bol aj napriek pokročilému veku stále aktívne činný v teréne pri výskume a realizačných reštaurátorských prácach v rámci pamiatkovej obnovy nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok. Opustil nás v auguste tohto roku, krátko pred dosiahnutím významného životného jubilea osemdesiat rokov.

pozastavená, sa zamestnal najprv v JRD Selce a neskôr v rokoch 1978 – 1982 pracoval ako odborný pracovník pre výskum pamiatkových architektur v Projektovom ústave kultúry v Banskej Bystrici.

V roku 1981 sa stal externým pedagógom na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave – Katedre reštaurovania, kde ako odborný asistent vyučuje špecializáciu reštaurovanie plošných disciplín, teda

ciu výučby pre špecializáciu reštaurovania nástennej maľby, konkrétne prehľbil dôraz na výučbu poslucháčov v rámci prázdninových praxí na určených pamiatkových objektoch vrátane výskumov. V rokoch 1994 – 1996 viedol katedru reštaurovania. Počas svojho pôsobenia na škole vychoval šesťdesiatjeden poslucháčov a tridsaťjeden diplomantov v odbornosti nástenná maľba. Ako pedagóg bol činný do roku 1998.

Až do konca života sa intenzívne venoval priamemu výkonu – reštaurátorským prácam a výskumu pamiatkových architektur.

Reštaurátorská činnosť

Do reštaurátorskej praxe vstúpil impozantne v rokoch 1956 – 1958 reštaurovaním barokových stropných malieb z biblickými námetmi (Zuzana a starci, Jozef a žena Putifárova a osem postavičiek putti, Agar v púšti, štyri alegórie cností – Divotia, Abundantia, Liberalitas a Praemium, ďalej Kleopatra s hadmi a Kadmus zabíja draka), v piatich miestnostiach 1. poschodia juhozápadného krídla hradu Červený Kameň. Diela majstra Carpofo-
ra Tencalu sú datované do rokov 1650 – 1657. Tieto maľby, realizované technikou fresco buono a fresco secco, boli naposledy reštaurované na počiatku 20. storočia. V dôsledku dlhodobého zanedbania boli silne znečistené, omietkové vrstvy boli uvoľnené a opadávajúce. Poškodené miesta boli v rámci predchádzajúcich zásahov dopĺňované prevyšujúcimi plombami a pretreté zjednocujúcim náterom. Reštaurátor vopred zhodnotil originál a klasifikoval rozsah i kvalitu predchádzajúcich zásahov. Určil prostriedok konsolidácie pôvodnej hmoty, mieru odstránenia nevhodných doplnkov a rozsah chýbajúcich častí kompozícií, ako aj spôsob doplnenia

Vladimír Úradníček v Kostole sv. Mikuláša v Szadciach

Narodil sa 2. januára 1931 v Bratislave. Po ukončení základného a stredoškolského vzdelania v roku 1950 začína štúdium na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave, a to v prípravke prof. akad. mal. Ladislava Čemického, neskôr pokračuje v monumentálnej triede prof. Ľudovíta Fullu a prof. Jána Želibského. Diplom získava v roku 1956 na oddelení reštaurovania ako jeden z prvých absolventov, žiakov tzv. Slovenskej reštaurátorskej školy prof. Karla Veselého.

Od počiatkov vstupu do praxe v roku 1956 sa intenzívne venoval najmä výskumu a reštaurovaniu nástenných malieb v sakrálnych aj profánnych architekturach mestských pamiatkových rezervácií i solitérnych objektov mimo nich. Pracoval ako reštaurátor vo voľnom povolaní. V normalizačných rokoch, keď bola reštaurátorská činnosť prostredníctvom Diela, podniku Slovenského fondu výtvarného umenia

nástennú maľbu a sgrafito. V roku 1990 habilituje, získava docentúru a v roku 1997 sa stáva riadnym profesorom na vyššie menovanej vysokej škole.

Počas celoživotnej realizačnej praxe kládol dôraz na vysoko odborný špecializovaný výskum reštaurovaných objektov v úzkom kontakte s príbuznými participujúcimi profesiami, najmä pamiatkarmi, technológmi, historikmi umenia a architektmi, ktorí sa podieľajú na komplexnej obnove pamiatok.

Už v roku 1961 sa stal členom Zväzu výtvarných umelcov Slovenska, pracoval v rôznych sekciách zväzu a komisiách Slovenského fondu výtvarných umení. Aktívne sa podieľal tiež na konštituovaní Obce reštaurátorov Slovenska a vzápätí aj na vzniku Komory reštaurátorov ako člen predsedníctva tejto stavovskej organizácie. V rámci svojho pedagogického pôsobenia predložil v roku 1990 novú koncep-

originálu, vrátane retuše malých chýbajúcich plôch v tóne príbuznom k originálu a vo väčších plochách navrhnutím zníženej intenzity farebnosti retuší.

Nasledovali výskumy a reštaurovanie celkove deviatich meštianskych domov v mestskej pamiatkovej rezervácii Banská Bystrica a ďalších dvanástich pamiatkových architektur v Kremnici, Levoči a ďalších lokalitách na území celého Slovenska. K významným realizačným prácam majstra Úradníčka patrí reštaurovanie Beniczského domu na Nám. SNP č. 16 v Banskej Bystrici. Renesančnú časť fasády (datovanú do 2. polovice 16. storočia), strop loggie a sály na 1. poschodí (po roku 1660) reštauruje v rokoch 1960 – 1961. Na čelnej fasáde meštianskeho domu na Námestí SNP 14 z obdobia okolo roku 1520

polychromie priečeli“ v Zborníku FFUK Musaica, Bratislava 1966.

V rokoch 1961 – 1962 odkrýva a reštauruje nástenné maľby piatich postáv kráľov v otvorenej arkáde pôvodne renesančného zámku v Haliči z roku 1612, neskôr v roku 1762 barokovo prestavaného. Maľby pod prekryvujúcimi vápennými vrstvami boli poznačené rozsiahlymi presekami kladivom a v niektorých miestach elektrické vedenie devastujúco zasahovalo do maľovaných plôch. Popri obvyklom reštaurátorsko-konzervátorskom ošetrovaní boli v absentujúcich plochách maľby doplnené lokálnou retušou, vo väčších plochách prezentované s náznakom celkového rozvrhu jednotlivých opakujúcich sa malieb. Aj tu spolupracoval so svojim súputníkom A. Leixnerom.

Interdisciplinárne chápanie reštaurátorskej profesie prezentuje V. Úradníček i pri reštaurovaní románskej rotundy v Križovanoch nad Dudňami datovanej do polovice 12. až prvej polovice 13. storočia, ktorá bola prestavaná v období ranej gotiky, v renesancii a barokové úpravy. Objekt je dnes súčasťou

Nástenná maľba sv. Juraj s drakom v Kostole sv. Martina v Čeríne, Foto: Archív PÚ SR

obnovuje maľovanú neskorogotickú výzdobu a kamenné články. Z metodického hľadiska bolo nutné vykonať plošný odkryv malieb a na základe záverov reštaurátora zaujať konečné stanovisko k spôsobu obnovy malieb. Pôvodná, len mierne poškodená vrstva omietok s maľbami sa zachovala na 1. poschodí. Na prízemí sa zachovali časti, podľa ktorých bolo možné rekonštrukčné doplnenie kompozícií. Táto metóda sa uplatnila i na kamenných článkoch. Reštaurátor doplnil chýbajúce časti maľovaných rámovaní okien, profiláciu kamenných ostiení (pre odlišenie od originálu bola rekonštrukcia vykonaná len v základných proporciách, bez konečného tvarovania detailu). Pri týchto prácach spolupracuje so skúseným odborníkom PhDr. Jiřím Kostkom. Spolu potom svoje komplexné reštaurátorské a umelecko-historické poznatky o pamiatke publikujú v príspevku „K poznaniu stredovekej

Kostola Povýšenia sv. Kríža z 20. storočia. Výskum a prvá etapa reštaurovania prebiehali v roku 1967, reštaurovanie rotundy v rokoch 1971 – 1974. Výskum precizoval poznatky o postupnom vývoji a zmenách architektonického a výtvarného výrazu pamiatky, z ktorých sa potom vyvinula predstava o jej obnove. Reštaurátorská obnova smerovala k oživeniu pôvodného vzhľadu s priznaním ranogotických úprav (zaklenutie lode, prestavba dvoch okenných otvorov v lodi). Dve stavebné etapy boli rozlíšené a zároveň spôsobom prezentácie oboch slohových období vytvorili vyvážený celok. Exteriér kostola reštaurátor scelil vápenným náterom, zodpovedajúcim vzhľadu fasády po ranogotickej prestavbe.

Reštaurátorsky najnáročnejšími boli jeho dlhodobé komplexné výskumné a realizačné práce na gotických nástenných maľbách v interiéroch stredovekých dedinských kostolíkov obcí Čerín, Poniky,

Zolná a ďalších sakrálnych pamiatkach na Slovensku, ktoré vykonal v 70. rokoch 20. storočia. Reštaurovanie nástenných malieb v interiéri rímskokatolíckeho Kostola sv. Martina v Čeríne (okolo 1310) ostalo dodnes neuzavreté. Kostol nesie na stenách interiéru nástenné maľby z viacerých etáp vývoja objektu, a to od polovice 14. až po začiatok 16. storočia. V roku 1969 prebehla prvá etapa výskumu a reštaurovania malieb. Práce boli viackrát prerušené a reštaurátor na nich pokračoval v rokoch 1970 – 1991 s viacerými prestávkami. Treba povedať, že sa tu stretol s necitlivými zásahmi z 30. rokov 20. storočia, ktoré realizoval akad. mal. Peter Július Kern. Ten pri odkrývaní originálu na strope svätyne, obrazu s výjavom sv. Juraja a v ďalších častiach interiéru použitím kladiva a špachtlí zanechal nezmazateľné negatívne stopy. Navyše Kernov zásah a interpretácia malieb bol zavádzajúci najmä v spôsobe farebného scelenia poškodených miest, v ktorom tento maliar použil farebnosť svojej palety a nedržel sa ani rozdielnosti nasadeného tónu. V ploche zmazal dobové farebné charakteristiky postupného vývoja malieb. Úradníček zhodnocuje maľby ako celok, stanovuje zásadu ich obnovy až po poslednú slohotvornú neskorogotickú fázu jeho vývoja v ich pôvodnom výraze, s rozlíšením individuálnych daností malieb. Zhodne s touto zásadou sa riešili aj časti tvaroslovného aparátu architektúry, ako aj usporiadanie interiéru. V duchu neskorogotickej vývojovej fázy kostola reštaurátor zrealizoval v lodi nástenné maľby s výjavom sv. Ladislava, Imago Pietatis, sv. Dorota, sv. Helena, sv. Katarína a sv. Juraj v boji s drakom a na novoodkrytých maľbách Madony Ochrankyne a Michala Archanjela a v štyroch poliach klenby svätyne. V neukončenom stave ostali maľby na stenách svätyne a na víťaznom oblúku, kde sa nachádzajú v dvoch vrstvách. Práce sa prerušili v roku 1991 a dodnes neboli obnovené.

V rámci komplexnej pamiatkovej obnovy hradu Trenčín sa V. Úradníček podieľal na obnove nástenných malieb v špaletе okna Barborinho paláca. Maľby boli náhodne odokryté na dvoch zamurovaných gotických osteniach v miestnosti prislúchajúcej k staršiemu objektu paláca. Po vybratí zámurovky sa pod prekryvujúcimi vápennými nátermi našli zvyšky gotických malieb vykazujúce väčšie i menšie úbytky. Reštaurátor identifikoval, že boli súčasťou staršieho objektu a zanikli pri výstavbe Barborinho paláca v roku 1430. Časovo ich zaradil do polovice 14. storočia. Reštaurovanie, ktoré začalo v roku 1967, bolo prerušené a ukončené až v roku 1972 za spolupráce akad. mal. V.

Plekanca. Neskôr v dôsledku nepriazne klimatických podmienok a nevhodnej stavebno-architektonickej úpravy ich V. Úradníček v roku 1995 opravoval a fixoval. V rámci týchto prác boli vyhotovené aj kamenné križe ostiení okien. V roku 1972 majster reštauruje i špalety dvoch okien s gotickými maľbami v Žigmundovom paláci na hrade, vrátane kamenných článkov (spolupráca akad. soch. J. Gazdik a akad. mal. V. Plekanec).

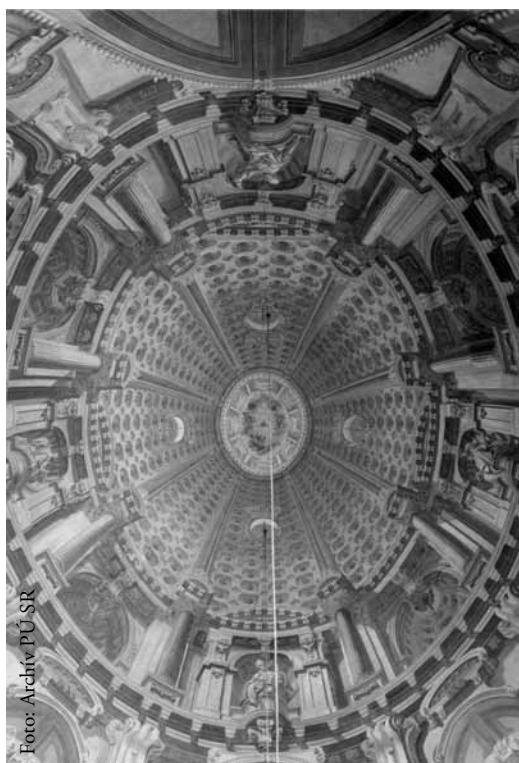
Významnú kapitolu v tvorbe majstra predstavuje reštaurovanie iluzívnej maľby na klenbe lode a v chóre barokového kostola trinitárov v Bratislave, diela Antonia Galli Bibieny z roku 1736 – 1740, ktoré spolu s kolektívom reštauroval v rokoch 1972 – 1975. Reštaurátorský výskum zistil premaľbu na bielej hrubej podkladovej vrstve, pod ktorou sa nachádzala pôvodná freska. Podľa nápisu v kartuši nad chórom premaľba pochádzala z roku 1903. Po odstránení premalieb a konzervácii pôvodného barokového konceptu boli maľby A. G. Bibieny doplnené v drobných poškodeniach lokálnou retušou, veľké plochy v architektonických pravidelne sa opakujúcich geometrických plochách boli doplnené rekonštrukciou výmaľby, čím sa maľbám navrátila pôvodná priestorová celistvosť i koloristické výtvarné pôsobenie. V poslednej tretine prác spolupracovali V. Úradníčkom akad. mal. V. Plekanec, akad. mal. B. Ševčík a akad. mal. D. Turanský.

Viac ako 13 rokov práce venoval prof. Úradníček výskumu a reštaurovaniu malieb, ktoré vznikli vo viacerých stredovekých etapách v Kostole sv. Františka Serafínskeho, postaveného po roku 1311 v Ponikách. Nástenné maľby vznikali postupne od polovice 14. storočia, ďalšie dve etapy sú z roku 1415 a 1478. Nachádzajú sa v svätyni, lodi, sakristii a kaplnke. Objekt bol zbárokizovaný v roku 1752. Úradníčkov výskum a návrh na reštaurovanie prebiehal v rokoch 1972 – 1975. Reštaurovanie fasád a interiéru realizuje v rokoch 1977 – 1990 čiastočne aj s poslucháčmi katedry reštaurovania VŠVU Bratislava v rámci zadania ročníkových a diplomových prác. Umeleckohistorické zhodnotenie malieb vykonala K. Biathová, pracovníčka Umenovedného ústavu SAV a umeleckohistorické stanovisko k návrhu na reštaurovanie podal v roku 1974 P. Fidler.

V roku 1988 sa V. Úradníček podieľal v kolektíve akad. mal. V. Plekanca na reštaurovaní secesných nástenných malieb fasád vily Gepfert v Trenčianskych Tepličiach, v rokoch 1989 – 1991 reštauruje gotické maľby a časti interiéru podľa nálezov

predchádzajúceho výskumu v reformovanom kostole v Šamoríne. V rokoch 1991 – 1994 vykonáva reštaurátorský výskum renesančnej zvonice so sgrafitovou výzdobou z roku 1629 v Strážkach. Práce však ukončuje len na atike, potom boli prerušené. V roku 1992 reštauruje stropné maľby Kostola Nanebovzatia Panny Márie od Maxa Schurmanna z roku 1929 v Šamoríne a následne v roku 1993 realizuje prvú časť fixácie malieb a omietok v Kostole sv. Kozmu a Damiána v Kšínnej. V roku 1995 spolupracuje s kolektívom V. Plekanca na III. etape reštaurovania barokových nástenných malieb v Kaplnke Panny Márie v bývalom jezuitskom kostole v Skalici.

Na začiatku druhého tisícročia reštau-

Iluzívna maľba na klenbe Kostola trinitárov v Bratislave

ruje po predchádzajúcom výskume nástenné maľby v ev. a. v. kostole Ľuboreči (1. polovica 14. storočia), ktorým venoval svoju pozornosť už v rokoch 1973 – 1975. V štyroch štítových poliach sa tu nachádzajú maľby s námetmi Zvestovania, Kľánia troch kráľov, Olivovej hory a Korunovania Panny Márie a pás s postavami 12 apoštolov. Maľby boli nesystematicky odokryté reštaurátorom Štefanom Grohom, ktorý ich reštauroval v roku 1901. Spôsob a smer odkrývania tohto reštaurátora bol razantný a sledovateľný vo forme chýbajúcich pásov farebnej vrstvy malieb. Pôvodne gotické maľby z rokov okolo 1390 – 1400 boli dopĺňané a prekryté vrstvou nových omietok a náterov, ktoré skomplikovali V. Úradníčkovi následnosť reštaurátorských postupov a značne rozší-

rili rozsah uvažovanej obnovy.

Vladimír Úradníček riešil reštaurátorské úlohy dôsledne na základe exaktných výsledkov odborného výskumu a za konzultácie a spolupráce pamiatkových orgánov. Jeho reštaurátorská prax odráža znalosť súdobých materiálov, techník, technológií a metodických princípov reštaurovania. Majstrove skúsenosti v oblasti výskumu nástenných malieb sa uplatnili azda najkomplexnejšie v Kostole sv. Mikuláša v Sazdiciach, kde realizuje jeden zo svojich posledných podrobných výskumov nástenných malieb talianskej orientácie z obdobia rokov 1360 – 1400, ktorých autorstvo sa pripisuje maliarovi Niccolovi di Tommaso.

Popri monumentálnych dielach reštauruje 47 komorných závesných obrazov, olejov na plátne – portrétov z majetku Múzea Červený Kameň, súbor olejomalieb na drevenej podložke zo zámku Zvolen, drevené gotické plastiky a reliéfy z r. kat. kostola v Krupine, portréty zo zbierok Múzea Trenčín a ďalšie.

Pre dielo prof. V. Úradníčka, žiaľ neuzavreté (niektoré práce ostali neukončené), je signifikantná dlhodobá, niekedy až vleklá odborná príprava a metodika realizácie volená v kontexte s požiadavkami pamiatkovej ochrany. Majster neutíchal v svojej aktivite takmer do konca svojej životnej púte. Naposledy aktívne spolupracoval pri objavení a zhodnotení ranostredovekých fresiek s námetom Poslednej večere a kľáčiaceho mnícha z Kostola a kláštora sv. Hyppolita pod vrchom Zobor v lokalite Nitra-Horné Krškany a ako spolupracovník pri objasňovaní a reštaurátorskom výskume ostatkov polychrómie na fasádach Kostola klarisiek v Bratislave (2009). Komplexný katalóg reštaurátorského diela, spracovaný za pomoci samotného reštaurátora, je uložený v archíve PÚ SR Bratislava.

Prof. Vladimír Úradníček, ako jeden z prvých žiakov prof. Veselého na VŠVU v Bratislave – odbor reštaurovania, patril k priekopníckej generácii, ktorá sa zasaďovala o rozvoj tejto profesie ako samostatnej výtvarnej disciplíny. Má významný podiel pri záchrane nášho kultúrneho dedičstva a jeho zachovaní pre budúce generácie. Jeho hlas pri riešení problematiky je nezanedbateľný a zhodnotenie jeho prínosu pre slovenskú reštaurátorskú tvorbu vykonávanú v kontexte pamiatkovej ochrany od polovice 20. storočia ešte len očakávame.

✉

Magdaléna Brázdilová
Bratislava

Jubilantka Viera Plávková

Vitalita a elán, ktorých má naša jubilantka PhDr. Viera Plávková na rozdávanie, sa spájajú skôr s mladšími ročníkmi, ako je ten jej. S našou Vierkou je to skôr naopak, rokmi akoby mladla a naberala sil a energie do ďalšej práce. Okružle narodeniny, ktoré oslávila v tomto roku, nabádajú však aj na bilancovanie a hodnotenie doterajšej životnej dráhy. Narodila sa 3. 12. 1950 v Leviciach a svoj patriotizmus dáva hrdο najavo. V roku 1974 skončila štúdium etnografie na Filozofickej fakulte UK v Bratislave, ktorú v roku 1988 zavŕšila rigoróznou skúškou. Svoju profesionálnu dráhu začala ako múzejníčka v roku 1974 v rodnom meste v Tekovskom múzeu v Leviciach. Pracovala tu takmer desať rokov, pričom sa venovala ľudovej architektúre v oblasti Hontu a Tekova, skúmala rodin-

né zvykoslovie v Tekove, zúčastnila sa výskumu a zberu predmetov ľudovej tradície v Mochovciach v čase asanácie obce a aj jej zásluhou bola vybudovaná expozícia vodného mlyna v Bohunicach pri Pukan-ci. Dráhu profesionálnej terénnej etnografky sa rozhodla ukončiť v roku 1983 počas materskej dovolenky a presťahovaní sa do Bratislavy. V tom istom roku prijala ponuku pracovať v Štátnom ústave pamiatkovej starostlivosti. Už v októbri 1985 bola poverená vedením Odboru vedecko-technických informácií, ktorému sa prikladala rozhodujúca úloha pri zavádzaní moderných informačných technológií v pamiatkovej starostlivosti. V. Plávková nesklamala nádeje, ktoré sa do nej vkladali a napriek klasickému vzdelaniu sa stala priekopníčkou v zavádzaní automatizácie pri spracovávaní archívnej dokumentácie. Snaha neustále ísť dopredu, nebáť sa prekonať prekážky, spojená s neúnavnou energiou, prirodzene viedla k vytvoreniu špecializovaného verejného archívu pre oblasť ochrany pamiatkového fondu, na čele ktorého stojí do súčasnosti. Z obyčajného oddelenia

dokumentácie skrytého v tmavých depozitoch Pamiatkového ústavu vybudovala archív špičkovej úrovne po technickej aj personálnej stránke. Dokázala dať priestor nielen novým informačným technológiám, ktorým neustále razí cestu aj v čase digitalizácie a internetu, ale aj ľuďom, ktorí pod jej vedením vyrástli na kvalifikovaných pracovníkov. Stojí za všetkým, čo môže archív propagovať a posunúť dopredu. Ako hlavná redaktorka archívneho *Informátora* pretvorila cyklostylovaný ručne viazaný „plátok“ na plnohodnotný časopis presahujúci dvere archívu. Ciele, ktoré si rada stanovuje, úspešne plní a nepozná slovíčko „nedá sa“ alebo „to má čas“. Výdatnú časť svojej energie venovala aj rodine, ktorá sa jej odvdáčuje harmóniou a láskou.

Milá Vierka, prijmi od nás slová gratulácie vyjadrené jednoducho a úprimne – nech Ťa Tvoj elán neopúšťa a nech Tvoja životná energia neubúda, aby si mala stále dosť síl tešiť sa z radostí a zdolávať starosti života.

Kolektív Archívu PÚ SR Bratislava

Ľuboslav Škoviera šesťdesiatročný

Okružle životné jubileum oslávil v tomto roku aj náš dlhoročný kolega Ľuboslav Škoviera, ktorý na Pamiatkovom úrade SR pôsobí vo funkcii vedúceho Odboru štátneho informačného systému, kde garantuje a zabezpečuje evidenciu národných kultúrnych pamiatok. Ľ. Škoviera sa narodil 19. 9. 1950 v Poprade. Vysokoškolské vzdelanie získal na Matematicko-fyzikálnej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, kde absolvoval postgraduálne štúdium

Computer Science s rigoróznou skúškou. Základné praktické zručnosti s informačno-komunikačnými technológiami nadobudol v Ústave aplikovanej kybernetiky. Neskôr pracoval ako vedúci systémový programátor vo výrobnom podniku. Skúsenosti s informačno-komunikačnými technológiami prepoil s evidenciou kultúrnych pamiatok v Pamiatkovom ústave, kde nastúpil v roku 1986. Je spoluautorom druhej generácie softvérovej aplikácie Automatizovaný informačný systém pamiatkovej starostlivosti a spoluautorom Metodiky založenia Ústredného zoznamu kultúrnych pamiatok. Podieľal sa na vypracovaní projektu prvej webovej stránky Pamiatkového ústavu www.pamiatky.sk, ktorú sám naprogramoval. Absolvoval výskumné a pracovné po-

byty v Benátkach, Paríži, Nantes, Poitiers a Namure. V súčasnosti spolupracuje na medzinárodných projektoch HEREIN a CARARE. Je členom komisií KIRK a OSSD pri Ministerstve kultúry SR. V súkromí sa okrem vnúcat a záhrady aktívne venuje šachovým ligovým súťažiam, ktoré spoluorganizuje v rámci mestskej časti Bratislava-Dúbravka.

Milý Ľuboš, k Tvojmu krásnemu životnému jubileu Ťa želim pevné zdravie, lásku Tvojich najbližších, podporu priateľov a kolegov, a večnosť Tvojmu mladistvému šarmu, s ktorým zvládaš všetky životné situácie.

Viera Plávková
Archív PÚ SR

Stretnutie pri príležitosti životného jubilea troch pedagógov

Pri príležitosti životného jubilea 80. narodenín pedagógov Ľubomíry Fašangovej, Mikuláša Baša a Karola Kahouna sa dňa 5. novembra 2010 v popoludňajších hodinách uskutočnilo stretnutie na pôde Spolku architektov Slovenska v Bratislave v sále Dušana Jurkoviča. Stretnutie usporiadali inštitúcie Spolok architektov Slovenska, Katedra dejín a teórie umenia FF TU, Ústav dejín a teórie architektúry a obnovy pamiatok FA STU a Katedra dejín výtvarného umenia FF UK.

Úvodným slovom otvoril stretnutie vedúci Katedry dejín a teórie umenia FF TU

Ivan Gojdič, nasledoval príhovor prezidenta Spolku architektov Slovenska Jána Bahnu a dekanu Fakulty architektúry STU Ľubice Vítkovej. Program stretnutia doplnili úsmevné prezentácie fotografií z čias pedagogického pôsobenia našich jubilantov, doplnené o vtipné komentáre Nadeždy Hraškovskej a Kristíny Zvedelovej.

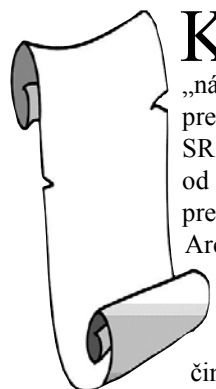
Záverečné blahoželanie a poďakovanie vyslovila dekanka FF TU Marta Dobrotková. Po oficiálnej časti stretnutia bol pripravený bufet, pri ktorom sme si zaspomínali na krásne časy strávené na fakultách s obdivuhodnými osobnosťami, ktoré

nám, ako ich bývalým študentom, priniesli do života veľa poznania a nových pohľadov na svet umenia a architektúry.

Za všetkých absolventov Katedry dejín a teórie umenia Trnavskej univerzity by som týmto chcela ešte raz vyjadriť úprimné blahoželanie a popriať veľa síl a zdravia do ďalších rokov, aby sme sa mohli stretávať pri podobných príležitostiach aj naďalej.

Dagmara Baroková
Odbor pamiatkových území
PÚ SR Bratislava

Úspechy a prehry Archívu Pamiatkového úradu SR v rokoch 2008 – 2010

Kapitolu O nás sme sa tentoraz rozhodli zamerať na „nás“ a ponúkame čitateľom prehľad činnosti Archívu PÚ SR za posledné tri roky, teda od roku 2007, keď sme sa prezentovali Sprievodcom po Archíve Pamiatkového úradu Slovenskej republiky (Bratislava, 2007). Hlavnú pozornosť sústredíme na činnosti vyplývajúce priamo z poslania archívu, ktorým je všestranná starostlivosť o archívne dokumenty – ich zhromažďovanie, preberanie od pôvodcov, evidovanie, bezpečné uschovanie a ochrana, odborné spracovanie a sprístupňovanie, umožňovanie prístupu k archívnym dokumentom, ich využívanie na vedecké a iné účely. Odborným činnostiam pri identifikácii, systemizácii a inventarizácii archívnych dokumentov sa venujú takmer všetci pracovníci archívu. Archívne fondy a zbierky v našom archíve prirodzene odrážajú dejiny ochrany pamiatok od druhej polovice 19. storočia do súčasnosti, preto aj popis jednotlivých úloh je radený chronologicky.

PhDr. Henrieta Žažová, PhD. je expertka na dejiny pamiatkovej starostlivosti do roku 1918. Postupne spracováva Zbierku mikrofilmov spisovej agendy Uhorskej pamiatkovej komisie z rokov 1872 – 1919 (Műemlékek Országos Bizottsága) získanú z nášho partnerského Úradu pre ochranu kultúrneho dedičstva v Budapešti. Záznamy do roku 1903 spracovávala naša bývalá pracovníčka PhDr. Katarína Pachanská-Šipošová v roku 1994. H. Žažová preložila z maďarčiny a spracovávala registry k spisom z rokov 1904 – 1916 (48 zväzkov). Editáciu záznamov a tvorbu registrov vykonáva v programe JANUS. Svoju pozornosť sústreďuje aj na archívny a bibliografický výskum k dejinám Uhorskej pamiatkovej komisie vo vedeckých inštitúciách v Budapešti. Poznatky získané pri spracovávaní zbierky a pri svojich výskumoch využíva aj pri príprave rešeršii a odborných štúdií o ochrane pamiatok v druhej polovici 19. storočia. Naposledy spracovávala štúdiu o ochrane hradov, zámkov a mestských opevnení v rokoch 1872 – 1915, ktorá čaká na publikovanie.

Na dejiny pamiatkovej starostlivosti v prvej polovici 20. storočia sa sústreďuje

Mgr. Martina Orosová. Fondy orgánov ochrany pamiatok v rokoch 1919 – 1951 sú spracované a sprístupnené formou inventárov, ktorých autormi sú naši bývalí pracovníci PhDr. Karol Hodas a PhDr. Peter Hysko. Kompletizácia údajov o ochrane pamiatok v tejto historickej etape, ktorá je aj súčasťou plánu hlavných úloh PÚ SR, sa preto sústreďuje na výskum prameňov v iných, hlavne pražských archívoch (Národný archív, Archiv Památníku národního písemnictví, Archiv Národního muzea). Na úspešný výskum z roku 2007 o výstave Staré umění na Slovensku nadviazali výskumy vo fonde Ministerstva školstva a národnej osvety, ktoré sa sústreďovali na organizáciu ochrany pamiatok v medzivojnovom období, a výskumy osobných fondov Jana Hofmana, Václava Chaloupeckého, Václava Mencla a Dobroslavy Menclovej. Pri príležitosti 90. výročia vzniku inštitucionálnej ochrany pamiatok na Slovensku pripravili pracovníci archívu (M. Orosová, B. Porubská, L. Svěchota, H. Žažová) za pomoci ďalších kolegov – pamiatkarov (L. Ulašínová-Bystrianska, M. Dudáš, R. Glaser-Opitzová), ako aj externých bádateľov (M. Brázdilová, T. Otter Volková, M. Palárik, V. Stockmann) špeciálne číslo časopisu Pamiatky a múzeá č. 4/2009 – Ochrana pamiatok na Slovensku v rokoch 1919 – 1939. Práce na príprave časopisu zahŕňali nielen samotnú tvorbu textov, ale aj priebežné skenovanie plánov, fotografií a spisov použitých v obrazovej prílohe. Digitalizáciu sme postupne rozšírili na všetky obrazové dokumenty z rokov 1919 – 1950, ktorú sa nám podarilo realizovať jednak na našich skenovacích zariadeniach (L. Višváderová, P. Fratrič, B. Porubská), jednak s pomocou externého dodávateľa (firma K-Soft). Ďalšími výstupmi zameranými na dokumenty medzivojnového obdobia sú štúdie a prednášky našich pracovníkov, ktorými sa každoročne prezentujú na rôznych fórach.

Prvým samostatným slovenským pamiatkovým orgánom, ktorý vznikol po druhej svetovej vojne, bol Slovenský pamiatkový ústav 1951 – 1958. Jeho fond doteraz nebol sprístupnený, preto sme naň v uplynulých rokoch sústreďovali pozornosť a jeho inventarizáciu sme zaradili aj do plánu hlavných úloh. V roku 2007 M. Orosová spracovávala prvú časť inventáru Všeobecno-organizačné záznamy, ako aj

úvod o dejinách pôvodcu. Ďalšiu časť fondu, odbornometodické záznamy o jednotlivých kultúrnych pamiatkach, spracovávala Mgr. Lukáš Svěchota. Záznamy edituje v programe JANUS, pričom zároveň vytvára vecný, miestny, menný a číselný register. Vzhľadom na skutočnosť, že spisy patriace do tohto fondu sa našli aj v iných nespracovaných fondoch, práce na sprístupnení fondu sa predĺžili a kompletný inventár bude ukončený až v budúcom roku. Celkový rozsah fondu sa ustáli približne na 100 archívnych škatuliach, čo je asi 12,5 bm. V roku 2011 si pripomenieme 60 rokov od založenia prvého pamiatkového ústavu, náš inventár bude teda vhodným príspevkom k tomuto jubileu. Dejiny pôvodcu fondu je ešte potrebné doplniť o informácie nachádzajúce sa vo fondoch Slovenského národného archívu. Tento výskum tiež plánujeme na prvú štvrtinu roku 2011. Spolu s digitalizáciou obrazových dokumentov z tohto obdobia, hlavne fotografií a plánov, tak budeme mať pripravené komplexné podklady pre spracovanie dejín ochrany pamiatok na Slovensku v 50. rokoch 20. storočia.

Ďalším pamiatkovým orgánom, ktorého fond bol doteraz neprístupný, je Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody 1958 – 1981. Časť fondu bola už v minulosti čiastočne usporiadaná a evidovaná pomocou dočasných inventárov. Veľkú časť fondu však tvorila bývalá registratúra z rokov 1972 – 1981 uložená chronologicko-numericky, bez akejkoľvek pomôcky. Túto časť záznamov sme museli premanipulovať podľa vecných skupín charakteristických pre činnosť tohto ústavu. Po prvotnom roztriedení a čiastočnom usporiadaní, ktoré vykonala Katarína Horková, je tak fond pripravený na definitívne usporiadanie a inventarizáciu. Ide o jeden z najrozsiahlejších fondov v našom archíve a práce na jeho sprístupnení budú hlavnou úlohou L. Svěchotu v budúcich rokoch.

Nosnou časťou nášho archívu sú zbierky, do ktorých stále pribúdajú dokumenty získané mimo vyradovacieho konania a vzniknuté do roku 2002. Do Zbierky tematických výskumov pribudli dokumentácie pamiatkových výskumov zo 70. a 80. rokov 20. storočia, ktorých elaboráty nám darovala autorka Mgr. Valéria Horáková. Zbierka plánov a projektov bola obohatená o architektonické štúdie, projekty rekonštrukcií a zamerania pamiatkových objektov, ktoré v tom istom období vykonával Projektový ústav kultúry. Práce na systemizácii a inventarizácii týchto dokumentov vykonávajú PhDr. Viera Plávková a Anna Žilinčíková. Po ukončení týchto prác budeme môcť prísť k vytvoreniu výberového inventáru zameraného špeciálne na tvorbu Projektového ústavu kultúry v rokoch 1975 – 1996.

Časovo náročná je aj práca pri katalógovaní Zbierky negatívov, ktorá ie

7 322 kusov. Oveľa väčšie prírastky však zaznamenáva digitálna fotodokumentácia, ktorá sa priebežne ukladá na tematicky tvorených CD nosičoch, ktoré sa ďalej zálohujú na externých diskoch a na dátovom úložisku v serverovni. Hlavným tvorcom digitálnej fotodokumentácie je P. Fratrič, ktorý do konca tohto roka vytvoril 99 tematických CD nosičov. Digitálne fotografie zasielajú do archívu aj pracovníci krajských pamiatkových úradov a centra. Zbierka digitálnych fotografií v súčasnosti obsahuje 280 CD nosičov, na ktorých je v 11 543 zložkách celkovo 84 451 súborov, teda digitálnych fotografií, s celkovým objemom 85,1 GB.

Digitalizácia archívneho kultúrneho dedičstva je téma, ktorá nás nepretržite zamestnáva od roku 2006. Nepodarilo sa nám však presadiť nijaký projekt zameraný špeciálne na systematickú digitalizáciu našich archívnych dokumentov. Problém

kumentov, ktorých pôvodcom je PÚ SR. Zbierka v súčasnosti obsahuje 503 CD a DVD nosičov s celkovým objemom 2,8 TB. Dokumenty získané z iných archívov a inštitúcií, resp. elektronické záznamy, ktorých pôvodcom nie je PÚ SR, sú uložené v ďalšej zbierke, ktorá má 218 CD a DVD nosičov. Starostlivosť o tieto zbierky, ktoré sú evidované v databázach v programe excel, je úlohou V. Plávkovej a L. Višváderovej. Snaha o vytvorenie presného obrazu o stave archívnych fondov a zbierok nás už v uplynulých rokoch viedla k realizácii dôkladnej fyzickej revízie jednotlivých archívnych jednotiek. Po revízii Zbierky tematických výskumov, Zbierky reštaurátorských dokumentácií, Zbierky projektov a plánov a Zbierky schematických zameraní uskutočnila V. Plávková v roku 2008 náročnú revíziu Zbierky veľkých diapozitívov, ktorá obsahuje 13 273 jednotiek. Revízia sa uskutočnila v rámci

sprístupnená formou lokálneho katalógu pozitívov, ktorý v súčasnosti obsahuje 228 358 kariet s fotografiami. Hlavnú zodpovednosť za tieto práce, pri ktorých vypomáhajú aj externé sily, majú A. Žilinčíková a K. Horková, ktoré v posledných troch rokoch sprístupnili 15 416 fotografií. Fotografie sú výsledkom hlavnej úlohy PÚ SR revízie Ústredného zoznamu pamiatkového fondu, pri ktorej sa vykonáva digitálna aj klasická fotodokumentácia. Klasické fotografické postupy sa v súčasnosti používajú najmä pri dokumentovaní huteľných kultúrnych pamiatok a vykonávajú ich naši fotografi Juraj Müller a Peter Fratrič. Nové prírastky do katalógu fotografií predstavovali aj fotografie vyhotovené v našom fotolaboratóriu zo sklenených negatívov z medzivojnového obdobia, ktoré doteraz neboli sprístupnené. Fotolaboratórne práce veľmi kvalitne previedol J. Müller. Konečný počet negatívov z rokov 1919 – 1939 predstavuje

preto riešime svojpomocne, resp. prostredníctvom iných projektov, ktorých cieľom nie je samotná digitalizácia. Do konca roka 2010 sa nám podarilo zdigitalizovať 6 774 projektov a plánov, 8 111 schematických zameraní, 4 443 skíc Václava Mencla, 12 992 diapozitívov, 11 866 fotografií, 2 200 negatívov, 303 tematických výskumov, 198 pohľadníc a 3 170 spisov. Celkový počet digitálnych objektov v dátovom úložisku sa blíži k množstvu takmer 50 000. Naším najbližším cieľom je sprístupniť toto množstvo naskenovaných dokumentov verejnosti prostredníctvom internetu, čo z hľadiska technickej náročnosti nie je ľahká úloha. Stále očakávame, že toto provízorne digitalizovanie prelomí naša účasť v Operačnom programe Informatizácia spoločnosti OPIS 2, ktorý by sa mal ukončiť v roku 2013.

Digitálne objekty, ktoré sú výsledkom digitalizácie našich archívnych dokumentov, sú uložené v Zbierke archívnych do-

projektu digitalizácie tejto zbierky, ktorá bola ukončená v nasledujúcom roku a realizovala ju firma K-Soft.

Dôležitou súčasťou práce archívu je predarchívna starostlivosť pri správe registratúry PÚ SR a krajských pamiatkových úradov, príprava vyradovacích konaní a preberanie archívnych dokumentov vzniknutých činnosťou PÚ SR a krajských pamiatkových úradov. V rámci predarchívnej starostlivosti M. Orosová a V. Plávková vykonali kontrolu správy registratúry vo všetkých krajských pamiatkových úradoch, na ôsmich pracoviskách, v centre v Bratislave a v reštaurátorskom ateliéri v Levoči. Súčasťou plánu hlavných úloh bola aj príprava vyradovacích konaní spisov vzniknutých do konca marca 2002, teda do vzniku úradu, a to vo všetkých registratúrnych strediskách. Úlohu sa podarilo úspešne zavŕšiť a na rozhodnutie Ministerstva vnútra SR čakajú posledné vyradovacie návrhy. Dokumenty s trvalou

dokumentárnou hodnotou označené za archívne dokumenty sme prebrali do depozitov v Bratislave a časť z nich sme už aj čiastočne usporiadali a uložili do 183 archívnych škatúl. Ako orientačné pomôcky zatiaľ slúžia veľmi dobre vypracované odovzdávacie zoznamy z jednotlivých registratúr. Túto úlohu sa podarilo splniť vďaka aktívnej spolupráci so správkami registratúr na jednotlivých úradoch, čím sa im chceme zároveň poďakovať za dobre odvedenú prácu. Posledný rezervný depozit sme zaplnili 22,8 bm materiálu a naša rezerva sa rapídne znižuje, takže po ďalšom kole vyradovacích konaní už nebudeme mať kam ukladať archívne dokumenty vzniknuté po roku 2002. Vybudovanie nového depozitu je preto naliehavou otázkou najbližších rokov.

V našom archíve je už samozrejmosťou tvorba elektronických archívnych pomôcok, no stále ostávajú fondy a zbierky sprístupnené len klasickými papierovými pomôckami. V roku 2009 sme z pôvodnej prírastkovej knihy vytvorili databázu Zbierky pohľadníc v programe excel. Podobne bola vytvorená aj databáza Zbierky veľkých diapozitívov. V elektronickej forme sa nachádza aj časť Zbierky negatívov (negatívy do roku 1949). Elektronické spracovanie archívnych pomôcok je nevyhnutnosťou pri ich sprístupnení na internete, aj pri tvorbe metadát pre digitálne objekty, preto sa naň musíme výrazne sústrediť aj v budúcnosti.

Archív umožňuje prístup k archívnym dokumentom formou štúdia v bádateľni, vyhotovovaním rešerší, odpisov, výpisov, potvrdení a kópií. Od roku 2006 máme na stránke www.pamiatky.sk zverejnené všetky archívne pomôcky, ktoré sa nachádzajú v akejkolvek elektronickej forme (súbory word, excel, pdf, hypertext) a záujemcovia si môžu objednávať dokumenty na štúdium prostredníctvom e-mailovej žiadanky. Žiaľ, stále nejde o on-line databázové vyhľadávanie v rámci všetkých fondov a zbierok. Dúfame, že táto najmodernejšia forma sprístupnenia archívnych informácií sa stane v dohľadnej budúcnosti skutočnosťou. S tým súvisí aj internetová prezentácia zdigitalizovaných archívnych dokumentov, ktoré sú zatiaľ prístupné len na internej sieti v archíve. Bádatelia však majú možnosť získať aj digitálnu kópiu archívnych dokumentov, prípadne si ju môžu objednať. Počet nových bádateľských listov sa pohybuje okolo 300 ročne, kniha návštev zaznamenáva cca 1 100 bádateľských návštev. Poskytovanie archívnych služieb je na pleciah A. Žilínčikovej, L. Višvádrovej a K. Horkovej. Ostatní

odborní pracovníci poskytujú bádateľom konzultácie podľa témy štúdia, resp. oponujú študentské diplomové práce.

Súčasťou nášho odboru je tiež knižnica PÚ SR, ktorá prezenčne poskytuje služby aj verejnosti. Odborné knižničné činnosti zabezpečuje Mgr. Halina Mojžišová, ktorá je autorkou štyroch dielov Bibliografie pamiatkovej starostlivosti od roku 1986 do 2005. V roku 2010 sme vstúpili do celoslovenského knižničného systému Virtua. Editácia a harvesting knižničných údajov je úlohou našej novej kolegyne PhDr. Juliany Reichardtovej. Rok 2010 bol zároveň rokom revízie knižničných fondov, ktorú vykonala komisia v zložení H. Mojžišová, J. Reichardtová, Mgr. B. Cebeacauer a V. Plávková. Komisia skontrolovala 31 000 evidovaných kníh a periodík. Súčasťou práce knižnice je okrem katalogizácie nových prírastkov, vedenia menného, služobného a predmetového katalógu a poskytovania služieb čitateľom, aj akvizičná činnosť. Získavanie odbornej literatúry potrebnej pre činnosť pamiatkarov sa uskutočňuje nielen nákupom, ale aj výmenou a darom od partnerských inštitúcií na Slovensku i v zahraničí. Knižnica každoročne zaznamenáva okolo 400 nových prírastkov, čo je v súčasných ekonomických podmienkach veľmi slušný počet.

K významným a ojedinelým aktivitám archívu patrí aj publikačná činnosť – dvakrát ročne pripravujeme interný časopis Informátor. Poskytuje priestor nielen pre informácie o činnosti archívu a knižnice, o aktivitách iných zamestnancov PÚ SR, ale prináša aj správy o vedeckých konferenciách všetkých príbuzných odborov. Po Sprievodcovi prichádzame v roku 2010 s ďalšou publikáciou Vojenské mapovanie na Slovensku 1769 – 1883, ktorú pripravila Mgr. Bronislava Porubská. Jej súčasťou bude aj CD s výberovým inventárom Zbierky historických vojenských máp. Dúfame, že v budúcnosti sa nám podarí pripraviť ďalšie vedecké, prípadne aj populárne publikácie, ktoré odbornej i laickej verejnosti priblížia bohatstvo nášho archívu i pamiatkového fondu Slovenska. Zamestnanci archívu sú zároveň vedeckovýskumnými pracovníkmi a autormi mnohých prednášok, štúdií a článkov, prípadne rukopisov, ktoré sú súčasťou dokumentačných prác PÚ SR. Prehľad publikovaných prác a prednášok našich pracovníkov je každoročne uvedený vo Výročnej správe PÚ SR. Štatisticky možno povedať, že pracovníci archívu a knižnice PÚ SR (H. Mojžišová, M. Orosová, V. Plávková, B. Porubská, J. Reichardtová, L. Svěchota, H. Žažová) v rokoch 2008 – 2010 publi-

kovali 81 štúdií a článkov a aktívne prednášali na 21 vedeckých konferenciách.

Širokospektrálna je aj naša spolupráca s partnerskými organizáciami a inštitúciami, ako sú napríklad Slovenský národný archív, Ústredný archív geodézie a kartografie, Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave, Fakulta architektúry STU, Katedra histórie a Katedra dejín a teórie umenia FF Trnavskej univerzity, Národný pamiatkový ústav v Brne a Prahe, Národný archív a Archív Národného múzea v Prahe. S Ústavom dejín umenia SAV sme spolupracovali na príprave elektronickej encyklopédie umenia *Ars lexicon – Výtvarné umenie na Slovensku*. Od roku 2008 sa H. Žažová zapojila do ďalšieho projektu tohto ústavu – *Predrománske a románske umenie na Slovensku*, ktorého hlavným výstupom budú zásadné publikácie o dejinách stredovekej sakrálnej architektúry. Pre Katedru archívnictva a pomocných vied historických FF UK v Bratislave sme partnerom projektu *Sprístupnenie epigrafického kultúrneho dedičstva v strednom Podunajske*. Z dohody o medzinárodnej spolupráci medzi PÚ SR Bratislava a Úradom pre záchranu kultúrneho dedičstva v Budapešti vyplynula participácia na vedeckej úlohe *Dokumentácia premonštrátskych kláštorov*, ktorej cieľom bolo zhrnúť doterajších poznatkov o stredovekých premonštrátskych kláštoroch na území bývalého Uhorska. Autorkou rozsiahlej výskumnej správy ukončenej v roku 2008 je H. Žažová.

Činnosť archívu a knižnice PÚ SR je bohatá a všestranná a v mnohých ohľadoch prekračuje medze klasického verejného archívu. Našími hlavnými víziami do budúcnosti sú neustále skvalitňovanie služieb poskytovaných verejnosti prostredníctvom najmodernejších informačných technológií, budovanie nášho odboru ako plnohodnotného vedeckovýskumného pracoviska, čo znamená hlavne neustále zvyšovanie kvalifikácie jednotlivých zamestnancov, zlepšovanie ich vedomostí a zručností, realizáciu vedeckých projektov, a samozrejme odbornú publikačnú a prednáškovú činnosť. Pravdaže, nezanedbáme ani naše hlavné poslanie – chrániť a sprístupňovať archívne fondy a zbierky o pamiatkovom fonde Slovenska, a našou snahou bude tvoriť kvalitné a moderné archívne pomôcky. Dúfame, že pre naše ciele nájdeme pochopenie a podporu vedenia PÚ SR, tak ako tomu bolo doteraz.

✉

Martina Orosová
Archív PÚ SR Bratislava

Príloha

Dokumenty k židovskej kultúre na Slovensku v zbierkach Archívu PÚ SR

Signatúra		Obec – mesto	Názov pamiatky	Názov archívneho dokumentu	Adresa	Autor dokumentu	Vznik
V	5309	Bánovce nad Bebravou	synagóga	Pôdorys		Kalafús	1960
T	4939	Bánovce nad Bebravou	židovský cintorín	Návrh na vyhlásenie za KP		NPKC Bojnice	1998
T	5245	Banská Bystrica	židovské pamiatky	Previerka židovských pamiatok	okres	Pamiatkový ústav Banská Bystrica	1994
T	5242	Banská Štiavnica	židovské pamiatky	Pasportizácia pamiatok	okres	Pamiatkový ústav Banská Štiavnica	1996
T	3627	Banská Štiavnica	židovský cintorín	Odborný podklad pre vyhlásenie za KP dom smútku		Droppová	1989
T	1326	Bardejov	synagóga	Program pamiatkových úprav	Mlynská ul.	Šefčáková	1980
A	3498	Bardejov	židovské geto	Zameranie		Kalafús	1975
A	4012	Bardejov	židovské geto	Zameranie		OPS Bardejov	1975
T	1326	Bardejov	židovské kúpele	Umeleckohistorický a architektonický výskum, program pamiatkových úprav	Mlynská ul.	Šefčáková	1980
A	3706	Bardejov	židovské kúpele	Pokus o rekonštrukciu	Mlynská ul.		
T	5833	Bardejov	židovské pamiatky	Monitoring a zámer sanačných prác		Ústredie nábož. obce	2001
T	3457	Beckov	židovský cintorín	Návrh opatrení objektov v havarijnom stave			1991
T	5330	Bratislava	pamätník	Súťaž – pamätník obetiam holokaustu	Rudnavovo nám.	MK SR	1995
A	713	Bratislava	synagóga	Zameranie	Heydukova ul.	Szalatnai	1923
A	1648	Bratislava	synagóga	Zameranie	Rybné nám.	Dopravoprojekt Bratislava	1968
V	6801	Bratislava	synagóga	Pôdorys	Rybné nám.	Fabini, kol.	1969
V	6802	Bratislava	synagóga	Priečelie, pohľad južný, severný	Rybné nám.	Fabini, kol.	1969
T	5247	Bratislava	židovské pamiatky	Previerka židovských pamiatok	okolie	Pamiatkový ústav Bratislava	1995

Signatúra		Obec – mesto	Názov pamiatky	Názov archívneho dokumentu	Adresa		Autor dokumentu	Vznik
T	ab							
A	8278	Bratislava	židovské pamiatky	Historická topografia pamiatok			Melicherčík	1994
A	8279	Brezno	synagóga	Projektová úloha			PÚK	1982
A	8280	Brezno	synagóga	Projektová úloha			PÚK	1986
A	8281	Brezno	synagóga	Zameranie			PÚK	1989
A	8281	Brezno	synagóga	Technická pomoc			PÚK	1986
V	3773	Brezovica nad TORYSOU	synagóga	Priečelie, detaily			Puškár	1955
V	3774	Brezovica nad TORYSOU	synagóga	Rez			Puškár	1955
V	3775	Brezovica nad TORYSOU	synagóga	Pôdorys			Puškár	1955
V	10916	Drietoma	synagóga	Pôdorys			FA STU	2005
T	5179	Dunajská Streda	židovské pamiatky	Previerka židovských pamiatok	okres		Pamiatkový ústav	1995
T	5246	Dunajská Streda	židovské pamiatky	Previerka židovských pamiatok	okres		Pamiatkový ústav	1995
T	5182	Dunajská Streda	židovský cintorín	Návrh na vyhlásenie za KP			Pamiatkový ústav Trnava	1998
T	5328	Dunajská Streda	židovský cintorín	Fotografie				
T	5249	Galanta	židovské pamiatky	Previerka židovských pamiatok	okres		Pamiatkový ústav Trnava	1998
V	10915	Halič	synagóga	Pôdorys, rez, pohľad			FA STU	2005
T	2407	Hlohovec	synagóga	Zaniknutá pamiatka, synagóga			Kodoňová	1981
T	4082	Holíč	židovský cintorín	Návrh na riešenie súčasného stavu			múzeum Skalica	1988
V	3573	Humenné	synagóga	Pôdorys			Bašková	1956
V	4538	Huncovce	synagóga	Pôdorys suterénu			Bašková	1956
V	4539	Huncovce	synagóga	Pôdorys prízemí			Bašková	1956
V	4540	Huncovce	synagóga	Rez			Bašková	1956
V	4541	Huncovce	synagóga	Interiér			Bašková	1956
V	4542	Huncovce	synagóga	Priečelie			Bašková	1956
V	4543	Huncovce	synagóga	Fasáda bočná			Bašková	1956
V	4544	Huncovce	synagóga	Detaily stĺpov			Bašková	1956
T	3107	Hurbanovo	židovský cintorín	Zámer obnovy pamiatky			Zsóková	1993
V	2801	Kokava nad Rimavicou	synagóga	Pôdorys			Kalafús	1960
V	10920	Kokava nad Rimavicou	synagóga	Pôdorys, pohľad			FA STU	2005
T	5248	Komárno	židovské pamiatky	Pasportizácia pamiatok	okres		Mrázová	1998

Signatúra	Obec – mesto	Názov pamiatky	Názov archívneho dokumentu	Adresa		Autor dokumentu	Vznik
				Moyzesova ul.	66		
A 10021	Košice	synagóga	Zameranie	Moyzesova ul.	66	PÚK	1987
V 10921	Košice	synagóga	Pódorys, pohľad	Zvonárska ul.		FA STU	2005
Z 3296	Košice	synagóga	Základný výskum			SUPSOP	
T 5254	Košice	židovské pamiatky	Pasportizácia pamiatok	okres		Pamiatkový ústav Košice	1997
T 5256	Košice	židovské pamiatky	Pasportizácia pamiatok			Pamiatkový ústav Košice	1996
T 5257	Košice	židovské pamiatky	Pasportizácia pamiatok			Pamiatkový ústav Košice	1996
A 8141	Levice	synagóga	Polohopisné zameranie			PÚK	1989
A 8142	Levice	synagóga	Štúdia obnovy			PÚK	1988
T 4585	Levice	synagóga	Zásady pamiatkovej starostlivosti a základné podmienky obnovy			Kotruszová	1997
A 5797	Liptovský Mikuláš	synagóga	Zameranie	Hollého ul.	14	Geodézia	1974
T 2466	Liptovský Mikuláš	synagóga	Pamiatkový výskum	Hollého ul.	14	Urbanová	1991
T 3942	Liptovský Mikuláš	synagóga	Zámer obnovy pamiatky	Hollého ul.	14	Kasáč, kol.	1986
V 371	Liptovský Mikuláš	synagóga	Pódorys	Hollého ul.	14	Križan	1959
A 1915	Lučenec	synagóga	Rekonštrukcia a adaptácia			Chudomelka	1968
A 2398	Lučenec	synagóga	Návrh projektovej úlohy			Scénograf. ústav Praha	1968
A 4309	Lučenec	synagóga	Rekonštrukcia a adaptácia			Chudomelka	1969
A 4645	Lučenec	synagóga	Súhrnné projektové riešenie			Stavoprojekt	1969
A 4646	Lučenec	synagóga	Adaptácia na kultúrne stredisko			Scénograf. ústav Praha	1968
A 8138	Lučenec	synagóga	Štúdia obnovy			PÚK	1989
T 5252	Lučenec	židovské pamiatky	Pasportizácia pamiatok			Pamiatkový ústav Lučenec	1996
A 8879	Malacky	synagóga	Geodetické zameranie			Tóth, kol.	2003
T 4104	Malacky	synagóga	Návrh na vyhlásenie za KP			ŠÚPS	1990
T 4098	Malacky	židovský cintorín	Návrh na vyhlásenie za KP			Pamiatkový ústav	1996
T 5255	Martin	židovské pamiatky	Pasportizácia pamiatok			Pamiatkový ústav Martin	1995
T 5225	Michalovce	židovské pamiatky	Pasportizácia pamiatok			Pamiatkový ústav Michalovce	1996
A 3757	Nitra	synagóga	Zameranie			Geodézia	1986
A 5085	Nitra	synagóga	Zameranie			Geodézia	1986
A 10155	Nitra	synagóga	Štúdia obnovy	Pri synagóge	3	PÚK	1989
T 5250	Nitra	židovské pamiatky	Pasportizácia pamiatok	kraj		Pamiatkový ústav Nitra	1996
T 5231	Nové Mesto nad Váhom	židovské pamiatky	Pasportizácia pamiatok	okres		Pamiatkový ústav Trenčín	1999

Signatúra	Obec – mesto	Názov pamiatky	Názov archívneho dokumentu	Adresa		Autor dokumentu	Vznik
T 2502	Nové Zámky	synagóga	Návrh na vyhlásenie za KP			Kotrúsová	1992
T 5258	Nové Zámky	židovské pamiatky	Pasportizácia pamiatok	okres		Mrázová	1998
T 5259	Poprad	židovské pamiatky	Pasportizácia pamiatok			Pamiatkový ústav Levoča	1999
T 5260	Považská Bystrica	židovské pamiatky	Pasportizácia pamiatok	okres		Pamiatkový ústav Trenčín	1998
A 10246	Prešov	synagóga	Jednostupňový projekt	Okružná ul.	32	PÚK	1990
A 872	Prešov	židovské múzeum	Plán adaptačných prác a prístavba			Bárkány	1930
T 5229	Prešov	židovské pamiatky	Pasportizácia pamiatok	kraj		Pamiatkový ústav Prešov	1994
T 5232	Prievidza	židovské pamiatky	Pasportizácia pamiatok	okres		Pamiatkový ústav Bojnice	1995
V 10919	Raslavice	synagóga	Pôdorys, rez, pohľad			FA STU	2005
V 870	Rohožník	synagóga	Pôdorys			Pochylý	1959
T 5240	Rožňava	židovské pamiatky	Pasportizácia pamiatok	okres		Pamiatkový ústav Rožňava	1998
A 3749	Senec	synagóga	Zameranie			Geodézia	1987
A 6241	Senec	synagóga	Zameranie			Geodézia	1987
A 6242	Senec	synagóga	Projektová úloha			Stavoprojekt Bratislava	1989
A 6243	Senec	synagóga	Jednostupňový projekt			Stavoprojekt Bratislava	1990
A 6716	Senec	synagóga	Posúdenie nosných konštrukcií			Stavoprojekt Bratislava	1989
A 6717	Senec	synagóga	Inžiniersko-geologický prieskum			Stavoprojekt Bratislava	1989
A 6793	Senec	synagóga	Zameranie fasád, portál, dvere			Geodézia	1987
T 4500	Senec	synagóga	Zámer obnovy pamiatky			KÚŠPSOP Bratislava	1986
T 4501	Senec	synagóga	Libreto výtvarného dotvorenia architektúry			Stavoprojekt	1989
T 5227	Senica	židovské pamiatky	Previerka existencie stavu	okres		Ferus	1995
T 3465	Skalica	židovský cintorín	Návrh opatrení objektov v havarijnom stave				1991
T 4089	Skalica	židovský cintorín	Zásady obnovy			Pamiatkový ústav	1994
T 5218	Slovensko	synagóga	Najohrozenejšie židovské synagógy, popis			Mrázová	1999
T 5520	Slovensko	synagóga	Synagógy na území západného Slovenska, diplomová práca			Lovásiková	2002
T 446	Slovensko	židovské pamiatky	Židovské cintoríny			Bárkány	1964
T 2820	Slovensko	židovské pamiatky	Koncepcia dokumentovania židovských pamiatok			Melicherčík	1993
T 3116	Slovensko	židovské pamiatky	Zoznam literatúry k židovskej kultúre			Zsóková	1994

Signatúra	Obec – mesto	Názov pamiatky	Názov archívneho dokumentu	Adresa		Autor dokumentu	Vznik
T 3563	Slovensko	židovské pamiatky	Krátky slovník židovskej kultúry			Zsóková	1994
T 5226	Slovensko	židovské pamiatky	Návrh koncepcie dokumentovania, katalóg lokalít			Melicherčík	1993
T 5243	Slovensko	židovské pamiatky	Terminologický slovník			Zsóková	1995
T 5261	Slovensko	židovské pamiatky	Expozícia židovskej kultúry, scenár			SNM Bratislava	1992
T 3466	Sobotište	židovský cintorín	Návrh opatrení objektov v havarijnom stave				1991
T 5241	Spišská Nová Ves	židovské pamiatky	Pasportizácia pamiatok	okres		Pamiatkový ústav Levoča	1995
A 7749	Spišské Podhradie	synagoga	Obnova a dostavba			Plučinská, Horanská	1998
T 4796	Spišské Podhradie	synagoga	Historický výskum			Chalupecký	1998
T 4821	ab	synagoga	Pamiatkový výskum			NPKC	1997
A 3705	R	synagoga	Pódorys				
T 3408	Stupava	synagoga	Návrh opatrení objektov v havarijnom stave			Sabadošová	1991
T 4023	Stupava	synagoga	Návrh na vyhlásenie za KP			KÚŠPSOP Bratislava	1988
V 10917	Stupava	synagoga	Pódorys, rez			FA STU	2005
V 10918	Svätý Jur	synagoga	Pódorys, pohľad			FA STU	2005
T 5393	Šahy	synagoga	Zásady pamiatkovej starostlivosti a základné podmienky obnovy			Pamiatkový ústav Nitra	2000
T 5183	Šaľa	židovský cintorín	Dokumentácia	okres		Pamiatkový ústav Trnava	1998
T 3412	Šamorín	synagoga	Návrh opatrení objektov v havarijnom stave			Sabadošová	1991
T 4520	Šamorín	synagoga	Zámer obnovy pamiatky			KÚŠPSOP Bratislava	1987
T 4412	Šaštín-Stráže	synagoga	Návrh na vyhlásenie za KP			Pamiatkový ústav	1995
T 3388	Šurany	synagoga	Návrh na vyhlásenie za KP			Kotruszová	1994
T 5228	Topoľčany	židovské pamiatky	Pasportizácia pamiatok	okres		Pamiatkový ústav Topoľčany	1995
A 2144	Trenčín	synagoga	Statický prieskum			Geologický průzkum	1974
A 8598	R	synagoga	Zameranie			Scheibner	1912
A 10511	Trenčín	synagoga	Projektová úloha	Štúrovo nám.		PÚK	1983
A 10512	Trenčín	synagoga	Štúdia interiéru	Štúrovo nám.		PÚK	1983
A 10513	Trenčín	synagoga	Technický projekt	Štúrovo nám.		PÚK	1981
T 2532	Trenčín	synagoga	Pamiatkový prieskum, text			PÚK	1983
T 5233	Trenčín	židovské pamiatky	Pasportizácia pamiatok	okres		Pamiatkový ústav Trenčín	1999
T 1989	Trenčín	židovský cintorín	Podklad pre vyhlásenie vecí za KP			Mlynka	1988

Signatúra	Obec – mesto		Názov pamiatky	Názov archívneho dokumentu	Adresa		Autor dokumentu	Vznik
A 3811		Tnava	synagóga	Zameranie			Geodézia	1976
T 3447		Tnava	synagóga	Návrh opatrení objektov v havarijnom stave			Bartoňová	1991
T 5230	1-15	Tnava	židovské pamiatky	Pasportizácia pamiatok	kraj		Pamiatkový ústav Tnava	1996
A 5990		Tvrdošín	synagóga	Rekonštrukcia a prístavba			Pamiatkostasť	1990
T 5180		Veľký Meder	židovský cintorín	Návrh na vyhlásenie za KP			Pamiatkový ústav Tnava	1998
A 3801		Vrbové	synagóga	Zameranie			Geodézia	1977
T 5244		Zvolen	židovské pamiatky	Previerka židovských pamiatok	okres		Pamiatkový ústav Banská Bystrica	1994
T 5253		Žiar nad Hronom	židovské pamiatky	Pasportizácia pamiatok	okres		Pamiatkový ústav Kremnica	1995
T 5251		Žilina	židovské pamiatky	Pasportizácia pamiatok	kraj		Pamiatkový ústav Žilina	1997
T 5291		Žilina	židovské pamiatky	Pasportizácia pamiatok	kraj		Pamiatkový ústav Ružomberok	1999

Zoznam miest a obcí obsiahnutých v materiáli T 446

Aleškince	Galanta	Liptovský Mikuláš	Poprad	Spišská Stará Ves	Tvrdošovce
Bánovce nad Bebravou	Giraltovce	Lučenec	Považská Bystrica	Spišské Podhradie	Veľká Ida
Banská Štiavnica	Hanušovce nad Topľou	Ľubotice-Šarišské Lúky	Pozdišovce	Stará Ľubovňa	Veľké Kapušany
Bardejov	Hlohovec	Malacky	Preseľany	Stropkov	Veľké Kostolany
Bátorove Kosihy-Vojnice	Holíč	Markušovce	Prešov	Stupava	Veľké Leváre
Beckov	Horné Saliby	Martin	Prešov – židovské múzeum	Svätý Jur	Veľké Úľany
Bošany	Humenné	Michalovce	Púchov	Svodín	Veľký Šariš
Bratislava	Huncovce	Michalčany	Radošina	Šaľa-Veča	Vlčany
Brezno	Ilava	Myjava	Rimavská Sobota	Šamorín	Vranov nad Topľou
Brezová pod Bradlom	Ivanka pri Nitre	Modra	Rohožník	Šamorín-Mliečno	Vrbové
Brezovica pri Sabinove	Kamenica nad Hronom	Námestovo	Rozhanovce	Šaštín	Vrútky
Bystré nad Topľou	Kapušany	Nitra	Sabinov	Šurany	Zborov
Čabaj	Kežmarok	Nitra-Veľké Janíkovce	Sečovce	Topoľčany	Zlaté Klasy-Rastice
Cífer	Komárno	Nové Mesto nad Váhom	Senec	Tornaľa (Šafárikovo)	Žabokreky nad Nitrou
Čachtice	Košice	Nové Sady	Senica	Trebišov	Ždaňa
Čirč	Košúty	Nové Zámky	Seňa	Trenčín	Žilina
Dolné Saliby	Kráľovský Chlmec	Obid	Sereď	Trnava	
Dolný Kubín	Kurima	Pavlovce nad Uhom	Skalica	Trstená	
Dolný Štál (Hroboňovo)	Kysucké Nové Mesto	Pečovská Nová Ves	Slovenská Ves	Trstice	
Dunajská Streda	Levice	Pezinok	Sobotište	Trstín	
Gajary	Lipany	Piešťany	Sobrance	Tvrdošín	

Spoznáte ma?

Vo fonde Archívu PÚ SR sa občas nájdu fotografie objektov s nesprávnym alebo žiadnym popisom. Touto cestou by sme chceli našich čitateľov požiadať o pomoc pri ich identifikácii.

Obr. č. 1

Obr. č. 2

Obr. č. 3

Obr. č. 4

Obr. č. 5

INFORMÁTOR Archívu Pamiatkového úradu SR, rok 2010, číslo 43.
Elektronická verzia dostupná na www.pamiatky.sk.
Vydáva: Archív Pamiatkového úradu Slovenskej republiky,
Cesta na Červený most 6, Bratislava.
tel. 02/54774444, e-mail: archiv@pamiatky.gov.sk.
Hlavný redaktor: PhDr. Viera Plávková. Redakčná rada: PhDr. Henrieta Žažová, PhD., Mgr. Martina Orosová, Mgr. Bronislava Porubská.
Jazykový redaktor: Mgr. Mária Riháková.
Grafická úprava: Mgr. Bronislava Porubská.
Tlač: LÚČ, vydavateľské družstvo, Bratislava.
Náklad 300 ks. NEPREDAJNÉ.

ISBN 978-80-89175-46-8